

ΠΑ.ΣΟ.Κ.

Π Ρ Α Κ Τ Ι Κ Α

ΗΜΕΡΙΔΑΣ ΜΕ ΘΕΜΑ:

“ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ - ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΠΛΟΥΡΑΛΙΣΜΟΣ
ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΑΤΟΜΟΥ”

Τετάρτη 28 Ιουνίου 2000

Κ. Παπαϊωάννου

Σολωμού 46 - 10682 Αθήνα - τηλ. 3838.597 (8 γραμμές) - fax: 3847.447
E-mail: praktika@praktika.gr - Internet: www.praktika.gr

ΠΑΣΟΚ

ΗΜΕΡΙΔΑ ΜΕ ΘΕΜΑ :

“ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ – ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΠΛΟΥΡΑΛΙΣΜΟΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΑΤΟΜΟΥ”

Τετάρτη 28 Ιουνίου 2000

ΠΡΟΕΔΡΕΙΟ: ΕΥ.ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ   Μέλος του Ε.Γ.
                         Ν.ΑΘΑΝΑΣΑΚΗΣ   Μέλος Κ.Ε.-Γρ. Τομέα Επικοινωνίας
                         Γ.ΝΙΚΗΤΙΑΔΗΣ   Γρ. Τομέα Νομικών
                                                 και Οικονομολόγων

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΡΓΑΣΙΩΝ:

- Εναρξη εργασιών ημερίδας με ομιλία του Γραμματέα της Κ.Ε. του ΠΑΣΟΚ **Κώστα Σκανδαλίδη**
- Χαιρετισμός-παρέμβαση από τον Πρόεδρο της Βουλής **Απόστολο Κακλαμάνη**
- Ομιλίες:
Μιχάλη Σταθόπουλου Υπουργού Δικαιοσύνης
Δημήτρη Ρέππα Υπουργού Τύπου και ΜΜΕ
- Παρεμβάσεις:
  - α) εκπροσώπων των πολιτικών κομμάτων
  - β) εκπροσώπων του δημοσιογραφικού κόσμου
  - γ) από την Ένωση Δικαστών και Εισαγγελέων και την Ένωση ΣυνταγματολόγωνΜεμονωμένες παρεμβάσεις.
- Στρογγυλό τραπέζι
Στη συζήτηση συμμετέχουν:
Δημήτρης Βάρος - Δ/ντης εφημ. «ΕΘΝΟΣ»
Σεραφείμ Φυντανίδης - Δ/ντής εφημ. «ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ»
Νίκος Χατζηνικολάου - Δ/ντής «ΜΕΓΑ»
Ανδρέας Χριστοδουλίδης - Δ/ντής Αθηναϊκού Πρακτορείου Ειδήσεων
Συντονιστής: **Βασίλης Λαμπρίδης** Επίτιμος Αρεοπαγίτης, Πρόεδρος του Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοτηλεόρασης
- Κωδικοποίηση συμπερασμάτων από το μέλος του Ε.Γ. του ΠΑΣΟΚ **Ευ.Βενιζέλο**

ΠΡΟΕΔΡΕΙΟ (ΕΥ.ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ): Κυρίες και κύριοι, θέλω κατ' αρχάς να σας ευχαριστήσω θερμά για την παρουσία σας εδώ και για το γεγονός ότι ανταποκριθήκατε στην πρόσκληση του ΠΑΣΟΚ που ανέλαβε την

πρωτοβουλία να οργανώσει την σημερινή ημερίδα με θέμα: «ελευθερία του Τύπου - πολιτικός πλουραλισμός -προστασία του ατόμου».

Τα παλιά και κλασικά θέματα διατηρούν πάντα την αξία τους. Μπορεί το μεγάλο θέμα των τελευταίων ημερών παγκοσμίως να είναι η εντυπωσιακή πρόοδος της γενετικής, η αποκάλυψη του γενετικού κώδικα και τα προβλήματα, πολλά από τα οποία είναι εντέλει πολιτικά -για να μην πω ότι όλα είναι εντέλει πολιτικά- που προκαλεί αυτή η εξέλιξη, αλλά τα παλιά κλασικά θέματα που βρίσκονται στον πυρήνα του προβληματισμού για την δημοκρατία, για τον πολιτικό φιλελευθερισμό, για την σύγχρονη αντιπροσωπευτική δημοκρατία, εξακολουθούν να έχουν την αξία τους.

Και ακριβώς σε αυτό το μεγάλο μαγνητικό πεδίο που δημιουργούν οι τρεις πόλοι, ελευθερία του Τύπου, πολιτικός πλουραλισμός και προστασία του ατόμου, είναι αφιερωμένη η σημερινή ημερίδα, που είναι φυσικά μια πολιτική παρέμβαση. Μια πολιτική παρέμβαση διαλόγου, την οποία οργανώνει το ΠΑΣΟΚ, ακριβώς γιατί θεωρούμε ότι στην αρχή της 3ης χιλιετίας αξίζει τον κόπο και στην χώρα μας, να ξαναπροβληματιστούμε γύρω από τα θέματα αυτά.

Θέματα βαθύτατα πολιτικά, τα οποία όμως ακριβώς επειδή είναι βαθύτατα πολιτικά, εγκαλούν έναν προβληματισμό συνταγματικό, νομικό, πολιτειολογικό, ηθικό, που φαντάζομαι ότι θα μας απασχολήσει και σήμερα στην ημερίδα αυτή. Θέλω να ευχαριστήσω θερμότατα όλους σας, τον κ.Πρόεδρο της Βουλής που είναι εδώ, τους κυρίους υπουργούς, τους εκπροσώπους των πολιτικών κομμάτων και των ενώσεων που θα λάβουν τον λόγο.

Καθώς φυσικά και τον καθένα και την καθεμιά από σας, που με την παρουσία του εδώ δηλώνει το ενδιαφέρον του και την ετοιμότητά του γύρω από το θέμα και βέβαια τη διάθεσή του να μετάσχει στον προβληματισμό αυτό. Επειδή ήδη έχουμε μια μικρή καθυστέρηση προτείνω να αρχίσουμε αμέσως με τον Γραμματέα της Κ.Ε. του ΠΑΣΟΚ, που είχε και την πρωτοβουλία για την οργάνωση της ημερίδας αυτής, τον Κώστα Σκανδαλίδη.

Κ.ΣΚΑΝΔΑΛΙΔΗΣ: Κατ' αρχή θέλω θερμά να σας ευχαριστήσω για την τόσο σημαντική για μας σημερινή σας παρουσία. Τους εκπροσώπους των κομμάτων, των φορέων, τους εκλεκτούς πανεπιστημιακούς, δικαστικούς, νομικούς φίλους μας και βεβαίως τους σημαντικούς εκπροσώπους των μέσων μαζικής επικοινωνίας που θα συμμετάσχουν στη συζήτηση.

Πήραμε την πρωτοβουλία να οργανώσουμε αυτή την ημερίδα με αφορμή ένα ήδη πολύ γνωστό σε όλους σας θέμα. Οργανωμένες ομάδες ή μειοψηφίες στρέφονται κατά μεμονωμένων δημοσιογράφων ή διανοούμενων και εντύπων μέσω μιας πραγματικής βιομηχανίας καταχρηστικών αγωγών ή μηνύσεων. Με στόχο τη φήμωση της ελευθερίας στη διατύπωση γνώμης ή κρίσης, τη δυνατότητα άρθρωσης κριτικού λόγου για πράξεις ή παραλείψεις, την ελευθεροτυπία γενικότερα, ζήσαμε τον τελευταίο καιρό σημαντικά γεγονότα όπως αυτά του λεγόμενου

"Δικτύου 21" μετά την υπόθεση Οτσαλάν, του "ΕΛΚΙΣ" στο θέμα του βιβλίου του Μίμη Ανδρουλάκη αλλά και άλλα που δεν έχουν πάρει την ίδια έκταση.

Είναι γεγονότα που μετατρέπουν πολιτικό-ιδεολογικές υποθέσεις και αντιπαραθέσεις, σύννομες και αναγκαίες σε μια πλουραλιστική και δημοκρατικά οργανωμένη κοινωνία, σε δικαστικές διαφορές. Και αποτελεί υποχρέωση του πολιτικού και πνευματικού κόσμου της χώρας, του δικαστικού και νομικού κόσμου, να μη θεωρήσουν ατομική υπόθεση τις οργανωμένες διώξεις οι οποίες περιγράφουν το νόμο, αποφεύγουν την κατοχυρωμένη δημοσιότητα της ποινικής δίκης, εισάγουν την ιδιωτικότητα της αστικής δίκης που χρονοβόρα και πολυκερατισμένη αποκλείει την ουσιαστική δημοσιότητα.

Μια σειρά ερωτημάτων τέθηκαν στην αρχική συνέντευξη τύπου που δώσαμε στο τέλος του περασμένου μήνα και που απορρέουν από τη μελέτη και τις δυνατότητες που παρέχει η αντιμετώπιση του προβλήματος σε άλλες χώρες. Ερωτήματα που, ασφαλώς, σήμερα, αφού γίνουν πιο συγκεκριμένα και οριοθετημένα με τις απαντήσεις που θα δώσουν οι εκλεκτοί καλεσμένοι μας θα εμπλουτίσουν τον προβληματισμό και θα ενισχύσουν την δυνατότητα της πολιτείας και γιατί όχι της Κυβέρνησης να αντιμετωπίσει αποτελεσματικότερα το ζήτημα. Πάντοτε, βεβαίως, με την υπόμνηση ότι οποιαδήποτε απόφαση ή πολιτική με ότι μέτρα κι αν προσδιορίζει σε καμιά περίπτωση δεν θα φαλκιδεύει ή θα υπονομεύει το συνταγματικά κατοχυρωμένο δικαίωμα του πολίτη για δικαστική προστασία απέναντι στην όποια προσβολή των ατομικών του ελευθεριών ή δικαιωμάτων.

Ο πολιτικός πλουραλισμός που αποτελεί την ίδια την ανάσα της δημοκρατίας συνδέει ως κοινός αρμός και τις δύο όψεις του προβλήματος. Και την κατοχύρωση της ελευθεροτυπίας και την προστασία των δικαιωμάτων του ατόμου. Και θα ήταν παράλειψη για το ΠΑΣΟΚ παίρνοντας αυτή την πρωτοβουλία να μην της αποδώσει ακριβώς αυτό το περιεχόμενο που με ενάργεια περιγράφεται στην πρόσκληση και τον τίτλο της ημερίδας.

Είναι φανερό ότι εγώ δεν πρόκειται να καταπιαστώ με την καθαρά νομική -θεσμική πλευρά του θέματος. Ούτε νομικός είμαι, ούτε εξειδικευμένη γνώση διαθέτω. Εξάλλου εδώ βρίσκονται και οι αρμόδιοι από κάθε άποψη, πολιτική, επιστημονική, πρακτική, για να την φωτίσουν.

Δεν μπορώ, όμως, να αρνηθώ την πρόκληση να μιλήσω πολύ επιγραμματικά για το πολιτικό περιβάλλον μέσα στο οποίο αναζητούμε την υπεράσπιση της ελευθερίας του τύπου, του πολιτικού πλουραλισμού και των αναφαίρετων δικαιωμάτων του πολίτη καθώς και την υπεράσπιση του νομικού μας πολιτισμού που τα προστατεύει και τα κατοχυρώνει. Ένα περιβάλλον που καθιστά το πρόβλημα της Δημοκρατίας μείζον και για τη νέα εποχή και που απαιτεί να ιχνηλατηθούν οι καινούριοι δρόμοι, γιατί πια οι παλιοί δεν επαρκούν. Η συναρπαστική επικαιρότητα του θέματος αποτυπώνεται στα τρία κορυφαία και άσχετα μεταξύ τους φαινομενικά

γεγονότα των ημερών που ζούμε και που κάθε άλλο παρά αθώες ή χωρίς κινδύνους είναι :

Στο DNA, στην ευρωπαϊκή εξέλιξη και στη σχέση εκκλησίας-πολιτείας.

Το DNA όλοι το χαιρετήσαμε ως τη σημαντικότερη επιστημονική ανακάλυψη της εποχής που ανοίγει δρόμο οριστικής απαλλαγής του ανθρώπου από αθεράπευτες αρρώστιες. Αποτελεί ταυτόχρονα την κορυφαία έκφραση στο ατομικό επίπεδο της κοινωνίας της πληροφορίας. Σκεφθείτε ότι η γονιδιακή μας ταυτότητα θα αποτυπώνει την ανεπανάληπτη μοναδικότητα του κάθε ανθρώπου ενώ ταυτόχρονα δίνει την ώθηση και τη δυνατότητα για πρώτη φορά του βιολογικού προκαθορισμού.

Η πολυπολιτισμική κοινωνία που είναι ήδη παρούσα και αποδεκτή δεν θα είναι πια μόνο υπόθεση διαφορετικών καταβολών, αξιών, θρησκευμάτων, εθνοτικών διαφορών, τάξεων, πλειοψηφιών ή μειοψηφιών αλλά εκτείνεται στα έσχατα όρια της. Γίνεται υπόθεση προσωπικής ταυτότητας. Σκεφθείτε την εξέλιξη των προσωπικών δεδομένων που ήδη στη σημερινή τους μορφή δύσκολα προστατεύονται όταν η προσωπική ταυτότητα του DNA θα τα κάνει απολύτως ευάλωτα σε όσους διαθέτουν την πληροφορία.

Ήδη άρχισε ένα προβληματισμός για τις ασφαλιστικές εταιρίες, τους εργοδότες, ακόμη και για τους τους κανόνες που διέπουν την πολιτική ή την επιχειρηματική δραστηριότητα. Για να μην αναφερθώ στο συνδυασμό αυτής της δυνατότητας και τη χρήση μέσων όπως το διαδίκτυο. Είναι φανερό, λοιπόν, ότι το πρόβλημα Δημοκρατίας δεν εντοπίζεται μόνο στα όρια ανάμεσα στην ελευθερία της επιστήμης και της τεχνολογίας και τις πρακτικές τους εφαρμογές ή σε μια απλή δεοντολογία. Γίνεται πρόβλημα επανακαθορισμού του πλέγματος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ελευθεριών που πρέπει να προστατευτούν από την ανεμπόδιστη προσβολή ή κατάχρησή τους.

Η ευρωπαϊκή εξέλιξη στην οποία το επίκεντρο βρισκόμαστε ιδιαίτερα μετά την ένταξη στην ΟΝΕ ανοίγει το κεφάλαιο της συνολικής ευρωπαϊκής αρχιτεκτονικής και της πολιτειακής πια οργάνωσης της Ενωμένης Ευρώπης. Τα ατομικά δικαιώματα και οι δημοκρατικές κατακτήσεις μπορεί να είναι πρόωρο να απεικονιστούν σε ένα Ευρωπαϊκό Σύνταγμα, όμως η συζήτηση άνοιξε και η Ελλάδα οφείλει προσεκτικά, με βήματα πάρα πολύ μελετημένα, να είναι καθημερινά παρούσα με επεξεργασίες, με θέσεις, με προτάσεις. Πως θα διασφαλιστούν τα δικαιώματα του πολίτη και το αναγκαίο ρυθμιστικό πλαίσιο στη λειτουργία των παντοδύναμων ΜΜΕ σε ευρωπαϊκό επίπεδο;

Και ενώ μεγάλα οικουμενικά, πολιτειακά και ευρωπαϊκά προβλήματα πρέπει να οδηγήσουν σε σημαντικές αποφάσεις και αλλαγές το ίδιο το συνταγματικό και πολιτειακό μας πλαίσιο σε μία απόλυτη αντίθεση βιώνουμε τη σχέση και τη ρήξη εκκλησίας-πολιτείας στον τόπο

μας. Ερωτήματα του τύπου εθναρχεύουσα εκκλησία ή θρησκευτικός αποχρωματισμός της πολιτείας, ορθοδοξία ή ορθολογισμός, θεοκρατικό ή κοσμικό κράτος, ταυτότητα ή χωρισμός εκκλησίας και κράτους, καταντούν γραφικά όταν δεν είναι επικίνδυνα. Πως αλλιώς να χαρακτηριστούν οι κραυγές κάποιων ιεραρχών που θέλουν να κλείσουν την πόρτα στον Πρόεδρο της Βουλής από τα εκκλησιαστικά δρώμενα; Και ποιος θα τον προστατεύσει από την επιχειρούμενη προσβολή της προσωπικότητάς του. Μήπως καταθέτοντας αγωγή και ζητώντας αποζημίωση; Όχι βέβαια.

Αλλά τα πράγματα γίνονται επικίνδυνα όταν ακουμπούν το ατομικό δικαίωμα, την ελευθερία της πίστης ή της σκέψης, τον απόλυτο σεβασμό στην αυτόνομη και ανεξάρτητη στάση του πολίτη. Του ανθρώπου "κατά Χριστό". Η Ορθοδοξία δεν υπήρξε κοσμικό ή θεοκρατικό καθεστώς σε αντίθεση με άλλες εκκλησίες. Τη διαπνέει κατά παράδοση η ανθρωποκεντρική στάση, η πίστη στην προσωπικότητα και την ελευθερία του ατόμου, η αρωγή σε κάθε χειμαζόμενο. Η Ελλάδα δεν έχει την πολυτέλεια του χαμένου χρόνου. Έχει πολύ σοβαρά πράγματα να ασχοληθεί. Η υπόθεση πρέπει να κλείσει εδώ και τώρα με το αυτονόητο δικαίωμα της πολιτείας να κανονίζει τα του οίκου της και με ανοιχτό διάλογο σε όλα όσα υπαγορεύουν οι ανάγκες των καιρών και κατοχυρώνουν την κινητοποίηση και τη συμπόρευση όλων των δυνάμεων του έθνους σε κοινούς στόχους.

Με επίγνωση αυτών των σημαντικών παραμέτρων που κουβαλά στους ώμους της η νέα εποχή η Δημοκρατία μας σε ό,τι αφορά την ελευθερία του τύπου και τα ατομικά δικαιώματα έχει μπροστά της τη Συνταγματική Αναθεώρηση. Ένα ανοιχτό πλαίσιο που ανοίγει δρόμους σε ένα άγνωστο ακόμη κόσμο για τον οποίο ή πρόβλεψη δεν μπορεί να ξεπεράσει το χρονικό ορίζοντα του ελάχιστου επόμενου χρόνου οφείλει και να κατοχυρώνει τα κατακτημένα και να θεσμοθετεί τα μελλούμενα.

Ο πολιτικός πλουραλισμός είναι αυτονόητη έκφραση του ευρύτερου πολιτισμικού πλουραλισμού, της αποδοχής και της συνύπαρξης των διαφορών, της κατοχύρωσης του ατομικού δικαιώματος. Και η ελευθερία του έντυπου και ηλεκτρονικού τύπου ανεμπόδιστη οφείλει να σέβεται το ατομικό δικαίωμα τουλάχιστον όσο απαιτεί να τη σέβεται όχι μόνο ο νόμος αλλά και οι πολίτες. Κι επειδή "μέτρον πάντων ο άνθρωπος" νομίζω ότι έχουμε κάθε δικαίωμα να αισιοδοξούμε και κάθε λόγο να προσπαθήσουμε να βρούμε τη νέα χρυσή τομή. Αν αυτή η πρωτοβουλία μας βάλει ένα λιθαράκι σ' αυτή την κατεύθυνση νομίζω ότι ο αρχικός της στόχος θα έχει επιτευχθεί.

Σας ευχαριστώ για μια ακόμη φορά για την παρουσία σας.

ΠΡΟΕΔΡΕΙΟ: Ευχαριστώ τον Γραμματέα της Κεντρικής Επιτροπής του ΠΑΣΟΚ, τον Κώστα Σκανδαλίδη, γιατί τοποθέτησε το θέμα στο ευρύτερο δυνατό πλαίσιο του.

Παρακαλώ τον κ.Πρόεδρο της Βουλής, τον κ.Απόστολο Κακλαμάνη, να χαιρετίσει την Ημερίδα.

Α.ΚΑΚΛΑΜΑΝΗΣ: Αγαπητοί συνάδελφοι και φίλοι, κυρίες και κύριοι, χαιρετίζω αυτή την πρωτοβουλία του ΠΑΣΟΚ να διοργανώσει την Ημερίδα για ένα τρίπτυχο θεμάτων, τα οποία ήσαν πάντοτε στην κορυφή του ενδιαφέροντος του δημόσιου και επιστημονικού διαλόγου, αποκτούν, όμως, σήμερα έναν ιδιαίτερα επίκαιρο χαρακτήρα, λόγω κυρίως της πολυπλοκότητας του κόσμου που ζούμε και των συνθηκών που δημιουργεί η εμφάνιση νέων οικονομικών, κοινωνικών και τεχνολογικών εξελίξεων.

Εχω και έναν πρόσθετο λόγο, για τον οποίο αισθάνομαι ικανοποίηση για την πρωτοβουλία διοργάνωσης μίας τέτοιας Ημερίδας. Και αυτό γιατί με τέτοιες πρωτοβουλίες τα πολιτικά κόμματα στέλνουν το μήνυμα στην κοινωνία ότι παρακολουθούν από κοντά τις εξελίξεις και τα μεγάλα σύγχρονα ζητήματα και ότι δεν είναι οι γερασμένοι οργανισμοί, όπως εξυπηρετεί ορισμένες πλευρές να ισχυρίζονται.

Κυρίες και κύριοι, οι δύο βασικές εγγυήσεις της δημοκρατίας είναι οι ελεύθερες εκλογές και ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η δημοκρατία έχει καταστεί σήμερα κοινή συνείδηση. Δεν περιορίζεται στην απλή καταγραφή ανά τακτά διαστήματα της βούλησης του εκλογικού σώματος, έχει ανάγκη από συνθήκες που εγγυώνται την ελεύθερη ατομική και συλλογική δράση του πολίτη κοινωνία των πολιτών. Απαιτείται για αυτό και ο σεβασμός του χάρτη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, που είναι πλήρης όταν αγκαλιάζει σφιχτά και τα πολιτικά, αλλά και τα κοινωνικά δικαιώματα.

Δεν είναι δημοκρατικές οι διχασμένες και ανάλγητες κοινωνίες, έστω και αν διατείνονται ότι προσφέρουν θεωρητικά όλα τα πολιτικά δικαιώματα σε όλους τους πολίτες. Ο καταφρονημένος πολίτης, που δεν ελπίζει καν να βγει από το περιθώριο, δεν συμμετέχει ουσιαστικά ή και τυπικά σε αυτό που ακολουθούν κορυφαίες δημοκρατικές διαδικασίες.

Δεν είναι τυχαίο το γεγονός, ότι στην ισχυρότερη δύναμη του κόσμου σήμερα, τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, μόλις ένα μικρό ποσοστό των πολιτών συμμετέχει σε αυτές τις κορυφαίες διαδικασίες, από τις οποίες αναδεικνύεται ο παντοδύναμος και κυρίαρχος πλανητάρχης.

Η ανάλυση της έκτασης και του βάθους κάθε ανθρώπινου δικαιώματος, όταν αυτό εξετάζεται μεμονωμένα, είναι σχετικά εύκολη και απλή. Το πρόβλημα γίνεται πιο δύσκολο και σύνθετο όταν στους πραγματικούς όρους της κοινωνίας και της ζωής όλα τα δικαιώματα διεκδικούν τη σύγχρονη και απόλυτη ικανοποίησή τους. Τότε οι οικονομικοί και κοινωνικοί συσχετισμοί των δυνάμεων που δρουν, σχετικοποιούν και το πραγματικό και το εννοιολογικό τους περιεχόμενο.

Οι οικονομικά και κοινωνικά ισχυροί απολαμβάνουν ευκολότερα και πληρέστερα τα ανθρώπινα δικαιώματά τους. Οι αδύναμοι όχι. Ακόμα χειρότερα, οι δυνατοί, περιλαμβανομένης της πολιτικής εξουσίας, όταν ελέγχουν, μάλιστα, άμεσα ή έμμεσα τα ΜΜΕ, συχνά στραγγαλίζουν και ποδοπατούν το δικαίωμα των πολιτών και του κοινού για πλήρη και

αντικειμενική πληροφόρηση ή όσων διατυπώνουν απόψεις χωρίς να διαθέτουν τα αντίστοιχα μέσα για τη διάδοσή τους.

Αυτή η κοινωνική και οικονομική ανισότητα δημιουργεί αντίστοιχα ελλείμματα δημοκρατίας σε όλους τους τομείς της ζωής και φυσικά και στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Μία έκφανση αυτής της παθογένειας είναι το γεγονός της παραμόρφωσης απόψεων, που πρόσωπα που δεν είναι άσημα, δεν είναι ο απλός πολίτης, ο οποίος δεν λαμβάνεται καν υπόψη, τολμούν να διατυπώσουν, ακόμα και για κρίσιμα ζητήματα που απασχολούν την κοινωνία, που απασχολούν τον τόπο.

Προσωπικώς έχω αυτή την πικρή εμπειρία. Έχω διατυπώσει τις απόψεις μου για το ρόλο, τον έλεγχο και του πώς αξιοποιούν αυτό τον έλεγχο των ΜΜΕ οι ιδιοκτήτες τους. Πλείστοι όσοι πιστεύουν ότι δεν τα έχω με τους ιδιοκτήτες, τα έχω με τους δημοσιογράφους, ακόμα και πλείστοι δημοσιογράφοι το γράφουν.

Έχω κατά καιρούς διατυπώσει την άποψή μου για το ρόλο, αναφέρθηκα μόλις πιο πριν, των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής στη σημερινή αναγκαστική διεθνή πραγματικότητα, μεταβατική κατά την γνώμη μου πραγματικότητα και σε ότι αφορά τη χώρα μας και τα εθνικά μας συμφέροντα. Αυτό που έχει περάσει είναι ότι είμαι ένας αντιαμερικανός της παλιάς εποχής.

Πρόσφατα γίνεται μία συζήτηση για το περίφημο θέμα των ταυτοτήτων. Σε όλα τα κανάλια εγώ μίλησα πριν από 15 ημέρες. Δεν ξαναμίλησα. Σε όλα τα κανάλια δέχομαι μία ενορχηστρωμένη επίθεση πολιτικών -εντός ή εκτός εισαγωγικών- όλων των πολιτικών χώρων και κληρικών, οι οποίοι αναφέρονται σε ένα τμήμα μιας τοποθέτησής μου πριν από 7 χρόνια στη Βουλή των Ελλήνων.

Χωρίς ντροπή διαβάζουν μερικές σειρές από την αρχή της τοποθέτησής μου εκείνης, αγνοούν την κατάληξη, για να βγάλουν ένα συμπέρασμα που διευκολύνει αυτό τον στόχο, να αλλοιώσουν την άποψη ακόμα και τα βασικά χαρακτηριστικά της προσωπικότητας της δικής μου. Σήμερα αντιλαμβάνεται ο κάθε ένας πόσο ασφυκτιά μπροστά σε αυτή τη λογική ο απλός -επαναλαμβάνω- ο άσημος πολίτης.

Και με την ευκαιρία, μια και δεν έχω μιλήσει εγώ για το θέμα αυτό, είναι και αυτό χαρακτηριστικό. Αν δείτε ένα μήνα τώρα όσα λέγονται και γράφονται, δεν θα δείτε πουθενά διατυπωμένη τη δική μου άποψη. Δεν είναι πολύ χαρακτηριστικό αυτό του πώς λειτουργούν τα Μέσα, πώς λειτουργεί η δημόσια ζωή στη χώρα μας;

Η άποψή μου, λοιπόν, είναι όπως ακριβώς καταγράφεται το 1993 στη Βουλή των Ελλήνων, αρκεί κανείς να μπει στον κόπο, αν το θέλει και αν έχει την καλή πίστη και την καλή διάθεση, να διαβάσει ολόκληρη την τοποθέτησή μου. Θα πληροφορηθεί τότε γιατί πιστεύω ότι η προαιρετική αναγραφή βλάπτει και την Εκκλησία και τον τόπο.

Εάν σήμερα έχουμε, ελάχιστο κατά την άποψή μου, πρόβλημα σε ότι αφορά τη διεθνή κοινότητα, το διεθνές δίκαιο, τη σύμβαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων, σε ότι αφορά τα δικαιώματα των μειονοτήτων, θεωρώ ότι είναι ελάχιστο, σχεδόν ασήμαντο το πρόβλημα, όμως πρέπει να το δούμε.

Αντιλαμβάνεστε πόσες μειονότητες και μάλιστα σχετικά πολυάριθμες θα εμφανιστούν, αν με την προαιρετική αναγραφή φθάσουμε έπειτα από 20 - 30 χρόνια στο να δηλώνει, όχι το 90%, όπως στατιστικά έστω αυτή την στιγμή καταγράφεται, αλλά το 50%. Το άλλο 50% πώς θα αναπληρώνεται; Μήπως σκέφτονται κάποιοι ότι θα υποχρεώνεται ο Μουσουλμάνος να μην το δηλώνει ή ο οποιοσδήποτε άλλος οποιασδήποτε άλλης θρησκευτικής ή πολιτισμικής ή άλλης μειονότητας;

Αυτή είναι η άποψή μου, κύριοι και αυτή διατύπωσα τότε στη Βουλή. Αλλά αυτή η άποψη, δυστυχώς, δεν διευκολύνει. Είπα: 'Η διατηρείτε αυτό που υπάρχει, αν δεν το μπορείτε δεν γράφετε τίποτα. Είναι μια άποψη αυτή, μια άποψη την οποία αξίζει να τη συζητήσει κανείς, όχι να την αποσιωπά όμως.

Ευχαριστώ τον κ.Σκανδαλίδη και το ΠΑΣΟΚ, διότι με τη δυνατότητα που μου έδωσαν σήμερα να χαιρετίσω την εκδήλωση, μου επέτρεψαν να απαντήσω και σε αυτό τον καταιγισμό που δέχομαι, το παρακολουθείται. 15 μέρες από όλα τα κανάλια, ραδιόφωνα, Τύπο, συνάδελφοί μου, στελέχη του πολιτικού κόσμου, πολιτικοί που φιλοδοξούν και να κυβερνήσουν τον τόπο, που παίζουν σημαντικό ρόλο στα κόμματα, ιδιαίτερα τα δύο μεγάλα κόμματα, ανευθύνως, επιπολαίως, διαστρεβλώνουν μια πραγματικότητα.

Ας μιλήσουμε, λοιπόν, για αυτό, που για μένα είναι πλέον η βασική εγγύηση της δημοκρατίας. Είναι ο ενημερωμένος πολίτης, κυρίες και κύριοι. Όλα τα άλλα που είπαμε πιο πριν, η δημοκρατία, οι εκλογές, τα ανθρωπίνια δικαιώματα, παύουν να έχουν οποιαδήποτε αξία εάν ο πολίτης δεν θα είναι ενημερωμένος.

Στον μη ενημερωμένο πολίτη μπορούμε να του περάσουμε τις πιο αυταρχικές, τις πιο αντιδραστικές, τις πιο οπισθοδρομικές αντιλήψεις, ως την κορυφαία έκφραση της δημοκρατικής αρχής. Στον μη ενημερωμένο πολίτη μπορούμε να παρουσιάσουμε την πλέον επονείδιστοι για το λαϊκό συμφέρον, για το εθνικό συμφέρον, πράξη, ως πράξη σωτηρίας του τόπου.

Ο ενημερωμένος πολίτης, λοιπόν. Κανένα δημοκρατικό αίτημα δεν ικανοποιείται χωρίς ενημερωμένο πολίτη, χωρίς πολίτες που γνωρίζουν τις προτάσεις για τις μικρές και μεγάλες αποφάσεις της πολιτικής δημόσιας ζωής, τις αιτιολογίες που τις στηρίζουν ή τις υποστηρίζουν, την πλήρη ταυτότητα των απόψεων που αντιπαρατίθενται, αλλά και το γνήσιο και αληθινό επώνυμο των φορέων των διαφόρων συμφερόντων και αυτών που κρατάνε τις σημαίες.

Κεντρική αξία, αλλά και θεμελιακό δικαίωμα της δημοκρατίας, επομένως, συνεπεία όλων αυτών που ανέφερα, είναι η ελευθερία του Τύπου. Από εκεί θα προκύψει ο ενημερωμένος πολίτης κατά κύριο λόγο. Και αποτελεί την προϋπόθεση συνεπώς όλων των πολιτικών δικαιωμάτων και όλων των πολιτικών ελευθεριών.

Στις σημερινές, όμως, συνθήκες, οικονομικές και κοινωνικές, δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί η ελευθερία του Τύπου χωρίς την υποδομή σοβαρής επιχειρηματικής οργάνωσης. Η υπόθεση του Τύπου και ιδιαίτερα του ηλεκτρονικού, είναι μια πολύπλοκη υπόθεση που κοστίζει ακριβά, που απαιτεί κεφάλαια σημαντικά και σε τελική ανάλυση προϋποθέτει επιχειρηματική οργάνωση. Εκτός από τους γραφιάδες, ο Τύπος απαιτεί τις τελευταίες δεκαετίες και τον επιχειρηματία, που επενδύει με μεγάλες καμπύλες κινδύνου.

Σε μια αγορά ανοιχτή και με ισότιμους παίκτες, το παιχνίδι κερδίζει -λένε, έτσι θα έπρεπε να είναι- ο ικανός, αυτός που θα προσφέρει το καλύτερο προϊόν στην καλύτερη δυνατή τιμή. Σήμερα, όμως, η αγορά είναι μια εικονική πραγματικότητα, το ζούμε, από το Χρηματιστήριο μέχρι τον Τύπο.

Η τιμή του προϊόντος στην περίπτωση του Τύπου, των ΜΜΕ, δεν αρκεί, το γνωρίζουμε όλοι και οι εντός και το έχουν πια μυριστεί και όλοι οι εκτός των τειχών. Αυτοί, που κάποιοι πρέπει να φιλοδοξούμε να γίνουν οι ενημερωμένοι πολίτες, αλλά και αυτοί ακόμα που δεν είναι ενημερωμένοι, το οσμίζονται, το διαισθάνονται. Βέβαια, οι εντός των τειχών το γνωρίζουμε όλοι, ότι η αξία, η τιμή, η διαφήμιση, όλα αυτά, δεν αρκούν για την χρηματοδότηση της επιχείρησης. Ο ιδιοκτήτης των ΜΜΕ θέλει και άλλα έσοδα ή εισοδήματα.

Το ερώτημα και το πρόβλημα βρίσκεται ακριβώς εδώ: Από πού προέρχονται και πώς αυτά τα έσοδα και ποιος είναι ο ρόλος των κράτους σε αυτή την περίπτωση;

Δεν αμφιβάλλει πια κανείς ότι η τηλεόραση είναι η κύρια μηχανή επιτάχυνσης των εξελίξεων, όπως και παραμόρφωσης, δυστυχώς, των γεγονότων. Το πρώτο θύμα αυτών των εξελίξεων είναι η απάρνηση της πολιτικής και κοινωνικής πολυφωνίας. Τα ΜΜΕ δείχνουν τα ίδια πράγματα, πλασάρουν τις ίδιες ιδέες και φροντίζουν μόνο το πακετάρισμα.

Αρκεί να δείτε τα δελτία ειδήσεων που είναι το βασικό υποτίθεται πρόγραμμα ενημέρωσης. Μέσα από τη διαρκώς αμοιβαία αντιγραφή, μοιάζουν ως προς τη βαθύτερή τους ουσία εντυπωσιακά. Σε αυτό συμβάλλει και ο περίφημος μεσαίος χώρος και εδώ μεγάλη αυτή η ανακάλυψη των ημερών της παγκοσμιοποίησης, μια πλαστική πραγματικότητα, αφού προηγουμένως αυτοί που την ανακάλυψαν φρόντισαν να καταρρεύσουν ή να παρουσιάσουν ως καταρρέουσες όλες τις ιδεολογίες.

Φίλες και φίλοι, αυτή είναι η οδυνηρή αλήθεια. Νομίζω ότι βάζω το δάχτυλο επί τον τύπο των ήλων, πάντοτε έχω αυτή την αφέλεια. Νομίζω ότι δεν πάμε καλά. Ο Τύπος πρωταγωνίστησε ιστορικά στη δημιουργία μιας σύγχρονης δημοκρατικής, προοδευτικής κοινωνίας. Πρέπει να παραδεχθούμε ή εν πάση περιπτώσει να λάβουμε υπόψη το ενδεχόμενο, ότι ο Τύπος, ιδιαίτερα ο ηλεκτρονικός, συμπρωταγωνιστεί, δυστυχώς σήμερα και στην μερική τουλάχιστον αποδόμηση αυτής της σύγχρονης πλουραλιστικής, προοδευτικής κοινωνίας για την οποία - τονίζω- ο τύπος πρωταγωνίστησε, οι μαχητές του, οι δημοσιογράφοι στην πρώτη γραμμή έδωσαν τη μάχη.

Ηταν ο δημοσιογράφος στην πρώτη γραμμή του αγώνα και συνεχίζει να είναι ο δημοσιογράφος -όχι με εισαγωγικά "ο δημοσιογράφος"- να είναι το πρώτο θύμα όλων των αυταρχικών και οπισθοδρομικών καθεστώτων και αντιλήψεων, και δεν αναφέρομαι μόνο στα ετήσια στοιχεία του Διεθνούς Ινστιτούτου Τύπου και της Διεθνούς Ενωσης Δημοσιογράφων.

Τα σημερινά μέσα μαζικής ενημέρωσης παίζουν ρόλο στην πλήρη αποϊδεολογικοποίηση της ανθρώπινης κοινότητας. Δεν λένε κατά κανόνα ψέματα. Απλώς κατασκευάζουν αυτή την εικονική πραγματικότητα. Θα κλείσω, διατυπώνοντας παρ' όλα αυτά, την προσωπική μου αισιοδοξία. Καμία τεχνολογία δεν παρέμεινε επί μακρόν στα χέρια των ολίγων. Εδώ θα συμφωνήσουμε πλήρως με τον φίλο μου τον κ.Ανδριανόπουλο. Και συνήθως η εφαρμογή κάθε νέας τεχνολογίας στο χώρο των μέσων, γεννούσε και το σπέρμα της ανατροπής εδραιωμένων καταστάσεων.

Το περίφημο διαδίκτυο και οι νέες τεχνολογίες της πληροφορικής και της επικοινωνίας καλπάζουν με φρενήρη ρυθμό. Εκατομμύρια νέοι μαθαίνουν και επικοινωνούν, διατυπώνουν γνώμες, σκέψεις, ιδέες χωρίς τον πειθαναγκασμό των συμβατικών μέσων ενημέρωσης. Ο άνθρωπος κατασκευάζει, κυριαρχεί τελικά της τεχνολογίας.

Αυτές οι καινούριες γνώσεις που γίνονται απόκτημα σε ολοένα και μεγαλύτερες μάζες νέων ανθρώπων, ελάχιστοι ανήκουμε σε αυτούς εδώ μέσα, είμαστε άλλες γενιές εμείς, αναλφάβητων που φεύγουμε, έρχονται όμως τα εκατομμύρια των νέων ανθρώπων που μπαίνουν μέσα και συνιστούν αυτή την αστείρευτη πηγή ιστορικής αισιοδοξίας. Και για τον άνθρωπο και για την δημοκρατία και για τα μεγάλα, τα θεμελιώδη δημοκρατικά δικαιώματα εξουσίας και ελευθερίας. Σας ευχαριστώ πολύ.

ΠΡΟΕΔΡΕΙΟ: Ευχαριστούμε πολύ τον κύριο Πρόεδρο της Βουλής. Ηθελα απλώς να επισημάνω δύο πράγματα. Πρώτον, ότι αναφέρθηκε στις κρίσιμες λέξεις οι οποίες νομίζω ότι πρέπει να ακουστούν, γιατί πρέπει να τροφοδοτήσουν και τον διάλογο μας.

Κρίσιμη λέξη είναι η λέξη "δημοκρατία", η λέξη "εξουσία", η λέξη "πληροφόρηση", η λέξη "επιχειρηματικότητα και συμφέρον", η λέξη "αγορά", η λέξη "πραγματική πραγματικότητα" και "εικονική

πραγματικότητα", αυτά είναι πολύ κρίσιμα, όπως πολύ κρίσιμο είναι και το γεγονός ότι το διαδίκτυο πραγματικά αλλάζει τα δεδομένα μέσα από την πλήρη ελευθερία που επικρατεί και την ανυπέρβλητη μαζικότητά του, μόνο που θα εμφανίσει βεβαίως και νέες πηγές εξουσίας, κυρίως την εξουσία πλοήγησης πια σε ένα διαδίκτυο στο οποίο καθένας μπορεί να μπαίνει και να βγαίνει με πολύ μεγάλη ευκολία αλλά ο προσανατολισμός μέσα σε αυτό και η αξιοποίηση πληροφοριών που υπάρχουν και κυρίως η σύνθεση και η διασύνδεση πληροφοριών που υπάρχουν είναι κάτι εξαιρετικά δύσκολο και θα αποβαίνει όσο περνάει ο καιρός ακόμη κρισιμότερο.

Θα αντιστρέψουμε λίγο τη σειρά και θα δώσω πρώτα το λόγο στον Υπουργό Τύπου, θα ακολουθήσει ο Υπουργός Δικαιοσύνης. Πριν όμως από αυτό, για να επαναφέρω -όπως έχω καθήκον- τη συζήτηση στην κοίτη της με βάση τον τίτλο της Ημερίδας, θα ήθελα μέσα σε ένα λεπτό να σας πω μια πάρα πολύ μικρή ιστορία.

Στις 7 Οκτωβρίου του 1990 στην Αυστρία γιορτάστηκε η Ημέρα της Ειρήνης. Και τότε ο Πρωθυπουργός του ομοσπόνδου κρατιδίου της Καρινθίας και υποψήφιος Καγκελάριος σε πολλές βουλευτικές ομοσπονδιακές εκλογές, ο (κ.Χιθ) μιλώντας εορταστικά για την Ημέρα της Ειρήνης, είπε "πως δικαιούνται να πανηγυρίζουν για την ειρήνη και να την απολαμβάνουν αυτοί που έχουν δώσει πραγματική μάχη επί του πολεμικού πεδίου γι' αυτήν, ανεξάρτητα από την πλευρά στην οποία βρισκόντουσαν κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο", εξομοιώνοντας έτσι και τα δύο μεγάλα στρατόπεδα και βεβαίως περιορίζοντας τους δικαιούχους στην απόλαυση της ειρήνης σε αυτούς που είχαν πάρει προσωπικά και άμεσα μέρος, ακόμη και αν αυτοί ήταν οι οπαδοί των πιο σκληρών ναζιστικών και φασιστικών απόψεων του μεσοπολέμου.

Παρουσιάζοντας την ομιλία αυτή σε ένα από τα περιοδικά της Αυστρίας, το "FORUM", ο κ.Ομπερσλικ χαρακτήρισε τον Πρωθυπουργό της Καρινθίας με μια λέξη, "ηλίθιο". Είπε πως είναι ηλίθιος. Και αυτό ήταν και ο τίτλος του κειμένου. Ο Πρωθυπουργός της Καρινθίας μήνυσε στα ποινικά δικαστήρια τον κ.Ομπερσλικ, ο οποίος καταδικάστηκε από το πρωτοβάθμιο δικαστήριο, άσκησε έφεση, το Εφετείο επιβεβαίωσε την πρωτόδικη καταδικαστική απόφαση με το ειδικότερο σκεπτικό πως η λέξη ηλίθιος ήταν ο τίτλος ενός κειμένου που μπορεί να ήταν ισορροπημένο αλλά πάντως το καθιστούσε ανισόρροπο ο μονολεκτικός και μονομερής τίτλος.

Και στη συνέχεια, αφού εξαντλήθηκαν τα ένδικα μέσα, ο κ.Ομπερσλικ προσέφυγε στα όργανα της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και σε μια πολύ σημαντική του απόφαση το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στην απόφαση του Ομπερσλικ κατά Αυστρίας που εκδόθηκε την 1η Ιουλίου του 1997 είπε ότι παρά τους ισχυρισμούς της αυστριακής κυβέρνησης πως δεν πρέπει να υπερβαίνουμε ένα όριο ευπρέπειας στον πολιτικό διάλογο και την πολιτική αντιδικία, παραβιάστηκε η ελευθερία του τύπου και η ελευθερία του λόγου και άρα παραβιάστηκε από τα ποινικά δικαστήρια της Αυστρίας η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου γιατί μέσα στο πλαίσιο

της ελευθερίας του λόγου και της ελευθερίας της έκφρασης και της ελευθερίας του τύπου περιλαμβάνεται και η αυστηρή αξιολόγηση και ο αυστηρός χαρακτηρισμός απόψεων, ενεργειών και θέσεων που διατυπώνονται από δημόσια πρόσωπα και κυρίως από αξιωματούχους, από πολιτικούς αξιωματούχους, ιδίως όταν οι σκληροί χαρακτηρισμοί είναι αναγκαίοι για να έλξουν την προσοχή του κοινού και για να σηματοδοτήσουν την αυστηρή κριτική που ασκείται προς ορισμένες απόψεις, στο πλαίσιο ενός πολιτικού πλουραλισμού.

Μόνον που στο υπόβαθρο της αιτιολογίας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου υπάρχει μια θεμελιώδης και ανυπέρβλητη διάκριση ανάμεσα στο αν πρόκειται για μια αξιολογική κρίση, για έναν χαρακτηρισμό που τελικά αξιολογεί και κατατάσσει ή εάν πρόκειται για δημοσίευση πραγματικών περιστατικών ή φερομένων ως πραγματικών περιστατικών.

Και νομίζω ότι αυτό δημιουργεί ως υπόθεση και ως περίπτωση ένα πολύ καλό παράδειγμα, προσφέρει ένα πολύ καλό παράδειγμα που μπορεί να τροφοδοτήσει τη συζήτησή μας για τη σχέση ανάμεσα στην ελευθερία του τύπου, τον πολιτικό πλουραλισμό και την προσωπικότητα του ατόμου. Κοινός παρονομαστής δε όλων αυτών είναι τελικά ένα παιγνίδι εξουσίας, γιατί πρόκειται για σχέση ανάμεσα στην πολιτική εξουσία, την επικοινωνιακή εξουσία, την δικαστική εξουσία, την οικονομική εξουσία και το άτομο που μπορεί να είναι από τον απλό ανώνυμο πολίτη μέχρι τον πιο υψηλό πολιτειακό αξιωματούχο.

Παρακαλώ τον Υπουργό Τύπου, τον κ.Δημήτρη Ρέππα να πάρει το λόγο.

Δ.ΡΕΠΠΑΣ: Κυρίες και κύριοι, αγαπητοί φίλοι, χαιρετίζω την ιδιαίτερα αξιέπαινη πρωτοβουλία που ανέλαβε ο Γραμματέας της Κεντρικής Επιτροπής του ΠΑΣΟΚ, ο Κώστας Σκανδαλίδης, για την διοργάνωση αυτής της Ημερίδας που αφορά στην ελευθεροτυπία. Ενα αγαθό διαρκείας, του οποίου η αξία πρέπει να παραμείνει αναπαλλοτρίωτη, αφού άλλωστε αποτελεί και συστατικό στοιχείο της κοινωνικής προόδου όπως έχει αποδείξει η ιστορική εξέλιξη.

Οι μεγάλες επαναστάσεις της νεότερης ιστορίας της Αγγλίας τον 17ο αιώνα, της Γαλλίας τον 18ο αιώνα, της Ρωσίας τον 19ο αιώνα συμπίπτουν με την εξάπλωση της γραφής και της ανάγνωσης και τη διάδοση της τυπογραφίας στις χώρες αυτές, άρα με την ευρύτερη και ευκολότερη διάδοση των ιδεών.

Σωστά έχει ειπωθεί από Γερμανό ρήτορα ήδη από το 1792, ότι "Αν ο Θεός επινόησε τον ήλιο, ο άνθρωπος ανακάλυψε την τυπογραφία. Ο ήλιος του Θεού διαλύει το σκοτάδι της φύσης, ο ήλιος του ανθρώπου διαλύει το σκοτάδι της ψυχής". Ας τιμήσουμε τον εφευρέτη της τυπογραφίας που χωρίς αυτόν δεν θα είχαμε ούτε Βολταίρο, ούτε Ρουσό, ούτε Πάνθεον.

Το έντυπο εκ των πραγμάτων καθορίζει μια σφαίρα εξισωτικής κυκλοφορίας των φωτισμένων απόψεων, διαμορφώνει δηλαδή το χώρο της δημόσιας συζήτησης. Η πράξη της δημοσίευσης μας απελευθερώνει απ' ότι είναι ιδιωτικό αλλά και αυθαίρετο. Η τυπογραφία εγκαθιδρύει στην ουσία ένα νέο κριτικό παράγοντα που λειτουργεί ως ανεξάρτητο δικαστήριο κάθε ανθρώπινης εξουσίας και ως διαμορφωτής της βούλησής της, δηλαδή την κοινή γνώμη που παύει πλέον να είναι απολύτως υποταγμένη. Τώρα πλέον αφού τίποτε δεν μένει κρυπτό από την κοινή γνώμη, ουδείς μπορεί να αγνοήσει την κοινή γνώμη.

Σήμερα, ο τύπος λειτουργεί ως πραγμάτωση του αιτήματος της δημοσιότητας στην κοινωνικοπολιτική ζωή ενός τόπου. Αγωγός της πληροφορίας προς τον πολίτη, αναδεικνύεται ως ο ισχυρότερος παράγοντας επιλογής και αξιολόγησης της πληροφορίας. Ο τύπος όμως, δεν είναι ένας απρόσωπος και ουδέτερος αγωγός μέσα από τον οποίο διέρχονται απλώς πληροφορίες. Η ειδησεογραφία συνοδεύεται από σχόλια και κριτική.

Ο τύπος δεν μεταδίδει απλώς γεγονότα. Παίρνει θέση γι' αυτά. Εκφράζει απόψεις και αξιολογεί. Προπάντων, συζητά με το κοινό διαμορφώνοντας έτσι την κοινή γνώμη. Ειδήμονες και μη μεταφέρουν τους προβληματισμούς τους ευαισθητοποιώντας τους αναγνώστες και προσφέροντας τους τη δυνατότητα να αναδειχθούν σε εκούσιους συμμετόχους και πρωταγωνιστές του κοινωνικοπολιτικού γίγνεσθαι.

Η σύγχρονη κοινωνία ασφαλώς χαρακτηρίζεται από μια ολοένα αυξανόμενη πολυπλοκότητα και πολυμορφία αναγκών και συμφερόντων. Οργανωμένες ομάδες ασκούν συχνά πίεση για την ικανοποίηση επιμέρους δικών τους συμφερόντων, ακόμη και σε βάρος του γενικού συμφέροντος. Έτσι η πολιτική συχνά κινδυνεύει να υποβαθμιστεί σε λειτουργία διαχείρισης κρίσεων, σε μια λειτουργία δηλαδή που εκδηλώνεται με μια σειρά αντανakλαστικών σχεδόν δράσεων απέναντι σε μαζικά προβαλλόμενες απαιτήσεις.

Το αποτελεσματικότερο αντίδοτο, πέραν της θεσμικής συγκρότησης της κοινωνίας με κανόνες απροσωπότητους και αντικειμενικούς, είναι ο ενεργός ρόλος και η συμμετοχή στα πολιτικά δρώμενα όλων των πολιτών, οι οποίοι στην περίπτωση αυτή εκτός από τον παραδοσιακό ρόλο του ελέγχου δηλαδή της κρατικής εξουσίας, πρέπει να διαδραματίσουν καίριο ρόλο και στον αυτοέλεγχο της κοινωνίας.

Και επειδή ο τύπος είναι στοιχειώδης προϋπόθεση γι' αυτή την ίδια την ύπαρξη της έννοιας κοινής γνώμης, η ελευθεροτυπία αποκτά μια κοινωνική ομαδοποιητική συνεκτική λειτουργία σε μια κοινωνία. Έτσι η θεσμική εγγύηση της ελευθεροτυπίας δεν κατοχυρώνει μόνο το ενεργητικό δικαίωμα του πληροφορείν και του πληροφορείσθαι με το οποίο οικοδομείται η κοινή γνώμη, τα πρότυπα, οι επιλογές και η στάση της αλλά ταυτοχρόνως αποτελεί συστατικό στοιχείο της δημοκρατικής λειτουργίας μιας κοινωνίας.

Για να συμβεί αυτό βέβαια, είναι αναγκαία προϋπόθεση ο πλουραλισμός των πηγών πληροφόρησης. Η διασφάλιση του πλουραλισμού αυτού είναι επιτακτική για την λειτουργία της κρατικής εξουσίας με ομαλό και συντεταγμένο τρόπο. Ας πούμε την αλήθεια. Καμία πολιτική εξουσία δεν λατρεύει το τυχαίο. Όλες θα ήθελαν την αιωνιότητα. Η εξουσία λογικό είναι να θέλει να κατευθύνει, να ελέγξει το απρόβλεπτο.

Πληροφορώ, κατά τη σύγχρονη επιστήμη της επικοινωνίας, σημαίνει ότι δίνω τη δυνατότητα στους πολίτες με τις πληροφορίες που τους παρέχω να δημιουργήσουν το απίθανο. Κυβερνώ όμως, σημαίνει προβλέπω. Και προβλέπω, σημαίνει επαναφέρω το απροσδόκητο μέσα στον κανόνα. Ετσι θεωρήθηκε ότι περιορίζοντας τις πληροφορίες μπορεί κάποιος να περιορίσει και το περιθώριο του απρόοπτου, του μη κανονικού.

Ο Ναπολέον έλεγε ότι "πρέπει να τυπώνουμε λίγο, και όσο λιγότερο τυπώνουμε τόσο το καλύτερο". Η ιστορία όμως διδάξε ότι η αστυνόμευση της τυπογραφίας και ο περιορισμός ελευθεροτυπίας δεν ήταν εύκολη υπόθεση, παρά τις απαγορεύσεις και τις όποιες ποινές. Η εμπειρία ήταν διδακτική και οδυνηρή για την εξουσία που έχει μάθει πια ότι τέτοιου είδους μεθοδεύσεις είναι αναποτελεσματικές. Άλλωστε, είναι γνωστό ότι οι απαγορευμένες ειδήσεις είναι εκείνες που έχουν και την μεγαλύτερη ζήτηση. Η δίωξη συχνά αποτελεί τον πιο σύντομο δρόμο από την ανωνυμία στην αναγνώριση και τη δόξα.

Σήμερα ο κίνδυνος για την πληροφόρηση του πολίτη προέρχεται εκτός των άλλων μέσα από την πληθωρικότητα της επικοινωνίας και της πληροφόρησης. Η αφθονία των μέσων και των πληροφοριών δεν συνοδεύεται στις μέρες μας από αντίστοιχη διαθεσιμότητα χρόνου των αναγνωστών, των ακροατών, των τηλεθεατών.

Την εποχή των περιορισμών υπήρχε χρόνος αλλά δεν υπήρχαν αρκετά προϊόντα να προσφερθούν σε αυτούς που ήταν έτοιμοι να τα δεχθούν και να τα "καταναλώσουν". Τώρα τα μηνύματα είναι πολλά. Τα μηνύματα όμως είναι τόσα πολλά που τα περισσότερα εξ αυτών συχνά δεν βρίσκουν ποτέ τον παραλήπτη τους, γιατί δεν υπάρχει παραλήπτης να τα αναζητήσει. Κατ' αυτό τον τρόπο η ίδια η λογική της οικονομίας της παραγωγής καταλύει την λογική του ελέγχου που κάποτε ήταν δεσπόζουσα. Από την άλλη όμως πλευρά και ο λόγος γίνεται δέσμιος των υλικών φορέων του τρόπου σύνταξης του και των επιλογών των λειτουργιών του, των ανθρώπων που ελέγχουν τα μέσα ενημέρωσης.

"Η ελευθερία -έγραφε ο Τόμας Μαν -είναι ένα πράγμα πιο περίπλοκο και πιο λεπτό από την βία". Πως και που να προσδιοριστεί το όριο μεταξύ ελευθερίας και ασυδοσίας; Το κράτος που σέβεται και προστατεύει την αξία της προσωπικότητας των πολιτών του, θεσπίζει ένα ισχυρό νομικό πλαίσιο με δικαίωμα επανόρθωσης και αποκατάστασης για όσους υφίστανται βλάβες από την ελευθεροτυπία. Αυτό άλλωστε επιβάλλει και ο συνταγματικός πολιτισμός της Δύσης.

Αναμφίβολα η στάθμιση συχνά αντιτιθέμενων αλλά ίσης αξίας αγαθών όπως είναι από τη μία η ελευθεροτυπία ή η ελευθερία της έκφρασης και από την άλλη ο σεβασμός της προσωπικότητας του ατόμου, ο σεβασμός και η προστασία του ιδιωτικού βίου, είναι ένα εγχείρημα λεπτό, μια καθημερινή πρόκληση και δοκιμασία για όλους μας.

Ελεγε ο Σατομπριάν "Δεν υπάρχει συνταγματική ελευθερία χωρίς ελευθερία του τύπου. Χωρίς αυτήν το σύνταγμα δεν είναι παρά ένα παιγνίδι". Ιστορικά, η ελευθερία του τύπου σημαίνει την ελευθερία από την λογοκρισία και από την εκ των προτέρων διοικητική άδεια. Συναφής δε της σχέσης του τύπου με την πολιτική, είναι και η εξέλιξη της ελευθεροτυπίας από ατομικό ή αμυντικό δικαίωμα του πληροφορείν και πληροφορείσθαι, σε πολιτικό δικαίωμα του ατόμου που είναι μέλος μιας συντεταγμένης πολιτείας, συμμετέχει στις λειτουργίες, στις διαδικασίες της και στη διαμόρφωση της βούλησης των εκπροσώπων του, των αποφάσεων τελικά των οργάνων της εξουσίας.

Πέραν τούτου, στις μέρες μας πραγματοποιείται και μια δεύτερη μετατόπιση του κέντρου βάρους της ελευθεροτυπίας. Από το ατομικό δικαίωμα του πληροφορείν και πληροφορείσθαι, στις θεσμικές εγγυήσεις που παρέχει το κράτος στον τύπο για την ομαλή λειτουργία του, μέσα βέβαια σε συγκεκριμένο νομικό πλαίσιο.

Αφ' ενός μεν το ατομικό ή αμυντικό δικαίωμα του πληροφορείν και πληροφορείσθαι δεν είναι σ' ένα συντεταγμένο κράτος απεριορίστο και απαλλαγμένο νομικών καθηκόντων κι αυτό συχνά αγνοείται, αφ' ετέρου δε η σχετική θεσμική εγγύηση συσχετίζεται με συγκεκριμένα καθήκοντα και κατευθύνεται προς ορισμένους, προσδιορισμένους σκοπούς, με κυρίαρχο την αντικειμενική και πλουραλιστική πληροφόρηση.

Σε κάθε περίπτωση ο πυρήνας της ελευθεροτυπίας, οφείλει και πρέπει να παραμείνει απαραβίαστος. Καμία ηθική τάξη από όποιον και να γίνεται η επίκλησή της δεν μπορεί να αναιρέσει την ουσία της ελευθεροτυπίας. Και αυτό γιατί η λεγόμενη δημόσια τάξη, που προστατεύει κατ' εξοχήν το Σύνταγμα, συνίσταται στην ειρηνική συνύπαρξη αντίπαλων δοξασιών.

Μια ηθική αντίθετα τάξη αποσκοπεί στην επικράτηση κάποιων πεποιθήσεων έναντι άλλων, θεωρώντας ότι υπάρχουν αξίες που ξεπερνούν την ερμηνεία και τα όρια της αυτονομίας της ατομικής συναίνεσης.

Μια στενή ερμηνεία της έννοιας της ελευθερίας, που στοιχειοθετείται -το γνωρίζουμε αυτό- στο να κάνουμε ότι δεν βλάπτει τον άλλον, σημαίνει ότι βλάπτουμε τον άλλον, όταν προσβάλλουμε ή αμφισβητούμε τις πεποιθήσεις του.

Τότε όμως καμιά φιλοσοφική, πραγματική ή πολιτική συζήτηση, δεν θα είναι πλέον δυνατή. Αφού δεν υπάρχει άποψη που να μην μπορεί

να εμφανιστεί ως τρωτή και αφού κάθε αντίκρουση μιας άποψης μπορεί να θεωρηθεί προσβλητική για τον φορέα της.

Ετσι κάθε λογοκρισία προληπτικού ή κατασταλτικού χαρακτήρα, θα έθετε σοβαρούς φραγμούς στην ελεύθερη ροή των απόψεων και γνώμων, γύρω από τα δημόσια πράγματα. Ας μην ξεχνάμε ότι ακόμη και ο πολίτης που θεωρεί ότι δέχεται λανθασμένες, ή άδικες επιθέσεις εις βάρος του, δεν παύει να επωφελείται τελικώς και σταθερά, από την ελεύθερη ανταλλαγή ιδεών και απόψεων.

Και αυτό δεν πρέπει να ξεφεύγει σε κανέναν μας. Ούτε σε εμένα, που πρέπει να σας πω από εμπειρία, συχνά είμαι θύμα παραποίησης των όποιων απόψεων αναπτύσσω και στο πλαίσιο της καθημερινής πολιτικής συζήτησης με τους εκπροσώπους του Τύπου.

Θα μείνω με την άδεια και του κ.Μιχάλη Σταθόπουλου, σ' ένα πρόσφατο περιστατικό το οποίο θα αφορά ένα μεγάλο θέμα των ημερών μας. Ο Μιχάλης Σταθόπουλος παρεχώρησε μια μεγάλη εφημερίδα τη Δευτέρα 8 Μαΐου μια συνέντευξη, όπου απάντησε σε σειρά ερωτήσεων.

Για τις συνθήκες -αν είναι ώριμες ή όχι- για το διαχωρισμό κράτους εκκλησίας, απάντησε. Για το αν λέει ναι στην υποχρεωτική καθιέρωση του πολιτικού γάμου, απάντησε. Για το αν τάσσετε υπέρ του πολιτικού όρκου απάντησε, για το αν συμφωνεί με την πρόταση για την καθιέρωση της κοσμικής κηδείας, απάντησε. Και για το αν η υποχρεωτική αναγραφή του θρησκειύματος στις ταυτότητες είναι επιτρεπτή. Έδωσε απαντήσεις συγκεκριμένες, σε πολύ συγκεκριμένα ερωτήματα.

Πρέπει να πω εγώ όταν ερωτήθηκα, δέχτηκα μια πολύ συγκεκριμένη ερώτηση, στην οποία συγκεκριμένη ερώτηση έδωσα συγκεκριμένη απάντηση. Η ερώτηση που δέχτηκα από δημοσιογράφο εκείνη την ημέρα ήταν η εξής: "θέλω να σας ρωτήσω για τα όσα είπε σε συνέντευξή του ο Υπουργός Δικαιοσύνης για τη σχέσεις κράτους εκκλησίας, αν υιοθετεί η Κυβέρνηση τις απόψεις αυτές για το χωρισμό κράτους εκκλησίας".

Η πλήρης απάντηση που έδωσα είναι η εξής, είναι σύντομη θα μου επιτρέψετε να σας τη διαβάσω: "ο Υπουργός Δικαιοσύνης εκφράζει τις απόψεις του".

Όλα τα Μέσα Ενημέρωσης προέβαλαν αυτή την περικοπή.

Συνεχίζω όμως: "Γνωρίζετε πολύ καλά ότι όλα τα θέματα τα οποία θέτει, αποδεικνύουν ότι οι τοποθετήσεις του διαπνέονται από σεβασμό προς τον πολίτη. Οι θέσεις του Υπουργού Δικαιοσύνης έχουν κατά καιρούς απασχολήσει την κοινή γνώμη, η Κυβέρνηση δεν προτίθεται να αλλάξει κάτι σε σχέση με το ισχύον πλαίσιο -και αυτό είναι αλήθεια.

Κάνω μόνο μια αναφορά στα όσα αφορούν τη δήλωση του θρησκειύματος κάθε πολίτη. "Η αναγραφή του θρησκειύματος με το νόμο

2472/97 που ψηφίσαμε θεωρείται ένα ευαίσθητο δεδομένο το οποίο θα πρέπει να κοινοлогείται μετά από έγκριση είτε του άμεσου ενδιαφερόμενου, είτε της αρμόδιας ανεξάρτητης αρχής για την προστασία των προσωπικών δεδομένων. Αυτό τον προβληματισμό θέτει ο Υπουργός Δικαιοσύνης".

Η απάντηση στο συγκεκριμένο θέμα είναι η απάντηση που έδωσε κι εκείνος. Ουδέποτε η θέση αυτή δημοσιεύτηκε ολόκληρη. Ουδέποτε. Ολοι θεώρησαν ότι υπάρχει μια διάσταση απόψεων.

Και ασφαλώς γνωρίζετε πολύ καλά ότι ο σχολιασμός από αναλυτές, από δημοσιογράφους επί των θέσεων που αναπτύσσει η Κυβέρνηση, γίνεται όχι με γνώση τις θέσεις όπως αυτή έχει διατυπωθεί από τη δική μας πλευρά αλλά με βάση την εκδοχή η οποία έχει δημοσιευτεί σ' ένα έντυπο μέσο ή έχει προβληθεί σ' ένα ηλεκτρονικό μέσο ενημέρωσης.

Αντιλαμβάνεστε ότι μπαίνουμε πια σε μια πορεία συνεχώς παρεξηγήσεων. Και αν ως Κυβερνητικός Εκπρόσωπος έχω κάποιους λόγους και μπορώ ν' αναφέρω πολλά παραδείγματα να νοιώθω κάποια ενόχληση από αυτό, συναντώ απέναντί μου τον Υπουργό Τύπου ο οποίος και σε αυτή την περίπτωση, όπως σε κάθε περίπτωση, δεν μπορεί να επιτρέψει, είναι αδιανόητο αυτό, την αντιμετώπιση τέτοιων φαινομένων με τρόπο ο οποίος οδηγεί έστω και εμμέσως σε περιορισμό της δυνατότητας των δημοσιογράφων να σχολιάζουν και να παρουσιάζουν τα πράγματα όπως εκείνοι τα αντιλαμβάνονται.

Βεβαίως η αποκωδικοποίηση του DNA κάθε μέσου -για να χρησιμοποιήσω τη γλώσσα των ημερών- και η γνώση της γονιδιακής ταυτότητας κάθε μέσου, δεν είναι προς ανακάλυψη, είναι πράγματα γνωστά στις ημέρες μας. Και μπορεί η γνώση των στοιχείων αυτών να βοηθήσει στην ερμηνεία της γραμμής -ας χρησιμοποιήσω αυτή τη λέξη- που ακολουθεί κάθε μέσο ενημέρωσης.

Ακόμη κι αυτό όμως κατά τη δική μου άποψη, δεν είναι αρκετό να δημιουργήσει καχυποψία μέχρι του σημείου ενοχοποίησης και απόρριψης του δημοκρατικού και δημιουργικού ρόλου ενός μέσου ενημέρωσης ή του λειτουργού ενός μέσου ενημέρωσης. Και σε αυτό είμαι αμετακίνητος.

Φίλες και φίλοι είναι γνωστή η δικαστική πρακτική αμερικανικών και ευρωπαϊκών δικαστηρίων, έναντι των δημοσίων προσώπων, των δημοσίων λειτουργών, προσώπων δηλαδή που λόγω της θέσης ή της στάσης τους, βρίσκονται στο επίκεντρο της κοινής γνώμης και οφείλουν συνεπώς να ανεχθούν το ενδεχόμενο μιας δημόσιας επίθεσης όσο άδικη κι αν είναι αυτή.

Πολλοί κάνουν λόγο για την τυραννία των Μέσων Ενημέρωσης. Πρέπει να αρνηθούμε κάθε είδους τυραννία και βεβαίως να μην προχωρήσουμε σε μια τυραννία επί των Μέσων Ενημέρωσης. Η απόφαση αυτή βασίζεται στο σκεπτικό ότι είναι το ίδιο βλαπτικό να υποχρεώνεις

κάποιον να έρχεται σε επικοινωνία με κάτι που απεχθάνεται, όπως και να του απαγορεύεις την πρόσβαση σε κάτι που αγαπά ή τον ενδιαφέρει.

Αποστολή κάθε συνταγματικής δημοκρατίας είναι να εγγυάται στο σύνολο των πολιτών, ότι καμία μερίδα από το σύνολο αυτό, δεν θα καταστεί μοναδικός καθοδηγητής ή κριτής της άλλης πλευράς.

Δυστυχώς στην πατρίδα μας στην τελευταία ιδιαιτέρως περίοδο, παρατηρούμε να εκτυλίσσεται ένα λυπηρό φαινόμενο βιομηχανοποίησης μηνύσεων, αγωγών για αστική αποζημίωση.

Το φαινόμενο αυτό είναι πραγματικά λυπηρό και η τυχόν επικράτησή του θα σήμαινε τόσο την ουσιαστική συρρίκνωση του κριτικού λόγου και της ελευθεροτυπίας, όσο και θα υπονόμει το ίδιο το δικαίωμα της δικαστικής προσφυγής όταν πράγματι συντρέχει λόγος.

Τελικά μέσω των βιομηχανοποιημένων αγωγών είναι σαν να επιδιώκουν κάποιοι να επικυρώσουν τις απόψεις τους με δικαστικές αποφάσεις και να τις επιβάλλουν έτσι ως κρατούσες απόψεις μέσω των αποφάσεων των δικαστηρίων.

Το σύστημα το οποίο ισχύει στη χώρα μας σήμερα είναι πολυσύνθετο και είναι πλήρες. Τελείως επιγραμματικά αναφέρω ότι από το 1994 ο τότε Υπουργός Ευάγγελος Βενιζέλος κατήργησε την ειδική ποινική νομοθεσία που ίσχυε για τον Τύπο από την εποχή του Ιωάννη Μεταξά, το ιδιώνυμο για τον Τύπο και πλέον η ποινική ευθύνη του Τύπου αντιμετωπίζεται μέσω των γνωστών ποινικών αδικημάτων που προβλέπονται από τις διατάξεις του ποινικού κώδικα.

Όσον αφορά την αστική ευθύνη τώρα, με το νόμο του 1981 Κυβέρνηση Γεωργίου Ράλλη τον 1178 για πρώτη φορά ρυθμίστηκαν με ειδικές διατάξεις θέματα που αφορούν την αστική ευθύνη του Τύπου για προσβολή της τιμής και της υπόληψης του ατόμου.

Και τέλος, υπάρχει κατηγορία των διοικητικών κυρώσεων, ειδικά για τα ηλεκτρονικά μέσα ενημέρωσης, που ως γνωστόν κατά το Σύνταγμα υπάγονται σε αυστηρότερο από άποψη κρατικού ελέγχου καθεστώς.

Οι ρυθμίσεις αυτές είναι πλήρεις και λεπτομερείς. Πρέπει να πούμε όμως -και επανέρχομαι στο φαινόμενο που εκδηλώθηκε την τελευταία περίοδο- ότι υπάρχουν στρεβλώσεις οι οποίες ξεκινούν από το ότι όλες οι υποθέσεις αγωγών αστικής αποζημίωσης εκδικάζονται φέρ' ειπείν από μονομελή πρωτοδικεία, με συνέπεια ένας μόνο δικαστής να καλείται να αποφασίσει για αγωγές των οποίων το ζητούμενο ποσό πολλές φορές ανέρχεται σε δισεκατομμύρια δραχμές.

Συχνά η διαδικασία αυτή των αγωγών αποζημίωσης, καταλήγει ως μέσο διαπραγμάτευσης ή σε οιονεί εκβιασμό του ενάγοντα προς τον εναγόμενο. Στη πράξη έχει παρατηρηθεί πως πολλοί δικαστές που δεσμεύονται μεν από το ελάχιστο όριο των χρηματικών ποσών το οποίο ο

νόμος προβλέπει αλλά δεν επιθυμούν να επιβάλλουν τα αντίστοιχα ποσά, εκδίδουν αποφάσεις με τις οποίες επιδικάζονται μικρότερα ποσά λόγω συντρέχοντος πταίσματος του ενάγοντα. Είναι ώρα να προβληματιστούμε και να λάβουμε τελικώς αποφάσεις για ένα νέο σύστημα το οποίο θα πρέπει να ισχύσει και στην περίπτωση αυτή.

Ενα νέο σύστημα προστασίας του ατόμου από το ενδεχόμενο προσβολής της προσωπικότητας δια του Τύπου, θα όφειλε να στηριχθεί κατά τη γνώμη μου προεχόντως στη λογική της επανόρθωσης. Της άμεσης και ουσιαστικής ανόρθωσης που αποκαθιστά τον θιγέντα και προσδιορίζει την ηθική διάσταση του θίξαντος ως συκοφάντη ή υβριστή.

Σύμφωνα με το σύστημα αυτό με μια ειδική ταχεία διαδικασία θα διαπιστώνεται η τυχόν προσβολή. Ταυτόχρονα θα επιβάλλεται δικαστικά η προβολή της διαπίστωσης αυτής, με υποχρεωτικές και μη επιδεχόμενες καταστρατήγηση επανορθωτικές δημοσιεύσεις. Αυτή η επανόρθωση που αποκαθιστά δημόσια την τιμή ανάγεται πλέον σε κέντρο ενός νέου συστήματος προστασίας που πιστεύω ότι πρέπει να προσεγγίσουμε και ίσως να υιοθετήσουμε.

Με δικαστικά αποδεδειγμένη την προσβολή ο ενδιαφερόμενος μπορεί -αν το θεωρεί απαραίτητο βεβαίως- να αναζητήσει αποζημίωση για ηθική βλάβη, αλλά με την τακτική αστική διαδικασία, καθώς δεν θα είναι πλέον η αποζημίωση στο κέντρο του συστήματος, αλλά η δημόσια επανόρθωση, καταργούνται τα κατώτατα όρια αποζημίωσης πρέπει να το εξετάσουμε αυτό το ενδεχόμενο, ο δικαστής κρίνει το προσήκον μέτρο σταθμίζοντας κάθε φορά την προσβολή, τον προσβληθέντα και τον προσβάλλοντα. Αλλωστε η ποινική διερεύνηση της προσβολής μπορεί να επιδιωχθεί πάλι με βάση τις διατάξεις του κοινοτικού δικαίου.

Πιστεύουμε ότι αυτό είναι ένα πεδίο νέου προβληματισμού, κάτι τέτοιο συνάδει με τη σύγχρονη αντίληψη ότι όπως ακριβώς η ελευθερία του Τύπου έχει τεθεί ως ελευθερία υπέρ του συνόλου να ελέγχεται δηλαδή η εξουσία, ώστε να λειτουργεί ορθά η δημοκρατία.

Ετσι και το σύστημα προστασίας από προσβολές της προσωπικότητας, δεν τίθεται μόνο υπέρ της αποκατάστασης της ατομικής τιμής, αλλά και πάλι υπέρ του γενικότερου συμφέροντος. Να είναι δηλαδή η προσωπικότητα ως αξία σεβαστή. Υπό την έννοια αυτή, πιστεύουμε ότι συχνά υποσκάπτεται η αξία της προσωπικότητας, όταν το κύριο μέσο προστασίας της, δεν είναι τίποτα άλλο παρά η αποτίμησή της σε συγκεκριμένο χρηματικό ποσό.

Φίλες και φίλοι, η ελευθερία είναι υπόθεση όλων μας, σε όλες τις εκφάνσεις της δημόσιας ζωής και βεβαίως στα Μέσα Ενημέρωσης. Αποτελεί δε συνταγματική υποχρέωσή μας να την προασπίσουμε και να την θωρακίσουμε, από τους εχθρούς της όποιοι κι αν είναι αυτοί.

Δίχως την παραμικρή πρόθεση δαιμονοποίησης, ή μυθοποίησης πρέπει να αποδεχτούμε ότι όποιος προσβάλλει την ελευθεροτυπία,

προσβάλλει στην ουσία την προσωπική μας ελευθερία, προσβάλλει την αυτονομία κάθε πολίτη.

Από την άλλη πλευρά θα ήταν ευχής έργο ουδέποτε ο πολίτης να αισθανθεί την ανάγκη δικαστικής προστασίας. Η ελευθεροτυπία άλλωστε είναι ένα αγαθό καθημερινής χρήσης κι όχι ένα αντικείμενο ανούσιας λατρείας. Και συχνά τα αντικείμενα λατρείας δεν τα χρησιμοποιούμε.

Πιστεύω ότι έχουμε εισέλθει στην κοινωνία της Πληροφορίας, θα πρέπει να αγωνιστούμε ώστε η κοινωνία της Πληροφορίας να διατηρήσει το δημοκρατικό και ανθρωποκεντρικό χαρακτήρα της. Αυτό είναι και το μεγάλο στοίχημα της πολιτικής σήμερα, στο χώρο των Μέσων Ενημέρωσης.

Ευχαριστώ πολύ.

ΠΡΟΕΔΡΕΙΟ: Ευχαριστώ τον Υπουργό Τύπου. Και παρακαλώ τον κ.Μιχάλη Σταθόπουλο, υπουργό Δικαιοσύνης, να έρθει στο βήμα.

Μ.ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΣ: Κυρίες και κύριοι, δεν θα περιμένετε να ακούσετε από μένα σήμερα σχόλια πάνω στο επίκαιρο θέμα του τελευταίου καιρού που πήρε αφύσικα μεγάλες διαστάσεις, ένα θέμα όπου βρισκόμουν και βρίσκομαι στο επίκεντρο πολλών επιθέσεων.

Απλώς θα πω, ότι, όπως και ο κ.Πρόεδρος της Βουλής και ο κ.υπουργός Τύπου αισθάνονται, ότι η πραγματικότητα που βγαίνει προς τα έξω ως προς τις θέσεις τους δεν είναι η πραγματική πραγματικότητα, αλλά μια εικονική πραγματικότητα. Γίνεται δηλαδή κάποια παραποίηση είτε με αποσιώπηση μέρους της μισής αλήθειας και η άλλη μισή αλήθεια ασφαλώς είναι ανακρίβεια, το ίδιο θα έλεγα -ας που επιτρέψει ο κ.Πρόεδρος της Βουλής και ο κ.υπουργός Τύπου- εις το πολλαπλάσιο συμβαίνει και με τη δική μου περίπτωση.

Το μέσο το οποίο συνήθως, κυρίως χρησιμοποιείται για να περνάει άλλη εικόνα προς τα έξω είναι εκτός από τις αποσιωπήσεις και διαστρεβλώσεις δηλώσεων, είναι και το να χρησιμοποιούνται συνθήματα, να χρησιμοποιείται ένας πολιτικός λόγος σε αναφορά με τις θέσεις μου, που απευθύνεται περισσότερο στα ένστικτα του ακροατή, στα συναισθήματα του, το φορτίζει και που αποσιωπά τελείως την ουσία.

Πιστεύω όμως, ότι ο πολίτης είναι πιο ώριμος απ' ότι πολλοί νομίζουν και πίσω απ' αυτή την άχλη της συνθηματολογίας η οποία συσκοτίζει την ουσία, διαβλέπει, μπαίνει μέσα στην ουσία και καταλαβαίνει περισσότερα απ' ότι νομίζουμε.

Το θέμα μας σήμερα είναι η ελευθερία του Τύπου και η προστασία της προσωπικότητας. Βεβαίως η ελευθερία του Τύπου και η προσωπικότητα του ατόμου απαιτούν προστασία, αυτό το προβλέπει και το επιβάλλει το Σύνταγμα. Το μεγάλο πρόβλημα στην πραγμάτωση αυτής της προστασίας των δύο αγαθών είναι, ότι υπάρχει μια εγγενής δυσχέρεια, τα αγαθά αυτά πολλές φορές έρχονται σε σύγκρουση μεταξύ τους, οπότε

αναγκαζόμαστε να κάνουμε κάποια επιλογή ή αναγκαζόμαστε να οριοθετήσουμε τους χώρους από την μια μεριά που θα μένει απαραβίαστη η ελευθερία του Τύπου και από την άλλη μεριά το χώρο όπου θα προστατεύεται η προσωπικότητα.

Παραδοσιακά νομίζω, ότι ο χώρος που δίνουμε στην ελευθεροτυπία είναι μεγαλύτερος και μικρότερος ο χώρος προστασίας της προσωπικότητας και νομίζω, ότι αυτή η αξιολόγηση είναι σωστή. Δεν ξέρω αν είχε νόημα η αποτύπωση εδώ με το μέγεθος των γραμμάτων, μεγαλύτερα γράμματα για την ελευθερία του Τύπου και μικρότερα για την προστασία της προσωπικότητας, δείχνει όμως μια αλήθεια στην οποία πιστεύω, γιατί η ελευθερία του Τύπου αποδίδει βέβαια την ελευθερία έκφρασης της γνώμης, ένα ατομικό δικαίωμα που το έχει κάθε πολίτης και όπου προβλέπεται βέβαια στο άρθρο 14 του Συντάγματος, πριν προχωρήσει στη συνέχεια το Σύνταγμα να μιλήσει για την ελευθεροτυπία, ελευθερία έκφρασης του καθενός, αλλά η ελευθερία έκφρασης του δημοσιογράφου θα έλεγα, είναι κοινωνικά πιο πολύτιμη από την ελευθερία έκφραση του καθενός μας, εντελώς τυχαία.

Πολλές φορές κρύβουν και τα τυχαία γεγονότα μια αλήθεια, διότι η ελευθερία έλεγα έκφρασης του δημοσιογράφου εξυπηρετεί και έναν άλλο σημαντικό κοινωνικό σκοπό. Εξυπηρετεί την πληροφόρηση του πολίτη. Ο ενημερωμένος πολίτης είναι η καλύτερη προϋπόθεση, το να έχουμε ενημερωμένο πολίτη, για να λειτουργεί σωστά η δημοκρατία.

Αρα συμφωνώ με το να διατηρήσουμε ευρύτατο κατά το δυνατόν το χώρο της ελευθεροτυπίας. Βέβαια υπάρχουν τάσεις τα τελευταία χρόνια κι αυτές οι τάσεις αποτυπώνονται και σε πολλές αποφάσεις δικαστηρίων διεθνώς να διευρύνεται ο χώρος της προστασίας της προσωπικότητας σε βάρος βέβαια της ελευθεροτυπίας.

Οι νομοθεσίες πολλών κρατών της Ευρώπης για την προστασία των προσωπικών δεδομένων κινούνται επίσης προς αυτή την κατεύθυνση. Διότι υπάρχει και η άλλη πλευρά, αλλά πριν προχωρήσω στην άλλη πλευρά θα μου επιτρέψετε, να σας αναγνώσω μία πολύ μικρή περικοπή από μία διάσημη απόφαση του Ανώτατου Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής, είναι από το 1988, η πατρίδα βέβαια της πιο απεριόριστης ελευθεροτυπίας η Αμερική, όπου δίνεται και η θεμελίωση, ίσως με κάποιες ακραίες εκφράσεις, αλλά και σε ηπιότερο τόνο διατυπωμένες, νομίζω δείχνουν πολύ ωραία την αιτιολογία της ανάγκης να είναι ο χώρος της ελευθεροτυπίας ο ευρύτατος δυνατός.

Ομιλεί αυτή η απόφαση για την θεμελιώδη σημασία της ελεύθερης διακίνησης ιδεών και απόψεων για τα δημόσια πράγματα και τις ανάγκες ενημέρωσης του πολίτη και συνεχίζει: "Ο δημόσιος διάλογος αναπόφευκτα θα προκαλεί δηλώσεις που θα είναι επικριτικές αυτών που κατέχουν κάποιο δημόσιο αξίωμα ή αυτών των δημόσιων προσώπων που εξ αιτίας της φήμης τους διαμορφώνουν τις εξελίξεις σε θέματα που ενδιαφέρουν ευρύτερα την κοινωνία. Και μια τέτοια κριτική αναπόφευκτα δεν θα είναι πάντοτε εύλογη ή μετριοπαθής.

Τα δημόσια πρόσωπα, όπως και οι δημόσιοι αξιωματούχοι, θα υπόκεινται σε άγριες, καυστικές και συχνά δυσάρεστες οξείες επιθέσεις. Ακόμη και οι αναληθείς δηλώσεις, αν και χωρίς κοινωνική αξία, είναι παρ' όλα αυτά αναπόφευκτες στον ελεύθερο διάλογο και μια διάταξη που θα επέβαλε αντικειμενική ευθύνη σε έναν εκδότη για αναληθείς αναφορές γεγονότων, θα είχε βαρύτερες συνέπειες πάνω στην ελευθερία του λόγου, ο οποίος αφορά δημόσια πρόσωπα, ακόμη και όταν αυτός παρουσιάζει συνταγματική αξία".

Υπάρχει όμως και η άλλη πλευρά, η προστασία της προσωπικότητας, που σήμερα βρίσκεται στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος και η τάση είναι, όπως είπαμε, να διευρύνεται ο χώρος της προστασίας της προσωπικότητας, διότι έχουν τα τελευταία χρόνια αναφανεί δύο παράγοντες που δεν μπορεί να τους αγνοήσουμε.

Ο πρώτος είναι η υπερβολική δύναμη που απέκτησε η πρώτη πλευρά, δεν είναι μόνον ο Τύπος, είναι και τα ηλεκτρονικά Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης. Δεν χρειάζεται να αναφερθώ περισσότερο στην τεράστια εξουσία την οποία έχουν, είναι κοινός τόπος πια.

Και το δεύτερο είναι, ότι ο ανταγωνισμός, ο απηνής συχνά ανταγωνισμός των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης τα οδηγεί συχνά στο να θυσιάζουν και τα πιο απόρρητα στοιχεία της πραγματικότητας προκειμένου να πετύχουν, τι να πετύχουν, αύξηση της τηλεθέασης, της ακροαματικότητας κλπ. κλπ., δηλαδή εμπορευματοποιούν τα δεδομένα, τα προσωπικά μας στοιχεία γίνονται προϊόντα στον εμπορικό ανταγωνισμό των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης.

Επομένως νομίζω, ότι μπορούμε σήμερα να μιλάμε όχι μόνο για την ανάγκη προστασίας του Τύπου, αλλά και για την ανάγκη προστασίας από τον Τύπο. Και όταν λέω Τύπο, εννοώ βέβαια όλα τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης. Αυτό σημαίνει, ότι οι ελευθερίες αυτές για τις οποίες μιλάμε, δεν είναι απεριόριστες, όπως καμιά φορά λέγεται κατά παρεξήγηση αυτού του εγγενούς προβλήματος, της σύγκρουσης δηλαδή μεταξύ πολλών ατομικών ελευθεριών και δικαιωμάτων.

Υπάρχουν περιορισμοί, υπάρχουν όρια. Κανένα άλλωστε ατομικό δικαίωμα, κανένα δικαίωμα που προβλέπεται ή προστατεύεται από το Σύνταγμα δεν είναι απεριόριστο. Απεριόριστες θα είναι θα έλεγα μόνο η ελευθερία της συνείδησης και η ελευθερία της σκέψης, διότι δεν ενοχλούν ακόμη κανέναν. Από τη στιγμή όμως που εκφράζονται προς τα έξω και προχωρούν εις την κοινωνία συναντούν και άλλα αγαθά και δικαιώματα και εκεί πρέπει να είμαστε πλέον προσεκτικοί. Εκεί υπάρχουν περιορισμοί.

Δεν μπορεί να το αγνοήσει κανείς αυτό για την ελευθερία του Τύπου ότι υπόκειται σε περιορισμούς, γιατί αλλιώς θα έπρεπε να διαγράψουμε ένα μεγάλο μέρος της νομοθεσίας, τον Ποινικό Κώδικα και πολλούς άλλους νόμους.

Η οριοθέτηση είναι το πρόβλημα. Δεν πρόκειται να σας πω λύσεις δικές μου, αλλά είναι χρήσιμο να αναφερθούμε εκτός από την περικοπή που σας διάβασα του Αμερικανικού Δικαστηρίου σ' αυτό που λέει σε μια προσπάθεια οριοθέτησης, μέχρι που φτάνει η ελευθερία δηλαδή του δημοσιογράφου, που λέει ένας πρόσφατος αγγλικός νόμος του 1998, είναι ο νόμος για την προστασία των δεδομένων που απαλλάσσει από ορισμένους ελέγχους τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης σε αντίθεση με τον δικό μας νόμο του 1997 για την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων ο οποίος περιλαμβάνει, περιέλαβε καλώς ή κακώς και τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης στην προστασία του.

Ο αγγλικός νόμος αφήνει απέξω τα Μέσα, αλλά την απαλλαγή αυτή την προβλέπει μόνο αν ο υπεύθυνος επεξεργασίας, ο δημοσιογράφος, το Μέσο Μαζικής Ενημέρωσης εύλογα πιστεύει, ότι η δημοσίευση θα εξυπηρετήσει το δημόσιο συμφέρον. Η εύλογη αυτή πίστη που δικαιολογεί την προνομιακή μεταχείριση των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης είναι αντικειμενικό κριτήριο, δεν συνάγεται από μόνο τις καλές προθέσεις ή τις διαβεβαιώσεις του δημοσιογράφου. Ετσι στην Αγγλία αφήνεται στο δικαστή να κρίνει κάθε φορά αν υπάρχει ή όχι αυτή η εύλογη πίστη.

Στην Ελλάδα το κριτήριο με βάση το οποίο θα μπορούσαμε να οριοθετήσουμε αυτά τα δύο αγαθά νομίζω προσφέρεται απ' όλη μας τη νομοθεσία σε δύο ειδικές διατάξεις του Ποινικού μας Κώδικα που αποτυπώνουν όμως ευρύτερο πνεύμα. Είναι η διάταξη του άρθρου 367 και 371, δεν έχουν σημασία οι αριθμοί, που τι προβλέπουν; Οτι δεν αποτελούν άδικη πράξη οι δυσμενείς κρίσεις, δημοσιεύματα κλπ. που γίνονται για τη διαφύλαξη εννόμου ή άλλου δικαιολογημένου ενδιαφέροντος. Η μία διάταξη λέει συμφέροντος, η άλλη λέει ενδιαφέροντος.

Αρα τι σημαίνει; Οτι τελικά ο δικαστής θα κρίνει που έχει την τελευταία λέξη, εάν υπάρχει λόγος να αρθεί ο άδικος χαρακτήρας της πράξης. Θα έλεγα και κάτι ακόμη, ότι σε περίπτωση αμφιβολίας δεν θα δεχτούμε παρανομία, αν θέλετε θα επικαλεστώ και μία άλλη βασική διάταξη της νομοθεσίας μας για την προστασία της προσωπικότητας, είναι η διάταξη του άρθρου 57 του Αστικού Κώδικα, που δημιουργεί ευθύνη για τον προσβολέα εάν η προσβολή του είναι παράνομη. Η διατύπωση είναι, αυτός που προσβάλλει παράνομα την προσωπικότητα κάποιου άλλου, έχει αυτή κι αυτή την ευθύνη. Δεν αρκείται σε μόνη την προσβολή, που σημαίνει η προσβολή καθ' εαυτή δεν είναι παράνομη. Αρα πρέπει να αποδειχθεί ότι υπάρχει το παράνομο.

Στην συγκεκριμένη περίπτωση που θα κρίνει ο δικαστής νομίζω και αυτό είναι μια ολοένα και περισσότερο επικρατούσα διεθνώς άποψη, πρέπει να χρησιμοποιείται η αρχή της αναλογικότητας. Εφαρμόζεται ήδη από δικαστήρια αρκετών χωρών, είναι πολύτιμος οδηγός.

Δεν μπορούμε αφηρημένα και εκ των προτέρων να πούμε, τι θα επικρατήσει, αλλά πρέπει να δούμε υπό τις συγκεκριμένες συνθήκες πόσο ζωτικό είναι το αγαθό της προσωπικότητας ή εάν πρέπει να γίνει ανεκτή η προσβολή. Αλλά θα προσέθετα, εκτός απ' αυτό το κριτήριο της αναλογικότητας και ένα άλλο κριτήριο που μπορεί να αποτελεί για τον δικαστή χρήσιμο οδηγό χωρίς αποκλειστικότητα. Το κριτήριο της ισχύος, της οικονομικής και κοινωνικής ισχύος ή αδυναμίας των εμπλεκόμενων προσώπων.

Πρόκειται για ένα κριτήριο που αφορά όχι τα ίδια τα συγκρουόμενα δικαιώματα, αλλά τους φορείς τους. Το να ανήκει π.χ. ο φορέας του θιγόμενου δικαιώματος σε μια ευάλωτη κατηγορία προσώπων είναι διαφορετικό και δημιουργεί ανάγκη μεγαλύτερης προστασίας του απ' ότι αν ο φορέας είναι μια οικονομικά ή κοινωνικά ισχυρή επιχείρηση ή οργανισμός.

Τα ανθρώπινα δικαιώματα καθιερώθηκαν και εξακολουθούν να εκπληρώνουν την αποστολή τους πρωτίστως για την προστασία των αδυνάτων. Το κριτήριο της διάκρισης ισχυρού και αδυνάτου δεν μπορεί φυσικά να έχει απόλυτη ισχύ, γιατί συγκρίνουμε κατά βάση δικαιώματα και ελευθερίες που ανήκουν σε όλους ανεξάρτητα από την ισχύ ή αδυναμία τους.

Αλλά θα πρέπει να συνεκτιμάται όταν μιλάμε για προστασία. Προστασία είτε της ελευθερίας του Τύπου, είτε της προσωπικότητας. Στο μέτρο που θα λαμβάνουμε υπόψη αυτό το κριτήριο δεν θα δυσκολευόμαστε συνήθως να βρίσκουμε ποια είναι η αδύνατη πλευρά.

Παραδείγματος χάριν στις εργασιακές συγκρούσεις είναι ο εργαζόμενος, στις συγκρούσεις πνευματικού δημιουργού και χρήστη των έργων του είναι κατά κανόνα ο πνευματικός δημιουργός. Στις συγκρούσεις ιδιωτικότητας και ελευθερίας του πληροφωρύν, ιδίως από τους κατόχους των σύγχρονων Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης είναι ο φορέας της ιδιωτικής ζωής. Στις σχέσεις ασθενούς και ιατρού είναι βέβαια ο ασθενής κλπ.

Παραμένει όμως η θέση μου, ότι η προσβολή καθεαυτήν δεν είναι παράνομη, άρα ο κανόνας είναι η προστασία της ελευθεροτυπίας και η εξαίρεση ο περιορισμός της.

Υστερα απ' αυτές τις εισαγωγικές θα έλεγα, μακρές βέβαια εισαγωγικές παρατηρήσεις, πρέπει να δούμε και αυτό το θεωρώ το κύριο θέμα της εισήγησής μου, πώς πρέπει να αντιμετωπίσουμε τις περιπτώσεις όπου υπάρχει παράνομη προσβολή της προσωπικότητας, ποιά είναι τα μέσα τα οποία θα πρέπει να χρησιμοποιήσουμε προληπτικά, κατασταλτικά ή ποια άλλα για να μην ξεπερνάει τα όρια ο φορέας της ελευθεροτυπίας.

Υπάρχουν δύο τρόποι. Ο ένας είναι έκφραση της ιδιωτικής αυτονομίας και ο άλλος είναι η ετερονομία, επιβολή των περιορισμών άνωθεν, από τον νομοθέτη δηλαδή, από το κράτος. Ασφαλώς είναι

προτιμότερος ο αυτοπεριορισμός, δεν έχει κανένα χαρακτηριστικό καταστολής από τον έξωθεν περιορισμό.

Πώς μπορεί εδώ να λειτουργήσει ένας τέτοιος αυτοπεριορισμός; Γνωρίζουμε όλοι, ότι υπάρχουν οι κανόνες δεοντολογίας, νομίζω και στην Ελλάδα η ΕΣΗΕΑ έχει πριν από λίγα χρόνια καταρτίσει ένα κείμενο κανόνων δεοντολογίας και γενικά υποστηρίζεται αυτή η άποψη. Βέβαια με παραλλαγές.

Είναι ενδιαφέρον τι προβλέπει ο πρόσφατος επίσης ιταλικός νόμος για τα προσωπικά δεδομένα, που επιβάλλει στο Εθνικό Συμβούλιο Δημοσιογράφων, την αντίστοιχη ΕΣΗΕΑ, να συντάξει κανόνες δεοντολογίας που πρέπει να τηρούνται από τους δημοσιογράφους, αλλά παρεμβάλλει και την Αρχή Προστασίας Δεδομένων για να υποδείξει ένα ελάχιστο, ένα μίνιμουμ κανόνων που θα πρέπει να το υιοθετήσει η Αρχή. Και εάν δεν το υιοθετήσει, θα ισχύουν από μόνοι τους αυτοί οι κανόνες.

Δηλαδή νοθεύεται αν θέλετε ή αλλοιώνεται η αυτονομία, με το να επιβάλλεται σ'αυτούς που καταρτίζουν τους κανόνες δεοντολογίας να προβλέψουν κάποια πράγματα, είναι μια ενδιάμεση κατηγορία μεταξύ αυτορύθμισης και ετερονομίας. Όσο και αν είναι καλύτερη αυτή η δυνατότητα περιορισμού, ο αυτοπεριορισμός δηλαδή, το πρόβλημα παραμένει όταν δεν τηρηθεί ο αυτοπεριορισμός και παραβιαστούν οι κανόνες δεοντολογίας. Και μάλιστα ακόμα περισσότερο όταν οι τυχόν προβλεπόμενες στις εσωτερικές διαδικασίες των οργανώσεων των παραβατών πειθαρχικές κυρώσεις, δεν επιβάλλονται. Τότε ακριβώς, χρειάζονται οι ετερόνομοι κανόνες που μόνο η πολιτεία μπορεί να θέσει και που θα επιβάλλουν την συμμόρφωση στους μη αυτοπεριοριζόμενους και στις οργανώσεις τους.

Και ερχόμαστε τώρα στο κρίσιμο θέμα, ποιές θα πρέπει να είναι οι κυρώσεις γι'αυτές τις περιπτώσεις παρανομιών; Οι δυνατές κυρώσεις είναι τριών ειδών. Η βαρύτερη περίπτωση είναι οι ποινικές κυρώσεις και νομίζω ότι όλοι θα συμφωνούμε, δεν θα επιμείνω σ'αυτό το θέμα πολύ, ότι αυτές πρέπει να μείνουν μόνο για τις βαρύτερες περιπτώσεις.

Αυτές που προβλέπονται στον Ποινικό Κώδικα, ειδικοί ποινικοί νόμοι δεν έχουν σχέση εδώ και σωστή ήταν η νομοθέτηση του 1994, που κατήργησε τις ειδικές ποινικές διατάξεις του παλαιού νόμου περί τύπου της δεκαετίας του '30, ο οποίος όμως κατά τα λοιπά εξακολουθεί να ισχύει.

Η δεύτερη δυνατή κύρωση είναι η αστική ευθύνη, υποχρέωση αποζημίωσης και υποχρέωση χρηματικής ικανοποίησης της ηθικής βλάβης. Ξέρουμε και το ακούσαμε ότι τον τελευταίο καιρό, γίνεται πάρα πολύ μεγάλη εφαρμογή αυτής της δυνατότητας, έχουμε μια βιομηχανία από οργανωμένες ομάδες πολλές φορές, που ζητούν εκατομμύρια, ή μάλλον δισεκατομμύρια κατά δημοσιογράφους και πολλές φορές φθάνουν σε εξοντωτικές αποφάσεις για τους δημοσιογράφους, για τον τύπο, που δημιουργούν μεγάλο πρόβλημα στην λειτουργία της ελευθεροτυπίας.

Και πολλές φορές και αυτές οι αγωγές αποζημίωσης από οργανωμένες ομάδες, στρέφονται και έχουμε παραδείγματα τον τελευταίο καιρό, κατά διανοομένων, χρησιμοποιώ και εγώ αυτή τη λέξη, της οποίας ο ορισμός ο εννοιολογικός προσδιορισμός αναζητείται ακόμα, επιτρέψτε μου μια μικρή παρέκβαση, εγώ δεν θα μιλούσα για διανοούμενους, γιατί αυτό μας οδηγεί σε μια ίσως αριστοκρατική διάκριση κάποιας μερίδας πολιτών που κατέχουν περισσότερο την γνώση, που υπερέχουν των άλλων ελίτ, εγώ θα έλεγα οι σκεπτόμενοι πολίτες, γιατί στην ομάδα αυτή των σκεπτομένων πολιτών, μπορεί ο καθένας να ενταχθεί.

Θα ξαναπώ αυτό που είπα στην αρχή της ομιλίας μου, ότι ο σωστά ενημερωμένος πολίτης, μπορεί να σκέφτεται και νομίζω ότι τον αδικούμε, όταν νομίζουμε ότι ο πολιτικός λόγος πρέπει να περνάει έτσι, ώστε να μην επιτρέπει στον πολίτη να σκέφτεται, υπάρχει και άλλος πολιτικός λόγος τον οποίο κάποιοι χαρακτηρίζουν, αντιμετωπίζουν με σκεπτικισμό, ή μάλλον με απαξιωτικό τρόπο, γιατί ακριβώς υποτιμούν την ωριμότητα του πολίτη.

Γίνεται λόγος γι'αυτές τις αγωγές αποζημιώσεως, ότι καταλήγουν σε μια κατάχρηση, στην άσκηση αυτού του δικαιώματος, που το έχει κάθε πολίτης, κατά το Σύνταγμά μας ο οποιοσδήποτε πολίτης μπορεί να προσφεύγει στα δικαστήρια να ζητεί έννομη προστασία από τα δικαστήρια, δεν μπορούμε να το αγνοήσουμε αυτό, αλλά γίνεται κατάχρηση.

Εγώ θα έλεγα ότι όλες αυτές οι προσφυγές στα δικαστήρια με αντικείμενο αποζημίωση, που καταλήγουν σε τεράστια ποσά, δεν είναι κατάχρηση, βρίσκονται σε αντίθεση, με το σκοπό του νόμου, ο οποίος προβλέπει την αστική ευθύνη για αποζημίωση. Διότι ενώ η ποινική κύρωση, θέτει στο επίκεντρο τον θύτη, τον προσβολέα, θέλει πράγματι να τον τιμωρήσει, για λόγους προληπτικούς, σωφρονιστικούς ή οποιουσδήποτε άλλους.

Η αστική αποζημίωση θέτει στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος τον προσβληθέντα, το θύμα, θέλει να τον αποκαταστήσει, η αστική αποζημίωση έχει αποκαταστατικούς σκοπούς όχι προληπτικούς, ίσως εν μέρει κατά ένα πολύ μικρό μέρος και προληπτικούς σκοπούς, αλλά κυρίως αποβλέπει σε αποκαταστατικούς σκοπούς.

Πρέπει να επανορθωθεί η ζημία που έχει υποστεί το θύμα, ο προσβληθείς, δεν είναι σκοπός της αστικής αποζημίωσης να πλουτίσει το θύμα. Δεν έχουμε εμείς το σύστημα το αμερικανικό, όπου προβλέπονται για λόγους προληπτικούς και όχι αποκαταστατικούς, οι λεγόμενες ποινικές αποζημιώσεις. Το Ελληνικό Δίκαιο πλην εξαιρετικών περιπτώσεων, δεν τις γνωρίζει, όχι ότι θα ήταν αντίθετες με την δημόσια τάξη, αλλά δεν τις γνωρίζει, την αποζημίωση την θέλει, ακόμα και την χρηματική ικανοποίηση για ηθική βλάβη, την θέλει για την αποκατάσταση του προσβληθέντος.

Επομένως όταν χρησιμοποιούμε αυτό το μέσο για να τιμωρήσουμε τον προσβολέα, είμαστε σε αντίθεση με το σκοπό της

αστικής αποζημίωσης. Και όχι μόνο αυτό, επειδή καταλήγει σε μια κύρωση, σε μια ποινή αυτή η αστική αποζημίωση κατά του προσβολέα, δεν τηρούνται οι εγγυήσεις που προβλέπονται υπέρ του προσβολέα, ή του οποιουδήποτε κατηγορουμένου στην ποινική δίκη, εγγυήσεις, δημοσιότητες και άλλα, που δεν υπάρχουν στην αστική δίκη, επειδή ακριβώς η αστική δίκη δεν έχει σκοπό, να επιβληθεί κάποια κύρωση, δεν έχει αυτή τη μεγάλη δραστικότητα και γι'αυτό δεν υπάρχει ανάγκη γι'αυτές τις εγγυήσεις.

Εχουμε λοιπόν εδώ, μια διαστρέβλωση του σκοπού στον οποίον αποβλέπει η αστική αποζημίωση. Ερχομαι τώρα στην τρίτη δυνατή κύρωση σε περίπτωση προσβολής της προσωπικότητας, είναι αυτή στην οποία αναφέρθηκε και ο κ.Ρέππας, βλέπετε συντονιζόμαστε όχι μόνο στο θέμα των ταυτοτήτων, αλλά και σ'αυτό, γιατί πράγματι έχουμε μιλήσει και έχουμε συνεννοηθεί πάνω σ'αυτά τα θέματα, πιστεύω ότι ο σωστότερος τρόπος για να αποκατασταθεί η προσβληθείσα προσωπικότητα, είναι η επανόρθωση από τον τύπο. Σημειώστε ότι το ίδιο το Σύνταγμά μας, στο Άρθρο 14 παρ.5, προβλέπει, ότι νόμος ορίζει τον τρόπο με τον οποίο γίνεται δια του τύπου η πλήρης επανόρθωση ανακριβών δημοσιευμάτων.

Δεν θέλει τίποτε άλλο ο προσβληθείς, αλλά να αποκατασταθεί η τιμή του, δεν θέλει να πλουτίσει, αυτή η επανόρθωση δεν λειτουργεί στην Ελλάδα, προβλέπεται και ο παλαιός Νόμος της δεκαετίας του '30 για τον τύπο την προβλέπει και σαν δικαίωμα απάντησης και σαν δικαίωμα επανόρθωσης, γιατί δεν λειτουργεί, γιατί συνήθως αυτός ο οποίος απαντά αντιμετωπίζει νέο σχολιασμό από την εφημερίδα η οποία τον προσέβαλε, είναι οι γνωστές "ουρές" στις απαντήσεις τις οποίες δίνουν οι θιγόμενοι και τελικά πάλι συνεχίζεται η προσβολή, με τα νέα δημοσιεύματα.

Ενώ το σωστό θα ήταν να υπάρχει ειδική στήλη αν θέλετε, όπου η ίδια η εφημερίδα θα επανορθώνει το ανακριβές δημοσίευμα, εφ'όσον διαπιστώνεται η ανακρίβεια βέβαια από το δικαστήριο, θα είναι υποχρεωμένη να δηλώσει και αν θέλετε στα μάτια τα δικά μου και νομίζω πολλών πολιτών, η εφημερίδα η οποία ξεκαθαρίζει ότι, κάναμε λάθος, ήταν ανακριβές το δημοσίευμα και το επανορθώνουμε, ανεβαίνει στα μάτια μου, ανεβαίνει στην υπόληψή μου, παρά μειώνεται.

Και ο Νόμος του 1995 για την ιδιωτική τηλεόραση και την ραδιοφωνία, προβλέπει επίσης το δικαίωμα επανόρθωσης και για τις κρατικές τηλεοράσεις, αλλά όλοι ξέρουμε ότι ελάχιστα λειτουργεί αυτό και ελάχιστα εφαρμόζεται στην πράξη. Τι μπορεί να γίνει;

Είπαμε ότι τελικά το πρόβλημα βρίσκεται στα χέρια του δικαστή. Νομίζω ότι και με το ισχύον Δίκαιο, ο δικαστής έχει τη δυνατότητα, όταν βρίσκεται μπροστά σε τέτοιες αγωγές για αποζημίωση με τεράστια ποσά να μετατρέψει την αποκατάσταση του προσβληθέντος σε επανόρθωση, να αποφασίσει αντί για την αποζημίωση, αντί για την επιδίκαση της αποζημίωσης, να αποφασίσει την επανόρθωση.

Υπάρχουν διατάξεις στο Δίκαιό μας, με τις οποίες δεν θέλω να σας κουράσω, όπου πράγματι, ενώ προσφεύγει ο ενάγων για να ζητήσει το μείζον, όταν κρίνει ο δικαστής ότι οι περιστάσεις δικαιολογούν την επιδίκαση ενός ηπιότερου μέσου, του επιβάλλουν του δικαστή να αρκεσθεί σ' αυτό. Θα είναι απαραίτητη η αποκατάσταση, αλλά και επαρκής με το ηπιότερο μέσον.

Και μάλιστα υπάρχει και έρεισμα στον τελευταίο Νόμο τον 2243/1994, ο οποίος κατήργησε τις ποινικές διατάξεις του περί τύπου νόμου του 1931 και 1938, ο οποίος έμμεσα και με κάπως ασαφή βέβαια τρόπο, προβλέπει ότι η παράβαση των διατάξεων περί τύπου, συνεπάγεται διοικητικές κυρώσεις, όπου αυτές προβλέπονται και θεμελιώνει αξίωση για αποζημίωση. Δηλαδή, θα μπορούσε αυτό να ερμηνευθεί και να οδηγήσει στο συμπέρασμα, ότι πρώτα θα πρέπει να ζητηθεί επανόρθωση και εάν καταδικαστεί μια εφημερίδα να επανορθώσει και δεν συμμορφώνεται, τότε βεβαίως ανοίγει ο δρόμος για την αξίωση αποζημίωσης και βεβαίως και για την ποινική ευθύνη σε βαρύτερες περιπτώσεις.

Αλλά δεδομένης της ασάφειας των διατάξεων του νόμου και δεδομένης της μη εφαρμογής, νομίζω ότι θα ήταν χρήσιμο να ξεκαθαρίσει νομοθετικά άλλη μια φορά το θέμα αυτό, ώστε να έρθει στο επίκεντρο της όλης προβληματικής και του τρόπου ικανοποίησης του προσβληθέντος, το δικαίωμα επανόρθωσης. Και εκεί να υπάρχει αυστηρότητα, σ' εκείνους τους προσβολείς οι οποίοι δεν επανορθώνουν.

Αυτό βέβαια δεν θα πρέπει να οδηγήσει στην κατάργηση και της δεύτερης κύρωσης που είναι η αστική αποζημίωση. Υπάρχει το Αρθρο 20 του Συντάγματος, που δίνει στον καθένα το δικαίωμα να προσφεύγει στα δικαστήρια και να ζητάει έννομη προστασία, με το αίτημα που αυτός θέλει. Εδώ έχουμε δυνατότητα εφαρμογής των αρχών για την κατάχρηση άσκησης των δικαιωμάτων και μπορεί να προβλεφθεί ύστερα από μελέτη βέβαια στην Νομοθεσία μας, ότι καταχρηστικές αγωγές για αποζημίωση, θα αντιμετωπίζονται με ένα αυστηρό τρόπο.

Πρώτα πρώτα μπορεί να γίνεται ένας προέλεγχος από ένα δικαστικό συμβούλιο, ένα φιλτράρισμα όπως λέμε, για το εάν είναι προφανώς αβάσιμες, ή απαράδεκτες αυτές οι αγωγές και εάν είναι, να επιτρέπεται η συζήτηση, η παραπομπή στο δικαστήριο, μόνο ύστερα από καταβολή ενός υψηλού π.χ. παραβόλου, το οποίο βέβαια εάν ευδοκιμήσει η αγωγή θα επιστρέφεται στον ενάγοντα.

Όπως επίσης είναι δυνατόν να εξεταστεί, νομίζω το είπε και ο κ.Ρέππας αυτό, εάν δικαιολογείται να διατηρηθούν τα ελάχιστα όρια αποζημιώσεων που προβλέπονται, δέκα εκατομμύρια για τον τύπο, εκατό εκατομμύρια για την τηλεόραση, τριάντα ή πενήντα για το ραδιόφωνο. Νομίζω ότι αυτό το ανελαστικό σύστημα, αδικεί την συγκεκριμένη περίπτωση. Μπορεί να υπάρχει μια μικρή εφημερίδα, έστω του κέντρου, για την οποία τα δέκα εκατομμύρια να είναι εξοντωτική κύρωση. Το

σωστότερο και το δικαιότερο είναι να κρίνεται η συγκεκριμένη περίπτωση από τον δικαστή, χωρίς αυτά τα στενά πλαίσια.

Θα ήθελα πριν κλείσω, να επανέλθω στην δεύτερη περικοπή της ομιλίας μου, που αφορούσε την αυτορύθμιση και την ανάγκη να υπάρχουν κανόνες δεοντολογίας. Για όλους μας είναι δυσάρεστο να έχουμε καταστολή, να έχουμε κυρώσεις, όσο μπορούμε να προλαβαίνουμε αυτή τη διαδικασία, τόσο το καλύτερο.

Και επιτρέψτε μου να αναφερθώ σε μια προ Χριστιανική ρήση και η Αρχαία Ελλάδα αποτελεί τμήμα της ιστορίας και των παραδόσεών μας και μάλιστα το πιο περίλαμπρο και για το οποίο μπορούμε να είμαστε περισσότερο από οτιδήποτε άλλο υπερήφανοι, στο Δημόκριτο ο οποίος είχε πει, "μη δια φόβον αλλά δια το δέον απέχεσθε των αμαρτημάτων" να απέχουμε από τα αμαρτήματα, να αποφεύγουμε τις παράνομες προσβολές, όχι για τον φόβο κυρώσεων, αλλά για το δέον, επειδή έτσι πρέπει να το κάνουμε. Και νομίζω ότι είναι καιρός να το σκεφθούν λίγο περισσότερο οι φορείς της ελευθεροτυπίας.

Κυρίες και κύριοι, όσα είπα, ήταν σκέψεις που δεν σημαίνει ότι πρέπει να μετατραπούν σε διατάξεις νόμου, χωρίς μελέτη, ή χωρίς συζήτηση. Ήταν απλώς μια συμβολή εις το μεγάλο αυτό πρόβλημα της οριοθέτησης ανάμεσα στην ελευθερία του τύπου και στην προστασία της προσωπικότητας, ασφαλώς χρειάζεται μελέτη και νομίζω ότι η σημερινή ημερίδα αποτελεί μια σημαντική συμβολή προς αυτή τη κατεύθυνση, γι'αυτό θα ήθελα να συγχαρώ τους διοργανωτές και να τους ευχαριστήσω για την πρόσκληση που μου απηύθυναν, όπως επίσης να ευχαριστήσω και εσάς για την προσοχή σας.

Σας ευχαριστώ.

ΠΡΟΕΔΡΕΙΟ: Ευχαριστώ τον κ.Υπουργό της Δικαιοσύνης για την μακρά και εμπειριστατωμένη ανάλυση-του. Ήταν αναγκαία η τελευταία διευκρίνιση που έκανε, γιατί όντως είναι διαφορετικό πράγμα η γνωστοποίηση προσωπικών προβληματισμών, πολιτικών ή και επιστημονικών και διαφορετικό πράγμα η χάραξη μιας κυβερνητικής πολιτικής και μιας νομοθετικής πολιτικής γύρω από τα θέματα αυτά.

Ευχαριστώ επίσης γιατί μας θύμισε μια πολύ σπουδαία απόφαση, την απόφαση Fallwell κατά Κλίντον του Ανωτάτου Δικαστηρίου των Ηνωμένων Πολιτειών που όλοι είχαμε την ευκαιρία να την διαβάσουμε δυο φορές τις τελευταίες μέρες στο ένθετο της Ελευθεροτυπίας.

Ηθελα επίσης να μνημονεύσω γιατί πρέπει για λόγους πληροφοριακής πληρότητας να ειπωθεί και αυτό ότι στις υπό αναθεώρηση διατάξεις του Συντάγματος περιλαμβάνονται φυσικά και οι δυο διατάξεις που αφορούν τα μέσα ενημέρωσης και την ελευθερία του τύπου, δηλαδή οι εντάξεις των άρθρων 14 και 15, όλες δε οι πολιτικές δυνάμεις της Βουλής έχουν συμφωνήσει στην ανάγκη να προστεθεί σαφέστερη διατύπωση στο Σύνταγμα στο άρθρο 14 για την επανόρθωση και την

απάντηση. Για το δικαίωμα απάντησης του θιγομένου και για την υποχρέωση επανόρθωσης.

Επίσης όλες οι πολιτικές δυνάμεις της Βουλής έχουν συμφωνήσει στην ανάγκη να καταργηθεί η διάταξη του άρθρου 14 που αναγορεύει εκ του Συντάγματος σε αυτόφωρα όλα τα εγκλήματα που τελούνται δια του τύπου.

Θέλω επίσης για λόγους πληρότητας πληροφοριακής να πω ότι το μεγάλο ζήτημα σε σχέση με τις έννοιες που χρησιμοποιεί ο ποινικός κώδικας και ιδίως με την έννοια του δικαιολογημένου συμφέροντος ή του δικαιολογημένου ενδιαφέροντος, είναι πια αν ως δικαιολογημένο ενδιαφέρον νοείται και το επιχειρηματικό ενδιαφέρον και όχι μόνον το ενδιαφέρον για την ενημέρωση της κοινής γνώμης.

Είναι άλλο πράγμα αν αυτός που προβαίνει στην δημοσίευση ή στην εκπομπή επικαλείται ως δικαιολογημένο ενδιαφέρον, το ενδιαφέρον ενημέρωσης και άλλο αν επικαλείται ως δικαιολογημένο ενδιαφέρον το υπό λανθάνον ή και εμφανές αντίθετο επιχειρηματικό του συμφέρον.

Πρόκειται για δυο διαφορετικά θεμελιωδώς ζητήματα.

Επίσης θέλω να πω σε σχέση με τον νόμο 2443/94 που είχα την τιμή να εισηγηθώ στην Βουλή με τον οποίο καταργούνται οι μεταξικές διατάξεις περί τύπου, ότι ο νόμος αυτός που έχει ένα μόνο άρθρο έγινε δεκτός και ψηφίστηκε επίσης από όλα τα κόμματα και έγινε ενθουσιωδώς δεκτός από τον τύπο.

Η λογική της διάταξης αυτής ήταν ότι καταργούνται οι ειδικές ποινικές διατάξεις, αλλά αυξάνεται η ένταση της αστικής προστασίας. Επειδή δεν βλέπω εδώ πολλούς επιφανείς νομικούς θα μου επιτραπεί έτσι υπαινιχτικά να θυμίσω ότι και στην ποινική δίκη ο πολιτικός ενάγων εισάγει αστικές αξιώσεις και το δικαστήριο όταν αντιμετωπίζει πολιτικώς ενάγοντα δικάζει επί των αστικών του αξιώσεων.

Αρα και η ποινική και η αστική δίκη κρίνουν επί του αυτού αντικειμένου και η πολιτική και η ποινική δίκη διέπονται από τους αυτούς κανόνες και του Συντάγματος και της Ευρωπαϊκής Σύμβασης ως προς την δίκαιη δίκη, δημοσιότητα, αιτιολογία, αρχή του νόμου δικαστή κ.ο.κ.

Κατόπιν αυτών παρακαλώ τον εκπρόσωπο τύπου της Νέας Δημοκρατίας τον κ.Α.Σπηλιωτόπουλο που μας τιμά με την παρουσία του εδώ και αυτό είναι μια ένδειξη του υψηλού επιπέδου στο οποίο κινείται η πολιτική ζωή της χώρας να λάβει τον λόγο.

Α.ΣΠΗΛΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ (Εκπρόσωπος Νέας Δημοκρατίας): Φίλες και φίλοι θα ήθελα και εγώ με την δική μου σειρά να δώσω θερμά συγχαρητήρια γι' αυτή την πράγματι αξιέπαινη πρωτοβουλία για την διοργάνωση αυτής της ημερίδας και φυσικά με την σειρά μου να ευχαριστήσω για την πολύτιμη ειδική πρόσκληση που μου κάνατε, καθώς και τον κ.Βενιζέλο για τα μάλλον κολακευτικά του σχόλια.

Δεν θα ήθελα να σας κουράζω, απλώς κάποιες σκόρπιες σκέψεις ήθελα να θέσω υπόψη σας. Η συζήτηση για την ελευθεροτυπία είναι μια συζήτηση η οποία είναι πάρα πολύ παλιά, βεβαίως η κάθε εποχή έχει τις δικές της προσεγγίσεις και τις δικές της διαστάσεις, πλην όμως έγινε εξαιρετικά επίκαιρη και έντονη στην χώρα μας, μετά από την απελευθέρωση το deregulation των μέσων μαζικής ενημέρωσης που έγινε στα τέλη της δεκαετίας του '80.

Εάν δούμε την απελευθέρωση των μέσων μαζικής ενημέρωσης και το πως έγινε στην χώρα μας, οφείλουμε πάνω απ' όλα αν θέλουμε να είμαστε ειλικρινείς να κάνουμε την δική μας αυτοκριτική και δεν εννοώ μόνον την αυτοκριτική των εμπλεκομένων στο χώρο των μέσων μαζικής ενημέρωσης εκπροσώπων, αλλά κυρίως και την πολιτική αυτοκριτική, την αυτοκριτική της δικής μας παράταξης, διότι πράγματι η απελευθέρωση έτσι όπως συνέβη στην χώρα μας είχε πάρα πολλές αρνητικές συνέπειες, συνέπειες οι οποίες βαρύνουν φυσικά και αυτόν που φέρει την τελική ευθύνη, δηλαδή την Νέα Δημοκρατία και αυτό πρέπει να το ομολογούμε, γιατί μόνο έτσι μπορούμε να αντιμετωπίσουμε πιο ουσιαστικά τα προβλήματα.

Ενώ δηλαδή σε όλες τις χώρες της Δύσης υπήρχε ήδη η απελευθέρωση των μέσων μαζικής ενημέρωσης, στην χώρα μας επιμέναμε μέχρι και τα τέλη της δεκαετίας του '80, στον κρατικό και μονοπωλιακό χαρακτήρα της πληροφόρησης και της ενημέρωσης.

Αποτέλεσμα αυτού ήταν ένα καζάνι που βράζει, δηλαδή όταν συνέβη η απελευθέρωση των μέσων μαζικής ενημέρωσης, λόγω της τεράστιας χρονικής υστέρησης αυτού του φαινομένου, πήρε μια άναρχη διάσταση, μια διάσταση η οποία δεν βρήκε ένα κατάλληλο έδαφος να πατήσει, δεν υπήρχε δηλαδή η απαιτούμενη προετοιμασία όσον αφορά το θεσμικό πλαίσιο, όσον αφορά ένα κώδικα δεοντολογίας, όσον αφορά ένα χώρο μέσα από τον οποίο ανεπτύχθη έτσι ώστε να υπάρχει αν μη τι άλλο μια αυτοδέσμευση των λειτουργών των μέσων μαζικής ενημέρωσης.

Ετσι ξεφύτρωσαν μέσα μαζικής ενημέρωσης, χωρίς πλαίσιο, χωρίς κώδικα δεοντολογίας, χωρίς κανόνες εντελώς άναρχα με αποτέλεσμα να ξεκινήσει μια έντονη πολιτικολογία την πρώτη περίοδο, πολιτικολογία η οποία είχε σημαντικές συνέπειες στο ίδιο το πολιτικό μας σύστημα.

Πρώτον απομυθοποίησε την ίδια την πολιτική, δεύτερον απομυθοποίησε κατέβασε κάτω από το βάθρο τους ίδιους τους πολιτικούς, τους έκανε δηλαδή οικείους πολίτες της διπλανής πόρτας, άρα άρχισαν να εμφανίζονται όλα τα ελαττώματα που οιοσδήποτε εξ ημών ως πολίτης έχει και φυσικά άρχισε και η συζήτηση ότι αν αυτοί είναι οι πολιτικοί, άρα οι πολιτικοί δεν αποτελούν πρότυπα, κάλλιστα θα μπορούσαμε όλοι μας να είμαστε πολιτικοί και εκεί πάνω άρχισαν να φαίνονται οι αρνητικές διαστάσεις της πολιτικής ζωής, διαστάσεις οι οποίες άρχισαν να εμφανίζονται ως υπερβολικές λόγω του γεγονότος ότι δεν

υπήρχε κανένα πλαίσιο περιορισμού ή κανένα πλαίσιο προστασίας και της πολιτικής, αλλά και των δικαιωμάτων του πολίτη.

Αυτό είχε με την σειρά του τρεις συνέπειες, η πρώτη συνέπεια ήταν η έντονη κόπωση που υπήρξε στο εκλογικό σώμα από την έντονη πολιτικολογία της πρώτης περιόδου. Η κόπωση μαζί με την πολυδιάχυση των μηνυμάτων, δηλαδή ξαφνικά βομβαρδιζόμεθα με διαφορετικές ειδήσεις, διαφορετικού περιεχομένου, από διαφορετικούς πομπούς, είχε ως αποτέλεσμα την λεγόμενη αστάθεια του εκλογικού σώματος.

Η αστάθεια του εκλογικού σώματος η οποία παρατηρείται τα τελευταία χρόνια, έχει ως αποτέλεσμα ότι η εικόνα κυριαρχεί στον τρόπο διαμόρφωσης της εκλογικής συμπεριφοράς, επειδή έχουμε ένα εκλογικό σώμα κουρασμένο, συγχυσμένο και ασφαλώς ασταθές, τότε η ουσία χάνεται, αρχίζει και κυριαρχεί η εικόνα και αυτό φαίνεται εάν δούμε όλες τις τελευταίες μετρήσεις όχι μόνο προ των εκλογών, αλλά κυρίως τα λεγόμενα exit polls όπου διαπιστώνουμε και αυτή είναι μια δυσάρεστη έκπληξη ότι από εκλογική αναμέτρηση σε εκλογική αναμέτρηση όλο και περισσότερο οι συμπολίτες μας διαμορφώνουν ή ένα μεγάλο κομμάτι αυτών, διαμορφώνουν την εκλογική τους συμπεριφορά με βάση την περιρρέουσα ατμόσφαιρα την εικόνα που έχουν για κάποιους πολιτικούς σχηματισμούς, εικόνα η οποία επειδή πρέπει να είναι εύληπτη γι' αυτούς, εισπράττεται κυρίως στο πρόσωπο των αρχηγών.

Αρα άρχισε να μπαίνει στο περιθώριο και ο προγραμματικός λόγος των κομμάτων και τα επιχειρήματα και οι ιδέες και οι απόψεις και όλο και περισσότερο οι ίδιοι οι πολιτικοί σχηματισμοί να στέκονται στην ανάγκη φιλοτέχνησης της εικόνας τους και φυσικά να κυριαρχούν τα δυο κόμματα όσον αφορά την παραγωγή πολιτικής, από πρόσωπα ή αν θέλετε από εικόνες πολιτικών και όχι από την ουσία και από τις απόψεις και από τις ιδέες αυτών.

Ενα δεύτερο σημαντικό το οποίο πρέπει να σταθούμε έχει να κάνει με την ίδια την ιεραρχία του δελτίου ειδήσεων. Εμμεσα πλην όμως καθαρά συστηματικά η νέα γενιά, αλλά και αρκετοί άλλοι αρχίζουν και εκπαιδεύονται σε έναν τρόπο το τι να θεωρούν σημαντικό και τι όχι.

Αν εξετάσουμε τα δυο τελευταία χρόνια τα δελτία ειδήσεων των μεγάλων καναλιών, θα διαπιστώσουμε ότι οι πρώτες ειδήσεις κυριαρχούνται κυρίως από θέματα που έχουν να κάνουν με την βία ή με τον έρωτα ή εν πάση περιπτώσει τα λεγόμενα γαργαλιστικά θέματα.

Οι πολιτικοί είναι λίγο πριν τα αθλητικά, με αποτέλεσμα εκείνο που όλοι μας εισπράττουμε είναι να θεωρούμε ως σημαντικό το οποιοδήποτε κοινωνικό φαινόμενο, ασήμαντο όμως γιατί έπεται όσον αφορά την ιεραρχία του δελτίου ειδήσεων, οτιδήποτε έχει να κάνει με την πολιτική και την ουσία.

Αρα σε ένα ήδη κουρασμένο εκλογικό σώμα πρέπει να δούμε ότι προστίθενται νέοι άνθρωποι, οι οποίοι στην διάρκεια της

κοινωνικοποίησης της πολιτικής και κοινωνικής κοινωνικοποίησης τους, αρχίζουν και εισπράττουν στο υποσυνείδητό τους ότι η πολιτική δεν είναι ένα σπουδαίο πράγμα, δεν είναι σημαντικό πράγμα το να συμμετέχεις στην διαμόρφωσης μιας κατάστασης που σε αφορά, αλλά σημαντικό πράγμα είναι οτιδήποτε έχει να κάνει με το να ευαισθητοποιεί τα χαμηλότερα ένστικτα των πολιτών.

Φτάσαμε σε ένα σημείο όπου κάποια μεγάλα κανάλια μεταξύ αυτών και το CNN, με -θα έλεγα- αλαζονικό τρόπο, με έπαρση να έχουν ως λογότυπο ότι είσαι αυτό που εσύ ξέρεις. Το είσαι αυτό που εσύ ξέρεις, εμμέσως πλην σαφώς σημαίνει ότι δεν υπάρχουν, δεν έχεις εικόνα για τον κόσμο, παρά μόνο αυτήν που εμείς σου δίδουμε.

Εκεί ακριβώς μπαίνει το τεράστιο ζήτημα της επιλεκτικότητας, γιατί το να είμαστε ή να αποκτούμε ταυτότητα ανάλογα με αυτά που θέλουν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης να μας δώσουν, είναι εξαιρετικά σημαντικό εάν δεν έχουμε πριν απ' όλα διασφαλίσει την αντικειμενική, ισότιμη και πλήρη και δίκαιη μετάδοση των πληροφοριών.

Διότι επιλεκτικότητα σημαίνει ότι δίδουν σε μας κομμάτια της πραγματικότητας ή εν πάση περιπτώσει μια εικονική πραγματικότητα, βάσει της οποίας διαμορφώνεται η γνώση μας για τον περιβάλλοντα χώρο, η γνώση μας για τους συμπολίτες μας, η γνώση μας για τον εαυτό μας, η γνώση μας όσον αφορά την πολιτική και εκεί ακριβώς χωρίς να το συνειδητοποιούμε βλέπουμε ότι αιχμαλωτιζόμαστε σε μια κατάσταση η οποία μπορεί να είναι ευχάριστη στο όνομα της ελευθεροτυπίας, είναι όμως εξαιρετικά δυσάρεστη όσον αφορά την ουσία του ίδιου του πολίτη, αν δεχτούμε ότι ο πολίτης για να μην είναι αχρείος με την αρχαία έννοια, σημαίνει ότι θα πρέπει να συμμετέχει, να έχει γνώση πριν την συμμετοχή του στην διαμόρφωση των κοινών, δηλαδή στην διαμόρφωση της πολιτικής.

Παράλληλα διαπιστώνουμε και παρά τις φιλότιμες προσπάθειες που έχουν κάνει και παλαιότερα και βεβαίως και φιλότιμη προσπάθεια που έχει και ο κ.Βενιζέλος, μια υπέρμετρη συγκέντρωση ισχύος σε ελάχιστους οικονομικούς παράγοντες της εξουσίας ή του ελέγχου των μέσων μαζικής ενημέρωσης.

Εκεί βρίσκεται το λεγόμενο φαινόμενο της διαπλοκής, όπου πια η οικονομική ισχύς ταυτίζεται με την πολιτική, όπου πολιτική πια είπαμε ότι είναι η άσκηση μέσων των μέσων μαζικής ενημέρωσης και εκεί τα πράγματα γίνονται ακόμα περισσότερο επικίνδυνα.

Φτάνουμε δηλαδή σε μια συζήτηση, όπου αν μέχρι 10-20 χρόνια πριν, το ζητούμενο ήταν η δημοκρατία των κομμάτων, σήμερα να διαπιστώνουμε ότι φτάνουμε ίσως ενδεχομένως ή εκεί να βαδίζουμε προς την απολυταρχία των επιχειρήσεων.

Και εκεί μπαίνει το τεράστιο ζήτημα της ελευθεροτυπίας, διότι θεωρητικά όλοι συμφωνούμε ότι βεβαίως πρέπει ο λειτουργός των μέσων

μαζικής ενημέρωσης να είναι ελεύθερος, να μπορεί πραγματικά να ενημερώνει και να πληροφορεί.

Σήμερα όμως ο λειτουργός των μέσων μαζικής ενημέρωσης είναι πράγματι ελεύθερος; Ή λόγω αυτής της συγκέντρωσης ισχύος στα χέρια ελαχίστων και οικονομικά ευρώστων γίνεται πολλές φορές άθελα του ή άλλες φορές ηθελημένα στρατευμένος στην προώθηση συγκεκριμένων επιχειρηματικών επιδιώξεων.

Αρα πρέπει κάποια στιγμή και σ' αυτό τον τόπο να παύσουμε να υποκρινόμαστε και να ξεχωρίσουμε δυο πράγματα. Άλλο η ελευθεροτυπία και να δούμε ποιά είναι τα όρια της ελευθεροτυπίας, που τελειώνει η ελευθεροτυπία και που αρχίζει η ασυδοσία η πολιτική και η ηθική εξόντωση της οιασδήποτε διαφορετικής άποψης ή του οιοδήποτε μπορεί να εμφανίζεται ότι είναι ενάντια σε συγκεκριμένες επιχειρηματικές επιδιώξεις.

Και αυτό το ζήτημα βεβαίως είναι ένα ζήτημα το οποίο θα πρέπει να αφορά όλους και μέσα μαζικής ενημέρωσης και πολιτικούς, αλλά πάνω απ' όλα πολίτες και κυρίως την νέα γενιά η οποία επιδιώκει να δει έναν κόσμο πολύ καλύτερο από τον προηγούμενο, ένα κόσμο πιο ελεύθερο με την πραγματική σημασία του όρου που όλοι θα μπορούν να λειτουργούν, να σκέπτονται και να πράττουν ελεύθερα.

Θα έλεγα δε ότι πολύ μεγάλη σημασία και νομίζω ότι και η κυβέρνηση οφείλει κάποια στιγμή να ευαισθητοποιηθεί ακόμα περισσότερο σ' αυτή την κατεύθυνση να δούμε το πως μπορούμε να εξοπλίσουμε με τα απαιτούμενα μέσα, με τα απαιτούμενα εφόδια, με την απαιτούμενη ισχύ το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης, γιατί αλλιώς εάν δεν υπάρχει μια επί της ουσίας ανεξάρτητη, διοικητική αρχή με κυρωτικές και ελεγκτικές αρμοδιότητες την στιγμή μάλιστα που βλέπουμε ότι οι όποιοι κανόνες αυτοπεριορισμού στην χώρα μας δεν έχουν λειτουργήσει, αλλά αντίθετα οι λεγόμενοι κανόνες αυτοπεριορισμού αποτελούν το καλύτερο άλλοθι για κάποιους οι οποίοι συστηματικά εξυπηρετούν συγκεκριμένες επιδιώξεις και συγκεκριμένα συμφέροντα.

Πριν φτάσουμε λοιπόν στο να αντιδρούμε όλοι με τα όποια ένδικα μέσα η πολιτεία μας έχει δώσει, καλό θα ήταν να βάλουμε το δάκτυλο υπό των τύπων των ήλων και να πούμε ότι επιτέλους και στην χώρα μας, όπως γίνεται σε όλες τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες, απαιτείται επιτέλους μια ανεξάρτητη διοικητική αρχή, η οποία να μπορεί να λειτουργεί προστατευτικά, όχι για τους ίδιους τους πολίτες τόσο, όσο για το ίδιο το πολιτικό σύστημα. Ευχαριστώ και πάλι συγχαρητήρια γι' αυτή την πρωτοβουλία σας.

ΠΡΟΕΔΡΕΙΟ: Ευχαριστούμε τον κ.Σπηλιωτόπουλο. Ο λόγος τώρα στον Εκπρόσωπο Τύπου του Κομμουνιστικού Κόμματος Ελλάδας, τον κ.Μάκη Κοψίδη. Και συγνώμη, γιατί τώρα που τυχαίνει να ανεβαίνει ο φίλος ο Μάκης στο βήμα, θα πω ότι έχουμε υπερβεί το πρόγραμμα βεβαίως γιατί ήταν μακρές οι εισηγήσεις, χωρίς αυτό να σημαίνει τίποτε. Εάν μπορούμε

να εξοικονομήσουμε τα πράγματα ώστε να μην βγούμε πολύ έξω από τον αρχικό σχεδιασμό και χωρίς κανείς να πιεστεί στην έκφραση των απόψεων του, ας το πετύχουμε.

Μ.ΚΟΨΙΔΗΣ (Εκπρόσωπος ΚΚΕ): Θέλω να ευχαριστήσω για την πρόσκληση στο Κομμουνιστικό Κόμμα, το ΠΑΣΟΚ και την Κεντρική του Επιτροπή. Είναι οπωσδήποτε όχι μόνο στη χώρα μας αλλά και διεθνώς κρίσιμα τα ζητήματα αυτά που θέτει το τρίπτυχο της Ημερίδας, και αποτελούν πεδίο προβληματισμού και για εδώ αλλά και στην Ευρώπη ιδιαίτερα.

Η δική μας θεώρηση, όπως είναι γνωστό, είναι γνωστή η θεώρηση του Κομμουνιστικού Κόμματος. Δεν θα αναλωθώ στην θεωρητική του προσέγγιση αλλά οπωσδήποτε πρέπει να πω ότι εκτιμάμε ότι με βάση τους νόμους και την κυριαρχία των νόμων της αγοράς και του κέρδους και η πληροφορία η οποία άπτεται και της προστασίας του ατόμου από την σκοπιά των μέσων ενημέρωσης και ο πολιτικός πλουραλισμός από αυτή την πλευρά αλλά και η ελευθερία του τύπου, η πληροφορία όχι μόνο τείνει αλλά σε μεγάλο βαθμό έχει μετατραπεί σε εμπόρευμα, παγκόσμια. Αρα οι νόμοι της αγοράς δρουν και σε αυτό το επίπεδο, το οποίο εξετάζουμε σήμερα.

Παράλληλα, οι πολιτικοί συσχετισμοί, τα κοινωνικοοικονομικά συστήματα, οι κυβερνητικές πολιτικές σε διεθνές επίπεδο προωθούν μια έντονη και βαθιά αντιδραστικοποίηση σε όλους τους τομείς της κοινωνικής και πολιτικής ζωής, που έχει σαν αποτέλεσμα, με την αστική του όρου έννοια, δημοκρατικά δικαιώματα και ελευθερίες κατά τη γνώμη μας να περιορίζονται και να συρρικνώνονται. Μέσα σε αυτά, και τα ζητήματα της ελευθερίας του τύπου.

Κάτω από αυτό το σκεπτικό, θεωρούμε αγαπητοί φίλοι ότι και στη χώρα μας ενώ υπάρχει ένα θεσμικό πλαίσιο, πρώτα απ' όλα το σύνταγμα που κατοχυρώνει αυτό το τρίπτυχο που είναι θέμα της ημερίδας, και οι νόμοι σε ορισμένο μόνο βαθμό -και θα εξηγήσω τι εννοώ-, παρ' όλα αυτά η καθημερινή πρακτική δημιουργεί μια σειρά προβλήματα τα οποία πλήττουν και τα τρία αυτά ζητήματα.

Ας πάρουμε το ζήτημα της ελευθερίας του τύπου. Κατά την γνώμη μας, υπάρχει και με ευθύνη της κυβέρνησης -αλλά όχι μόνο- ορισμένα σημαντικά βαρίδια που καταστρατηγούν και συρρικνώνουν την ουσία της ελευθεροτυπίας και της ελευθερίας του τύπου. Δεν είναι μόνο η συγκέντρωση σε όλο και λιγότερα χέρια, αυτή η συγκεντροποίηση των μέσων μαζικής ενημέρωσης σε λίγα χέρια, σε ισχυρούς επιχειρηματικούς Ομίλους που τείνουν να γίνουν τρεις ή τέσσερις. Και αυτό θα φανεί και με την δορυφορική.

Υπάρχουν και μια σειρά ενέργειες που αποτελούν βαρίδια και είναι εμπόδιο. Και με αυτή την έννοια τα καταθέτω, σε μια προσπάθεια προβληματισμού. Ο Γραμματέας του ΠΑΣΟΚ, ο κ.Σκανδαλίδης, έθιξε κατ' αρχήν -και πολύ σωστά- την βιομηχανία μηνύσεων του "Δικτύου 21". Και

στο παρελθόν το ΠΑΣΟΚ θετικότερα έχει παρέμβει σε αυτό το θέμα. Και άλλα κόμματα. Και το Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας. Απαράδεκτο. Πολιτικά ζητήματα με το πρόσχημα της συκοφαντίας να πηγαίνουν στα δικαστήρια.

Η πρακτική όμως δείχνει ότι τουλάχιστον η κυβέρνηση σε ορισμένες φάσεις ευνόησε την λογική των δύο μέτρων και των δύο σταθμών. Και τα δυο μέτρα και τα δυο σταθμά εκφράζονται και σε μηνύσεις και δικαστικές διώξεις και δημοσιογράφων -αναφέρομαι στην περίπτωση δημοσιογράφων της "ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑΣ" για κατασκοπία- και εντύπων όπως είναι ο "ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ" και άλλων περιοδικών. Πάντα το πρόσχημα είναι η συκοφαντία. Μα και στο "Δίκτυο 21" είναι η συκοφαντία. Εδώ έχουμε δύο μέτρα και δύο σταθμά.

Νομίζω πρέπει αυτά που λέγονται στα λόγια να ισχύσουν, και από εδώ και πέρα μπορεί αυτό το ζήτημα να λυθεί. Δεν είναι δυνατόν για πολιτικές απόψεις, στην ουσία της πολιτικής να αναπτύσσεται η βιομηχανία αυτή μηνύσεων.

Άλλο ζήτημα που αποτελεί βαρίδι κατά τη γνώμη μας στη σχέση δημοσιογραφίας και τύπου, τα περίφημα μυστικά κονδύλια του Υπουργείου Εξωτερικών. Δεν βαρύνουν αυτή την κυβέρνηση, βαρύνουν προηγούμενες κυβερνήσεις '90-'93. Θα πρέπει όμως η κυβέρνηση όπως έχει υποσχεθεί, να προχωρήσει σε αυτό το ξεκαθάρισμα. Το ζήτημα της διαφάνειας σε αυτό το κρίσιμο ζήτημα. Που γράφουν δημοσιογράφοι ή έγραφαν ανάλογα με τις πολιτικές ή με τις επιλογές των τότε κυβερνήσεων.

Ραδιοτηλεοπτικό Συμβούλιο. Και αναφέρομαι τώρα στον ηλεκτρονικό τύπο. Αναφέρθηκαν και Υπουργοί, νομίζω είναι και θέση και του Υπουργού Τύπου και είναι θέση, και ο εκπρόσωπος της Νέας Δημοκρατίας, για τον ρόλο του Ραδιοτηλεοπτικού Συμβουλίου που βεβαίως πρέπει να έχει μεγαλύτερες αρμοδιότητες.

Η πρακτική αγαπητοί φίλοι της κυβέρνησης δεν βοηθάει. Εχουμε στο τελευταίο μόνο διάστημα δύο παραιτήσεις Προέδρων, του κ.Κασιμάτη και του κ.Σούρλα, και ενός Αντιπροέδρου, για λόγους που τουλάχιστον εκτιμούμε εμείς ότι άπτονται με διαφορετικές πολιτικές αποφάσεις της κυβέρνησης από αυτές τις αποφάσεις που είχε το Ραδιοτηλεοπτικό Συμβούλιο.

Μα θα μου πείτε, τα λέτε εσείς την στιγμή που ο ίδιος ο Υπουργός -δεν είναι εδώ ο κ.Ρέππας- εκτοξεύει βέβαια και κατηγορίες κατά του Κομμουνιστικού Κόμματος ότι περιορίζει ή κυνηγάει την ελευθεροτυπία, με αφορμή τελευταία συμβάντα. Αφού πρώτα τονίσω ότι στην πολιτική αντιπαράθεση και στην πολιτική κριτική κατά τη γνώμη μας πρέπει να είναι μακριά οι δικαστικές διώξεις και έτσι αντιμετωπίζουμε αυτά που γίνανε, πρέπει να πω ορισμένα παραδείγματα.

Εφερε και ο κ.Ρέππας, ο κύριος υπουργός, ένα παράδειγμα με μια συνέντευξη τύπου. Εμείς ούτε λίστες κάνουμε, ούτε περιορίζουμε την ελευθεροτυπία. Απλώς προχωρήσαμε σε μια ονομαστική κριτική ορισμένων δημοσιογράφων, σε πολιτικό επίπεδο απαντήσαμε. Ονομαστική κριτική.

Εχουν δικαίωμα οι πολιτικοί να κριτκάρουν τους δημοσιογράφους, όπως και οι δημοσιογράφοι κριτκάρουν, πάντα σε πολιτικό επίπεδο, τους πολιτικούς; Νομίζω ναι. Δεν κάναμε τίποτε περισσότερο, τίποτε λιγότερο.

Αλλά πέρα από απαγορεύσεις, λογοκρισίες κλπ. δεν χρειάζεται και η υπεύθυνη Πολιτεία, η υπεύθυνη κυβέρνηση να παρέμβει όταν σε συγκεκριμένο δημοσίευμα της τελευταίας Κυριακής, της "ΚΥΡΙΑΚΑΤΙΚΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑΣ", στο "ΕΨΙΛΟΝ" αρχηγός πολιτικού κόμματος, η Αλέκα Παπαρήγα, σε φωτογραφία φωτογραφίζεται κάτω από το σήμα - στην ίδια φωτογραφία- της "17 Νοέμβρη"; Όταν πιθανολογείται από το έντυπο αυτό ότι το ΚΚΕ και η αρχηγός του, πιθανολογείται ότι μπορεί να βρίσκονται πίσω από την "17 Νοέμβρη";

Εδώ δεν μιλάμε για παραποίηση, παραπληροφόρηση. Μιλάμε για σοβαρά πράγματα. Θα μου πείτε, πηγαίνετε στα δικαστήρια. Δεν είναι εκεί το θέμα. Πολιτικό είναι και αυτό το θέμα, αυτή η επίθεση. Αλλά δεν θα πρέπει να παρέμβει η Πολιτεία; Αν αυτό γινόταν αγαπητοί μου φίλοι στον κ.Σημίτη, υποθετικά μιλάω, δεν θα υπήρχε παρέμβαση των υπουργών; Δεν είναι θέμα κομματικό αυτό. Νομίζω και πολύ καλά θα έκανε η κυβέρνηση και οι αρμόδιοι υπουργοί να παρέμβουν. Εδώ υπάρχει σιωπή.

Δίδει συνέντευξη κάποιος πολιτικός αρχηγός, εν προκειμένω του δικού μας κόμματος και γράφεται στον τύπο μέσα σε εισαγωγικά λέξεις και φράσεις που ποτέ δεν χρησιμοποίησε. Θα μου πείτε, θα βάλουμε απαγορευτικούς κανόνες; Σε καμία περίπτωση. Δεν μπορούμε όμως, το ΚΚΕ ή κάποιο άλλο κόμμα να κριτκάρει πολιτικά πάντα στο δικό του έντυπο, σε άλλα έντυπα ότι "ξέρετε εδώ παραπληροφορείτε, ότι δεν είναι έτσι"; Αυτό κάναμε, τίποτε παραπάνω. Γιατί όλη αυτή η επίθεση περί λιστών και περί κυνηγήματος, ότι κυνηγάμε την ελευθεροτυπία;

Τα ζητήματα αυτά είναι πολιτικά και νομίζω ότι η κυβέρνηση σαν υπεύθυνη που είναι σε ορισμένα τέτοια πράγματα μπορεί να παρέμβει. Εχω υπόψη μου παρέμβαση του Πρωθυπουργού, του κ.Σημίτη, πριν 2-3 χρόνια, θετικότερη, πολιτική παρέμβαση- δήλωση, σχετικά με αυτή την ιστορία των reality shows και αυτό τον ευτελισμό και το "τσαλάκωμα" -να μου επιτρέψετε να πω- της αξιοπρέπειας απλών των ανθρώπων μέσα από τα κανάλια. Είχε κάνει μια πολύ θετική παρέμβαση. Ούτε λογοκρισία, ούτε νόμους, ούτε δικαστήρια, ούτε τίποτε. Σε ανάλογες περιπτώσεις δεν θα πρέπει να γίνονται τέτοιες πολιτικές παρεμβάσεις; Όχι καταναγκασμού ή καταστολής, πολιτική τοποθέτηση. Σας είπα ένα παράδειγμα με την "17 Νοέμβρη".

Υπάρχουν όμως και άλλα ζητήματα που συσχετίζονται με την ελευθερία του τύπου. Προστασία του ατόμου. Αυτά τα περίφημα reality shows, το τσαλάκωμα της αξιοπρέπειας απλών ανθρώπων συνεχίζονται. Έχουν ελαττωθεί, συνεχίζονται. Υπάρχει όμως και το χτύπημα αγαπητοί φίλοι δημοσίων προσώπων και δη πολιτικών τα οποία πρέπει να είναι σε μεγαλύτερη κριτική από δημοσιογράφους, από λειτουργούς του τύπου βεβαίως. Και πάλι εδώ δεν θέλω να βάλω ζητήματα διώξεων, δικαστικών μηνύσεων κλπ.

Σας το λέω ευθέως, η περίπτωση του Αρη Σπηλιωτόπουλου, του εκπροσώπου της Νέα Δημοκρατίας. Και το λέω παρ' όλο ότι ξέρετε ότι υπάρχει χάσμα και χάος ιδεολογικό, πολιτικό, θεωρητικό και σε οποιοδήποτε θέμα με τη Νέα Δημοκρατία. Δεν είναι ένα φαινόμενο που δείχνει ότι αρχίζει πια από ορισμένους κύκλους να θεωρείται ως πολιτική αντιπαράθεση και κριτική η προσωπική σπίλωση;

Εδώ πάλι δεν χωρά μια δημόσια τοποθέτηση; Τα κόμματα νομίζω όλα -δεν ξέρω αν είναι όλα- πήραν θέση, και το Κομμουνιστικό κόμμα και τα άλλα κόμματα. Ο ρόλος του Πόντιου Πιλάτου δεν ευνοεί πάντα, μιλάω πάντα για κυβερνητικές θέσεις, μακριά από καταστολές κπλ., μπορούν νομίζω να συμβάλλουν σε τέτοια επικίνδυνα φαινόμενα. Γιατί συμφωνώ πάρα πολύ με αυτά που είπε ο Υπουργός Δικαιοσύνης, ο κ. Σταθόπουλος.

Επαναλαμβάνονται παραποιήσεις, όλα αυτά όπως τα είπατε κύριε υπουργέ. Δεν μπορείς να παρέμβεις βεβαίως, ούτε να καταστείλεις τις λειτουργίες. Είναι εκ των ουκ άνευ. Αλλά σε πολιτικό επίπεδο μπορείς να παρέμβεις. Και στην ενεργοποίηση των πολιτών και κυρίτερα οι φορείς αλλά και οι πολιτικοί φορείς πρέπει να έχουν παρέμβαση σε αυτό. Άλλο η καταστολή και η λογοκρισία και άλλο η πολιτική θέση.

Πολιτικός πλουραλισμός. Εδώ τα πράγματα είναι το ίδιο άσχημα κατά τη γνώμη μας, με ποια έννοια αγαπητοί φίλοι; Τα μέσα ενημέρωσης τα ηλεκτρονικά και ο έντυπος τύπος βεβαίως έχουν γραφτεί τόμοι ότι αποτυπώνουν μια πραγματικότητα, πληροφορούν. Κατά τη γνώμη μας, διαμορφώνουν κιόλας.

Λόγω του ιδιοκτησιακού καθεστώτος, λόγω της σχέσης κυβερνήσεων -δεν μιλάω μόνο για τη σημερινή κυβέρνηση- με αυτά τα ολιγοπώλια, μονοπώλια πέστε τα που ελέγχουν, τους ισχυρούς επιχειρηματικούς ομίλους που ελέγχουν τα τηλεοπτικά ιδιαίτερα, τα ραδιοφωνικά και τα έντυπα, λόγω αυτών των σχέσεων παρατηρείται μια προσπάθεια τελικά διαμόρφωσης συνειδήσεων.

Δεν είναι μόνο τα ευτελή ζητήματα τα οποία αναπαράγονται μέσα και από δελτία ειδήσεων και προσβάλλουν την προσωπικότητα του ανθρώπου. Και εκεί πάλι δεν μπορείς να κάνεις τίποτε. Ελεύθεροι είναι, θα το κάνουν. Εντάξει, δεν λέμε να κάνουμε τίποτε. Αλλά σε καθαρά πολιτικό επίπεδο πρέπει να δούμε ότι τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, έντυπα και

ηλεκτρονικά, προωθούν και αναπαράγουν συγκεκριμένες πολιτικές επιλογές.

Παράδειγμα, η ανασύνθεση του πολιτικού σκηνικού που επιχειρείται στην χώρα μας. Δικαίωμά τους δεν είναι; Δικαίωμά τους είναι αλλά προσέξτε, στην ανασύνθεση αυτή και αναπαραγωγή των σεναρίων, των σχεδίων, των πολιτικών σχεδίων εφικτών για την ανασύνθεση του πολιτικού σκηνικού πέφτει -με συγχωρείτε για την έκφραση- τσεκούρι στα κόμματα που δεν συμμετέχουν σε αυτή την ανασύνθεση ή είναι αντίθετα. Και όχι μόνο σε κόμματα. Και σε πολιτικούς.

Αυτά που είπε ο κ.Κακλαμάνης είναι σωστά και ισχύουν και για τον ίδιο. Και ο ίδιος "κόβεται". Εγώ το επιβεβαιώνω αυτό το πράγμα, διότι αυτό το κόψιμο κλπ. γίνεται και αφορά όχι μόνο κόμματα, αφορά και στελέχη κομμάτων, ακόμη και του κυβερνητικού κόμματος.

Μέσα στην προσπάθεια και αναπαραγωγή στο πολιτικό πλουραλισμό που λέμε αυτών των σχεδίων, βρίσκουμε πολιτικές κινήσεις που δεν εκπροσωπούνται στον λαό. Θα μου πείτε να τις κόψουμε; Όχι, να προβάλλονται αλλά από την άλλη μεριά βλέπουμε κόμματα της Ευρωβουλής όπως είναι το ΔΗΚΚΙ, κόμματα της Βουλής όπως είναι το ΚΚΕ, πολιτικές προσωπικότητες όλων των κομμάτων να μην έχουν πρόσβαση. Το λέει το σύνταγμα, το λέει ο νόμος, διαφωνούμε με την αναλογική ισότητα που λέει ο νόμος αλλά υπάρχει νόμος και το προβλέπει. Αυτή είναι η πραγματικότητα.

Λέει ο Υπουργός Τύπου, στο Ραδιοτηλεοπτικό Συμβούλιο. Το Ραδιοτηλεοπτικό Συμβούλιο και είναι προς τιμήν του, και το έχω πει και μέσα στο Ραδιοτηλεοπτικό Συμβούλιο, και για την προεκλογική περίοδο έχει πίνακες και στοιχεία που δείχνουν πολύ πίσω από την αναλογική ισότητα εκπροσώπησης των κομμάτων αλλά και μετεκλογικά έχει στοιχεία.

Κάνει παρεμβάσεις το Ραδιοτηλεοπτικό Συμβούλιο και ο Πρόεδρος του, ο κ.Λαμπρίδης. Από το ένα αυτό μπαίνουν -με συγχωρείτε για τις εκφράσεις-, από το άλλο βγαίνουν, των ιδυνόντων των καναλιών. Ερώτημα, θα πάμε για πρόστιμα στα κανάλια στο Ραδιοτηλεοπτικό Συμβούλιο; Μπορεί να τα πάρει αυτά. Κατά τη γνώμη μου, όχι. Είναι πολιτικά ζητήματα τα οποία δεν λύνονται με πρόστιμα.

Εδώ δεν έχει θέση μια δήλωση ενός αρμοδίου υπουργού; Δεν μιλάω σώνει και καλά με τον κ.Ρέππα. Πολιτική δήλωση. Μήπως θα θεωρηθεί ότι η αποσιώπηση θέσεων των κομμάτων και μια ανάλογη δήλωση που θα μιλάει για το σύνταγμα, για τους νόμους, θεωρηθεί παρέμβαση στο έργο των δημοσιογράφων, όπως έχει γραφτεί; Να, κάπου πρέπει να δούμε τα όρια της ελευθεροτυπίας, του πολιτικού πλουραλισμού και των δικαιωμάτων των πολιτικών κομμάτων.

Έχει γραφτεί αγαπητοί φίλοι ότι "δεν μπορώ να παρέμβω εγώ στο τάδε κανάλι που δεν παίζει κόμματα, δεν παίζει πολιτικούς διότι είναι

παρέμβαση στο έργο του δημοσιογράφου, ο οποίος θεωρεί φυσιολογικό φαινόμενο να κόβει ορισμένους". Να ένα θέμα.

Κατά τη γνώμη μου όλα αυτά τα θέματα που ακροθιγώς έθιξα, μπορεί να λυθούν ή εν πάση περιπτώσει να πάρουν θέση. Και δεν μιλάω μόνο για τα κόμματα, μιλάω για την υπεύθυνη κυβέρνηση. Μόνο από μια τέτοια προσέγγιση κατά τη γνώμη μας θα μπορέσουμε να αμβλύνουμε -όχι να λύσουμε- ορισμένα από αυτά που χαρακτηρίστηκαν στην αρχή βαρίδια, τα οποία συρρικνώνουν την ουσία και της ελευθερίας του τύπου.

Δεν αναφέρομαι στην συστηματική παραπληροφόρηση, στην διαστρέβλωση θέσεων κομμάτων κλπ. Και αυτό είναι μέσα στο πολιτικό πεδίο. Εξυπηρετεί συγκεκριμένους πολιτικούς στόχους, δεν άπτεται κατασταλτικών μηχανισμών και δικαστικών διώξεων αλλά αλίμονο αγαπητοί φίλοι αν δώσουμε μια ειδυλλιακή εικόνα για την πληροφόρηση σήμερα στη χώρα μας.

Τα μέσα ενημέρωσης από πηγή πληροφορίας, όχι μόνο στην Ελλάδα, και στον κόσμο, όχι μόνο τείνουν αλλά έχουν γίνει σε μεγάλο βαθμό, έχουν μετατραπεί σε όπλο επιβολής στρατηγικών πολιτικών επιλογών. Και αυτό όπως ακροθιγώς έθιξα με παραδείγματα, έχει συνέπειες και στα τρία ζητήματα. Και της προστασίας του ατόμου, δημόσιου προσώπου ή όχι, και του πολιτικού πλουραλισμού που βλέπουμε δυστυχώς να έχουμε ένα πλουραλισμό μονοφωνικό, γιατί κακά τα ψέματα, οι επιλογές των 3-4 ή 5 ιδιοκτησιακών ομίλων που ελέγχουν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης έχουν και διαφορές αλλά έχουν και κοινούς παρονομαστές που θέλουν να θωρακίσουν μια συγκεκριμένη εξουσία.

Αλλά και στην ελευθερία του τύπου, με αυτή την έννοια που είπα. Και βεβαίως η ανάπτυξή της είναι ζητούμενο για όλα τα πολιτικά κόμματα, για όλους μας. Καμιά φορά όμως το θεσμικό πλαίσιο δεν φτάνει. Κατά τη γνώμη μας χρειάζεται τροποποιήσεις, ιδιαίτερα στα ιδιοκτησιακά καθεστώτα των ηλεκτρονικών μέσων αλλά βεβαίως χρειάζεται και η καθημερινή πρακτική, δηλαδή η πολιτική βούληση, που κατά τη γνώμη μας δεν υπάρχει.

Με αυτή την έννοια η προστασία των δημοκρατικών δικαιωμάτων μεταξύ των οποίων είναι και τα δικαιώματα της πληροφόρησης, της προστασίας του πολίτη, του πολιτικού πλουραλισμού, μπορούν να αμβλυνθούν μόνο από την όλο και πιο ενεργή συμμετοχή των πολιτών βεβαίως αλλά και από ένα κίνημα αν θέλετε που θα διεκδικήσει αυτά τα ζητήματα. Διότι διαφορετικά κατά την δική μας γνώμη, η πολιτική της κυβέρνησης, σεβαστή αλλά δεδομένη, δεν μπορεί να λύσει αυτά τα προβλήματα τα οποία οξύνονται ολοένα. Σας ευχαριστώ πολύ.

ΠΡΟΕΔΡΕΙΟ: Ευχαριστώ τον κ.Κοψίδη που μας είπε την άποψη του Κομμουνιστικού Κόμματος, και παρακαλώ τον κ.Παπαδημούλη, εκπρόσωπο του Συνασπισμού να τον διαδεχθεί στο βήμα.

Δ.ΠΑΠΑΔΗΜΟΥΛΗΣ (Εκπρόσωπος ΣΥΝ): Αγαπητέ κ.Πρόεδρε, κυρίες και κύριοι θα ήθελα κατ' αρχήν να ευχαριστήσω το ΠΑΣΟΚ και για την πρωτοβουλία να οργανώσει αυτή την εκδήλωση διαλόγου και για την πρόσκληση που απηύθυνε και σε εμένα προσωπικά και στον Συνασπισμό.

Το θέμα που τίθεται επί τάπητος και τέθηκε ήδη εξαντλητικά θα έλεγα μέσα σ' ένα ευρύτατο πλαίσιο, είναι η σύγκρουση των αγαθών.

Από τη μία η προστασία της ελευθερίας της έκφρασης, η προστασία του δικαιώματος των πολιτών στην πληροφόρηση και από την άλλη η προστασία του δικαιώματος του πολίτη να υπερασπιστεί τον εαυτό του, την προσωπικότητά του, την αλήθεια απέναντι στον κίνδυνο να συντριβεί η προσωπικότητά του ή αλήθεια από την κατάχρηση εξουσίας των πανίσχυρων μέσων που διακινούν την πληροφόρηση.

Οι απαντήσεις στο πρόβλημα δεν είναι τόσο απλές γι' αυτό και βρισκόμαστε να συζητάμε αυτό το θέμα δεκαετίες, αιώνες αφ' ότου πρωτοτέθηκε. Και φάνηκε ότι δεν είναι τόσο απλές οι απαντήσεις, από πρόσφατα θέματα που απασχόλησαν τη συγκυρία την πολιτική και την κοινωνική μας ζωή.

Είχαμε αυτή τη βιομηχανία δικών από το εθνικιστικό δίκτυο 21, αγωγές με αιτήματα για πολλά δισεκατομμύρια δραχμές με στόχο να φιμωθούν ενοχλητικές φωνές, δημοσιογράφοι, εφημερίδες. Αν ήταν τα πράγματα απλά και αυτονόητα θα έπρεπε από όλους αυτή η κατάχρηση δικαιώματος να καταδικαστεί. Και όμως υπήρξαν πολιτικές δυνάμεις που σιώπησαν για το ζήτημα.

Δεύτερο παράδειγμα. Αίτημα στην Ελλάδα του 2000 να απαγορευτεί η κυκλοφορία ενός βιβλίου, διότι λέει βλάσφημα πράγματα. Μετά από περιπέτειες εβδομάδων και μηνών υπήρξε μια δικαστική απόφαση που τιμά την ελληνική Δικαιοσύνη. Αλλά στο μεταξύ υπήρξαν πολιτικές δυνάμεις που εσιώπησαν, πολιτικές δυνάμεις που φλερτάρισαν, ανέχθηκαν το σκοταδισμό.

Τα λέω αυτά διότι έχω την εντύπωση ότι συζητάμε αυτό το παμπάλαιο πρόβλημα και προσπαθούμε να καταγράψουμε τα ελλείμματα του νομικού και πολιτικού μας πολιτισμού και στη θεωρία και στην θεωρία και στην πράξη, αλλά ταυτόχρονα νομίζω ότι υποτιμάμε την επικινδυνότητα ορισμένων κρουσμάτων σκοταδισμού που ήρθαν στην επιφάνεια το τελευταίο χρονικό διάστημα και μας υποχρεώνουν να τα συζητάμε με μεγαλύτερη ένταση από ό,τι αν κάναμε την ίδια συζήτηση πριν ένα ή δυο χρόνια.

Τρίτη παράμετρος πάλι από την επικαιρότητα. Ένας πολιτικός προσβάλλεται ενός μεγάλου Κόμματος από μια ροζ λασπομαχία σε βάρος του από ένα Μέσο Μαζικής Ενημέρωσης και καταφεύγει για να υπερασπιστεί τον εαυτό του στη Δικαιοσύνη ζητώντας τέσσερα -αν

θυμάμαι καλά- δισεκατομμύρια δραχμές, από το Μέσο Ενημέρωσης και ορισμένους δημοσιογράφους.

Ενα ιδιοκτήτης Μέσου Μαζικής Ενημέρωσης προβάλλεται από τα δημοσιεύματα ενός άλλου Μέσου Μαζικής Ενημέρωσης και καταφεύγει ζητώντας κι αυτός αρκετά δισεκατομμύρια. Πως αντιδρούν ορισμένοι απέναντι σε αυτά τα δυο φαινόμενα; Με δυο μέτρα και δυο σταθμά. Το ένα είναι προσβολή της ελευθεροτυπίας για ορισμένους και πλήγμα εναντίον της δημοκρατίας και το άλλο νόμιμη και επιβεβλημένη ενέργεια.

Επομένως θα έλεγα μέσα από τα παραδείγματα ότι ο μύθος δηλεί ότι πρέπει να δούμε κατάματα ορισμένα ελλείμματα. Ενα πρώτο έλλειμμα αφορά την ειλικρίνεια και τη συνέπεια με την οποία ο δημόσιος λόγος -δηλαδή οι πολιτικοί, οι δημοσιογράφοι, οι δημοσιολογούντες- αντιμετωπίζουν αυτά τα φαινόμενα.

Εδώ υπάρχει υποκρισία, διγλωσσία, σιωπή σκοπιμότητας από ορισμένους και υποταγή αυτών των μειζόνων αγαθών σε σκοπιμότητες της στιγμής. Και αυτό καταγράφει ένα έλλειμμα σοβαρό στον παιδαγωγικό, παιδαγωγικό ρόλο όσων με το δημόσιο λόγο και ρόλο τους επηρεάζουν τα πολιτικά πράγματα. Κραυγάζει αυτή η διαπίστωση, δεν χρειάζεται να την τεκμηριώσω περισσότερο.

Ερχομαι στη δεύτερη διαπίστωση το νομικό μας οπλοστάσιο στη θεωρία και στην πράξη έχει σοβαρά ελλείμματα. Εχουμε μια έκρηξη πολυφωνίας με την απελευθέρωση των ηλεκτρονικών Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, αλλά στην Ελλάδα αυτό δεν οδήγησε και σε άνθηση του πλουραλισμού. Ίσως γιατί αυτή η απελευθέρωση έγινε όπως χτίστηκαν στην Ελλάδα και τα παράλια γύρω από μεγάλα αστικά κέντρα, με τη μέθοδο της αυθαίρετης δόμησης.

Πρώτα φτιάχνουμε τα μέσα και μετά πάμε να βρούμε το νομικό πλαίσιο που θα καθιερώσει τον τρόπο με τον οποίο λειτουργούν. Ο,τι έγινε με τα αυθαίρετα στη Λούτσα, στη Ραφήνα, στη Νέα Μάκρη ή στη Χαλκιδική, έγινε κατ' αναλογία και με την απελευθέρωση των ηλεκτρονικών συχνοτήτων για τα ερτζιανά ή τις τηλεοπτικές συχνότητες στην Ελλάδα.

Και σήμερα 10 χρόνια μετά την καθιέρωση της ελεύθερης ραδιοτηλεόρασης, έχουμε ένα καθεστώς ζούγκλας, παρ' ότι έχει ψηφιστεί ένας νόμος στο μεταξύ. Δεν υπάρχει νόμιμη διαδικασία αδειοδότησης η οποία να εφαρμόζεται.

Υπάρχουν θετικά σημεία του νόμου που δεν εφαρμόζονται, διότι τα Προεδρικά Διατάγματα δεν έχουν στο μεταξύ προωθηθεί, ή υπάρχουν σημεία του νόμου θετικά, τα οποία παραμένουν γράμμα κενό και εμποδίζουν και το Ραδιοτηλεοπτικό Συμβούλιο να κάνει τη δουλειά του.

Ετσι έχουμε και μια προσπάθεια να ρυθμίσουμε νομοθετικά ένα πρόβλημα με καθυστέρηση, η ίδια αυτή η νομοθετική προσπάθεια έχει

ελλείμματα, είναι ανεπαρκής αλλά πάνω από όλα δεν εφαρμόζεται και στο μεγάλο πρόβλημα από προηγούμενους ομιλητές και Υπουργούς και τον Πρόεδρο της Βουλής, ότι έχουμε μια υπερσυγκέντρωση δύναμης στα χέρια ελαχίστων που είναι ένα πρόβλημα και πλουραλισμού και δημοκρατίας, το νομικό μας οπλοστάσιο σε θεωρία και πράξη είναι ανεπαρκές.

Εδώ χρειάζεται ισχυρότερη αντιμονοπωλιακή νομοθεσία και κυρίως εφαρμογή της νομοθεσίας. Να πω ένα παράδειγμα. Το μητρώο το οποίο θα επέτρεπε να ελέγχονται τα ασυμβίβαστα που ο νόμος προβλέπει έτσι ώστε να μην μπορεί να συγκεντρώνεται δύναμη στα χέρια λίγων που να έχουν και Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και ταυτόχρονα να είναι εργολάβοι προμηθευτές ή μελετητές του δημοσίου, αυτό δεν έχει φτιαχτεί ακόμη, χρόνια μετά.

Το Ραδιοτηλεοπτικό Συμβούλιο που θα έπρεπε να είναι μια ισχυρή, ανεξάρτητη, διοικητική αρχή και για να εφαρμόζει όσα ο νόμος προβλέπει -χωρίς να φτάνουμε στα δικαστήρια- ασκώντας και τον ελεγκτικό του και τον παιδευτικό του ρόλο, χωρίς να καταφεύγει διαρκώς στα πρόστιμα, δεν μπορεί να κάνει τη δουλειά του.

Αναγκάζονται διαδοχικά Πρόεδρο και Αντιπρόεδρο που τους πρότείνει ο Πρόεδρος της Βουλής με το τεκμήριο της ευρύτερης αποδοχής και συναίνεσης, να παραιτούνται, καταγγέλλοντας τον Υπουργό Τύπου ότι δεν τους αφήνει να κάνουν καλά τη δουλειά τους.

Εχουμε αποφάσεις -λυπάμαι που δεν είναι εδώ ο Υπουργός, αλλά οφείλω να πω μερικά πράγματα- του Εθνικού Ραδιοτηλεοπτικού Συμβουλίου οι οποίες μένουν αραχνιασμένες για μήνες στα συρτάρια του Υπουργείου Τύπου προκειμένου να γίνει κάποιος έλεγχος νομιμότητας, υποβαθμίζοντας έτσι και το κύρος και το ρόλο του Ραδιοτηλεοπτικού Συμβουλίου.

Εχουμε καθυστέρηση στη διαμόρφωση μιας υποδομής που θα επιτρέψει στο Ραδιοτηλεοπτικό Συμβούλιο να κάνει τη δουλειά του. Με δυο λόγια αυτές οι περίφημες ανεξάρτητες διοικητικές αρχές, όσες φορές βρίσκονται μπροστά στην ανάγκη να κάνουν κάποια πράγματα με μια ανεξαρτησία από την εκτελεστική εξουσία, βρίσκουν εκφράσεις της εκτελεστικής εξουσίας, απέναντί τους.

Για να μπορεί να παίζεται το παιχνίδι της πολιτικής συναλλαγής και διαπλοκής άνετα χωρίς τα εμπόδια του Ραδιοτηλεοπτικού Συμβουλίου ή κάποιων πλευρών του νόμου που παραμένουν παγωμένες. Κι εδώ τίθεται ένα θέμα το περίφημο τρίγωνο, ειπώθηκε και από άλλους: Πολιτική εξουσία - οικονομική εξουσία - Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης σημείο συνάντησης και διαπλοκής.

Η παράταση αυτών των νομικών ελλειμμάτων, η διαιώνιση ενός καθεστώτος ζούγκλας και η υποβάθμιση των ανεξάρτητων διοικητικών αρχών, επιτρέπει να παίζεται αυτό το παιχνίδι με όρους ισχύος και κυνικής

συναλλαγής "σου δίνω έργα και προμήθειες μου δίνεις πολιτική υποστήριξη".

Και μέσα εκεί βρίσκεται μπερδεμένη και η Δικαιοσύνη με όχι επαρκές και σύγχρονο νομικό οπλοστάσιο να αντιμετωπίζει τις κατά καιρούς εκρήξεις και αντιθέσεις όταν κάπου χαλάει η ισορροπία αυτών των ρυθμίσεων. Τα ζούμε αυτά τα πράγματα, τότε εξάρσεις, τότε υφέσεις. Και πάντα τις παραμονές ή λίγο μετά από ρυθμίσεις γύρω από το πως θα μοιραστούν οι πίτες μεγάλων έργων, μεγάλων προμηθειών, ή μεγάλων μελετών του δημοσίου.

Τα λέω αυτά διότι είναι ανάγκη πέρα από διαπιστώσεις θεωρητικές στα γενικά, να βάλουμε το δάκτυλο επί τον τύπον των ήλων και να διαπιστώσουμε ότι εδώ έχουμε να κάνουμε με πολλά ελλείμματα.

Ελλείμματα ειλικρίνειας και συνέπειας, δυο μέτρα και δυο σταθμά, ελλείμματα νομοθετικού εκσυγχρονισμού για την προστασία των δικαιωμάτων του πολίτη, της ελευθεροτυπίας και του πλουραλισμού, όπως λέει το πανό πίσω μου, αλλά και ελλείμματα ελεγκτικών μηχανισμών ουσιαστικών, απαλλαγμένων από την θεωρία του πολιτικού κόστους και του πολιτικού οφέλους, ικανών "να τα βάλουν" κάποια στιγμή και με κάποιους ισχυρούς, για να προασπίσουν ορισμένα μείζονα αγαθά που διακυβεύονται και τελούν εν κινδύνω.

Με αυτές τις σκέψεις και με την προτροπή να μεταφράσουμε τη θεωρία σε πράξη και να μην βαυκαλιζόμαστε απλώς ότι συμφωνούμε στα γενικά, να ευχαριστήσω τους οργανωτές και εσάς που με ανεχτήκατε γι' αυτό το διάστημα.

Σας ευχαριστώ πολύ.

ΠΡΟΕΔΡΕΙΟ: Ευχαριστώ πολύ είμαι βέβαιος ότι όλοι θα παραλείψουν να πουν, αυτά τα οποία έχουν ήδη λεχθεί και με τα οποία συμφωνούν. Διάλειμμα δεν θα γίνει, οι υπηρεσίες του εξωτερικού χώρου λειτουργούν διαρκώς και ο καθένας μπορεί να ικανοποιήσει τις ανάγκες του μόνος. Αν ο κατάλογός μου είναι σωστός, η σειρά ανήκει τώρα στον κ.Σκυλακάκη από τους Φιλελευθέρους.

Θ.ΣΚΥΛΑΚΑΚΗΣ (Εκπρόσωπος Φιλελευθέρων): Να ξεκινήσω, θα προσπαθήσω να μην σας κουράσω, γιατί ήδη πολλά έχουν λεχθεί και να πω μόνο τα πράγματα που συμπληρώνουν, όσο είναι δυνατόν. Εγινε αρκετή κουβέντα σήμερα, για το θέμα της διαπλοκής, εδώ θα ήθελα να κάνω δυο παρατηρήσεις.

Η μια είναι ότι, το παιχνίδι της συναλλαγής και της διαπλοκής είναι μια πραγματικότητα, όπως και να το ονομάσουμε και συνήθως ακούμε διαμαρτυρίες, άμα κανείς χάνει την παρτίδα. Εχω ακούσει σ'όλα αυτά τα χρόνια και στο δικό μου πολιτικό χώρο και σε άλλους πολιτικούς χώρους, διαμαρτυρίες οι οποίες είναι πάντα τοποθετημένες σε εκείνο το

χρονικό σημείο. Θα είναι μεγάλη πρόοδος, αν υπάρχουν διαμαρτυρίες, έξω από το πολιτικό πλαίσιο το τρέχον από τις πολιτικές δυνάμεις.

Επίσης το θέμα της διαπλοκής και της συναλλαγής, υπάρχει και μια παθητικότητα του πολίτη, η οποία δεν αναφέρεται κατά την γνώμη μου, αρκετά συχνά. Οι πολίτες δεν αντιδρούν και η δημοκρατία είναι ένα πολίτευμα που εξαρτάται, σχεδόν αποκλειστικά απ'αυτούς.

Εάν οι πολίτες ανέχονται, αγοράζοντας εφημερίδες, βλέποντας τηλεόραση, αυτό το καθεστώς, είναι πολύ δύσκολο, με νόμους, ή με θεσμούς, ή με οποιοδήποτε άλλο τρόπο, να το αλλάξουμε. Τώρα επί του πρακτικού ζητήματος, το οποίο έχουμε μπροστά μας, δηλαδή των διώξεων, οι οποίες αποτέλεσαν και την αφορμή αυτής της ημερίδας.

Μίλησαν πολλοί ομιλητές για την σύγκρουση δυο αγαθών. Από την μια πλευρά η ελευθεροτυπία και από την άλλη, η προστασία της προσωπικότητας. Κατά την διάρκεια της δεκαετίας του '80, η ταχεία παραγραφή των αδικημάτων του τύπου, σε συνδυασμό με την καθυστέρηση στην απονομή της δικαιοσύνης, είχε ως αποτέλεσμα τα αδικήματα αυτά, ή οι προσβολές προσωπικότητας, να μένουν στην ουσία, τελείως ατιμώρητα.

Στην δεκαετία του '90 πήγαμε στην άλλη άκρη. Εχουμε μια σειρά από ομαδικές αγωγές, ο πιο προφανής πρωταγωνιστής είναι το δίκτυο 21, αλλά είναι και άλλοι, που χτυπούν, όχι μόνο μέσα ενημέρωσης, αλλά και συγκεκριμένους δημοσιογράφους, πάλι εδώ θυμάμαι τον Μανώλη Βασιλάκη, τον Γιάννη Τζανετάκο και όταν πια αφορά τους ίδιους δημοσιογράφους, που δεν έχουν οικονομική επιφάνεια κατ'ανάγκη, μπορεί να είναι κυριολεκτικά εξοντωτικές, δεν έχουν ούτε οικονομική επιφάνεια, ούτε και τις δυνατότητες, τους πόρους μιας εφημερίδας, να αντιμετωπίσει μια σειρά νομικών επιθέσεων. Τώρα στην προηγούμενη συνάντηση η οποία έγινε, ήταν μια συνέντευξη τύπου του Γραμματέα του ΠΑΣΟΚ, στην οποία είχα την τιμή να εκπροσωπήσω τους Φιλελεύθερους, διατύπωσα την πρόταση που διατύπωσα και αργότερα και σε άρθρα στον ημερήσιο τύπο, ότι πρέπει να φύγουμε από το βάρος της αντιμετώπισης των θεμάτων του τύπου στις αποζημιώσεις τις οικονομικές και να πάμε στην αποκατάσταση της δημόσιας εικόνας, που είναι αποτελεσματικότερο μέσο για να γίνει αυτή η δουλειά.

Με πολύ χαρά βλέπω ότι η κυβέρνηση και ο κ.Ρέππας και ο κ.Σταθόπουλος κινείται προς αυτή τη κατεύθυνση. Και δεν μπορούμε παρά να επαινέσουμε αυτή την απόφαση, εφόσον υλοποιηθεί. Εδώ να πάμε λίγο βαθύτερα στο θέμα. Εάν το άτομο το οποίο θίγεται, είναι ένας απλός ανώνυμος πολίτης, τότε η αποκατάσταση της δημόσιας εικόνας, είναι μια πράξη λίγο κενή περιεχομένου, ο απλός ανώνυμος πολίτης δεν έχει δημόσια εικόνα, κατά συνέπεια το να αποκαταστήσεις δημόσια, δεν συνεπάγεται γι'αυτόν πολύ μεγάλο όφελος, αντίθετα η ταλαιπωρία μπορεί να είναι τρομακτική στην διαδικασία.

Αν ο θιγόμενος πολίτης είναι με κάποιο τρόπο δημόσιο πρόσωπο, ή μέσο ενημέρωσης, τότε η αποκατάσταση της δημόσιας εικόνας έχει τεράστια σημασία, διότι τα δημόσια πρόσωπα, διαχειρίζονται κατά βάση τη δημόσια εικόνα τους, αυτό είναι το μεγάλο τους κεφάλαιο.

Και εκεί και η οικονομική αποζημίωση που μπορεί να έρθει έτσι όπως είναι το σύστημά μας το δικαστικό, 3, 4, 5 χρόνια μετά, δεν έχει καμία πρακτική σημασία. Σκεφθείτε ένα πολιτικό ο οποίος καταστρέφεται από μια τέτοιου είδους επίθεση και μετά από πέντε χρόνια παίρνει κάποια χρήματα, τι τον ωφελούν τα χρήματα; Έχει χάσει την πολιτική του καριέρα, αν ήθελε χρήματα, θα πήγαινε στις επιχειρήσεις.

Αντίθετα, εάν υπάρχει αποκατάσταση της δημόσιας εικόνας του και αυτή είναι άμεση, τότε έχει νόημα η υπόθεση. Κατά συνέπεια στην νέα νομοθεσία που θα γίνει, θα πρέπει όσο μπορούμε να προβλέπουμε, ταχύτητα αποκατάστασης και να προβλέψουμε και συχνότητα και πυκνότητα και ένταση αποκατάστασης που να λειτουργεί πραγματικά.

Δηλαδή είναι αδιανόητο να πει κανείς ότι ένας πολιτικός ο οποίος θίγεται, μπορεί να αποκατασταθεί με τα λεγόμενα μικρά γράμματα, στην 15η ή στην 20η σελίδα. Πρέπει να υπάρχει τέτοια συχνότητα και ένταση της αποκατάστασης, ώστε να έχει και κάποια σωφρονιστική αξία η αποκατάσταση.

Μια εφημερίδα που δημοσιεύει πέντε ή έξι φορές ότι έκανε λάθος, το αισθάνεται αυτό. Όταν το δημοσιεύει με μικρά γραμματάκια στην 48η σελίδα, δεν το αισθάνεται πολύ. Αυτές είναι δυο κατευθύνσεις τελείως συγκεκριμένες, για να προχωρήσουμε λίγο την συζήτηση, σε σχέση με αυτά που πρότεινε σήμερα η κυβέρνηση.

Δεν θα σας κουράσω άλλο και με χαρά παραχωρώ την θέση μου στον επόμενο τον οποίον θα αναγγείλει ο κ.Βενιζέλος.

ΠΡΟΕΔΡΕΙΟ: Ευχαριστώ πολύ τον κ.Σκυλακάκη, απλώς θα πω ότι και το απλό πρόσωπο που έχει πολύ μικρό κοινωνικό κύκλο έχει δημόσια εικόνα στον κύκλο του, στο χωριό του, στη γειτονιά του, στη δουλειά του, στην παρέα του και καθημερινά θίγονται άπειρα τέτοια απλά και ανώνυμα πρόσωπα στην δημόσια εικόνα τους όπως αυτά την αντιλαμβάνονται, ιδεολογικά θα συμφωνείτε φαντάζομαι.

Θ.ΣΚΥΛΑΚΑΚΗΣ: Δεν διαφωνώ σ'αυτό, απλώς λέω ότι γι'αυτόν μπορεί να έχει νόημα μεγαλύτερη οικονομική αποκατάσταση, όχι ότι δε θα πρέπει να απολαμβάνει και αυτού του δικαιώματος, αλλά για τον πολιτικό η οικονομική του κατάσταση....

ΠΡΟΕΔΡΕΙΟ: Το χρήμα πολλοί εμίσησαν, την δόξαν ουδείς και η δόξα μπορεί να είναι σε μια μικρή κοινωνία δόξα. Μην υποτιμούμε την ηθική βάση κανενός και του πιο απλού ανθρώπου, δεν θέλει λεφτά, θέλει το μέτωπό του καθαρό. Είναι σημαντικό αυτό.

Να συνεχίσουμε, τον λόγο έχει ο εκπρόσωπος της Ανανεωτικής Εκσυγχρονιστικής Κίνησης της Αριστεράς ο κ.Τσίκας.

Θ.ΤΣΙΚΑΣ (Εκπρόσωπος Α.Ε.Κ.Α.): Θα ήθελα και εγώ με την σειρά μου να ευχαριστήσω το ΠΑΣΟΚ για την πρόσκλησή του στην Ανανεωτική Εκσυγχρονιστική Κίνηση της Αριστεράς και κυρίως για την σημαντική πρωτοβουλία του να οργανώσει την σημερινή ημερίδα, την οποία υπενθυμίζω, αφορμή για την οποία υπήρξαν οι εξοντωτικές αγωγές του εθνικιστικού δικτύου 21 κατά Μέσων Ενημέρωσης και δημοσιογράφων.

Στη χώρα μας εξελίσσεται εδώ και πολύ καιρό, με αποκορύφωμα όμως την τελευταία περίοδο, μια επίθεση, η οποία από άποψη περιεχομένου και ιδεολογικής ουσίας, δεν μπορεί παρά να χαρακτηριστεί ακροδεξιά επίθεση. Θρησκευτικές και παραεκκλησιαστικές οργανώσεις, υπερπατριωτικές και εθνικιστικές κινήσεις, πρόσωπα και ομάδες του ακροδεξιού χώρου, τώρα πρόσφατα και η ηγεσία της εκκλησίας, προσπαθούν να γυρίσουν την χώρα προς τα πίσω και να επιβάλλουν τα αναχρονιστικά ιδεολογήματά τους.

Επιτίθενται σε κάθε μέτρο, έστω και στοιχειώδους εκσυγχρονισμού, χτυπούν τον ορθό λόγο, τους διανοούμενους, ακόμα και τον διαφωτισμό. Ζητούν απαγόρευση βιβλίων και πολλές φορές τα καίνε, όπως συνέβη και με το σύγγραμμα του Μίμη Ανδρουλάκη. Κηρύσσουν τον απομονωτισμό, τον αντιευρωπαϊσμό, το ανάδελφον του έθνους μας και την ανωτερότητα της φυλής μας. Προσπαθούν δηλαδή να απευθυνθούν στα πιο χαμηλά ένστικτα του λαού μας, τον οποίον βέβαια έχουν βαλθεί να σώσουν.

Ορισμένοι εξ αυτών στο πλαίσιο των προσπαθειών τους, αποπειρώνται να τρομοκρατήσουν εφημερίδες, έντυπα, ηλεκτρονικά μέσα ενημέρωσης και κυρίως λειτουργούς του τύπου. Προσπαθούν να τους φιμώσουν, ή τουλάχιστον να τους αναγκάσουν να αυτολογοκρίνονται, πράγμα που μερικές φορές είναι και ακόμα χειρότερο.

Χρησιμοποιούν γι'αυτό το σκοπό, τη διαδικασία των αστικών αγωγών, απαιτώντας τεράστια ποσά με προφανή σκοπό την εξόντωση, την ψυχική, ηθική, υλική εξόντωση, την ψυχική, ηθική, υλική εξόντωση όσων τολμούν να τους κάνουν κριτική, για τις δραστηριότητές τους.

Ως Ανανεωτική Εκσυγχρονιστική Κίνηση της Αριστεράς, καταδικάζουμε αυστηρότατα αυτές τις μεθοδεύσεις και συμπαραστεκόμαστε έμπρακτα σ'όσους τις υφίστανται. Θεωρούμε ότι πρέπει να ληφθούν ορισμένα μέτρα, ώστε να αποτρέπεται η καταχρηστική άσκηση αυτών των διαδικασιών, αυτών των δυνατοτήτων.

Υπάρχει το αντίστοιχο παράδειγμα της Γαλλίας, στην οποία άλλαξε η σχετική νομοθεσία, ώστε ν'αντιμετωπιστούν οι αντίστοιχες πρακτικές του Λεπέν, εναντίον συγγραφέων, αρθρογράφων, διανοητών κλπ, οι οποίες ήταν πολύ κοντινές μ'αυτές που αντιμετωπίζουμε αυτή την περίοδο.

Θα μπορούσε λοιπόν να επιληφθεί του θέματος μια επιτροπή νομικών, η οποία και να προτείνει μια συγκεκριμένη νομοθετική ρύθμιση που να προβλέπει μεταξύ άλλων: Πρώτον, ότι για πρόσωπα ή ομάδες, ή συλλογικότητες, που ασκούν δημόσια δραστηριότητα, πολιτική ή κοινωνική, δεν μπορεί να θεωρηθεί προσβολή της τιμής και της υπόληψής τους, η κριτική γι'αυτή την δραστηριότητα, όσο οξεία και αν είναι.

Φυσικά όμως, το μέσο πρέπει να υποχρεώνεται στην επανόρθωση και βεβαίως να υποχρεώνεται να δημοσιεύει σε ανάλογη θέση, την απάντηση του κρινομένου. Οι πολιτικές διαμάχες, δεν μπορούν να δικαστικοποιούνται, αυτό νομίζω ότι πρέπει να είναι μια αρχή, η οποία πρέπει να υπάρχει και να είναι σταθερή.

Θέλω σ'αυτό το σημείο να τονίσω, ότι όσον αφορά την προσβολή της προσωπικής και ιδιωτικής ζωής ενός πολίτη, ρατσιστικών σχολείων σε βάρος του κλπ, οι διαδικασίες πρέπει να μείνουν ως έχουν, οι ποινές να είναι αυστηρές, να υπάρξει ακόμα μεγαλύτερη θωράκιση και προστασία και τα μέσα να επιδεικνύουν μεγαλύτερη ευαισθησία, ως προς την πρόληψη κυρίως τέτοιων φαινομένων, αλλά βεβαίως και για την αποκατάσταση των θιγομένων.

Δεύτερο που θα μπορούσε να προβλεφθεί, επί πολλών αγωγών σε ένα πρόσωπο, για το ίδιο θέμα, ή παρεμφερείς περιπτώσεις, ένα άρθρο, ή ένα βιβλίο, να προβλέπεται η συνεκδίκηση των υποθέσεων.

Και τρίτον, σε περίπτωση που το δικαστήριο αποφανθεί ότι μια αγωγή είναι προφανώς αβάσιμη, τότε να μπορεί να επιβάλλεται χρηματική ποινή στον ενάγοντα, να μην μπορεί δηλαδή ο ενάγων, να προσφεύγει όποτε θέλει, χωρίς στοιχεία, να ζητάει και υπέρογκα ποσά, να εξοντώνει με τον χρόνο αυτούς τους ανθρώπους, χωρίς να έχει καμία επίπτωση, θα μπορεί το δικαστήριο να επιβάλλει χρηματική ποινή, εφ'όσον κριθεί ότι είναι καταφανώς αβάσιμη η αγωγή του.

Επειδή όμως έτσι κι αλλιώς όλες αυτές οι διαδικασίες είναι χρονοβόρες, νομίζουμε ότι πρέπει να αποκτήσει αποφασιστικό ρόλο η Ανεξάρτητη Αρχή Προσωπικών Δεδομένων, ώστε αυτή η αρχή, να μπορεί να επιβάλλει κυρώσεις, σε περίπτωση χρήσης από μέσα ενημέρωσης, πληροφοριών με ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα.

Φυσικά γι'αυτό απαιτείται ενίσχυση των εξουσιών, του προϋπολογισμού, του προσωπικού και της υποδομής της αρχής. Αντιστοίχως πρέπει να ενισχυθεί και το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης. Η ελευθερία του τύπου στην εποχή της πληροφορίας και της εικόνας, αποτελεί βεβαίως κομβικό σημείο για την ανάπτυξη και την διεύρυνση της δημοκρατίας.

Όταν όμως κανείς ορθά επικρίνει τυχόν άμεσες ή έμμεσες κρατικές παρεμβάσεις, ή φαινόμενα διαπλοκής με μεγάλα οικονομικά συμφέροντα, δεν μπορεί να προωθεί, να αποδέχεται, ή να ανέχεται,

απαράδεκτες πρακτικές, όπως μαύρες λίστες ανεπιθύμητων δημοσιογράφων, σαν και αυτή που δυστυχώς δημοσίευσε πρόσφατα και η ηγεσία του Κ.Κ.Ε.

Η προάσπιση λοιπόν των δημοκρατικών θεσμών, η προστασία και η διεύρυνση των ατομικών δικαιωμάτων και των δικαιωμάτων των μειονοτήτων, η ελευθερία του τύπου και της πνευματικής δημιουργίας, αποτελούν ένα ενιαίο και αδιαίρετο σύνολο. Δεν χωρούν ούτε επιλεκτικές εφαρμογές, ούτε επιλεκτικές ευαισθησίες.

Και μ'αυτά τα λόγια, θα ήθελα να ευχαριστήσω και πάλι το ΠΑΣΟΚ, να ευχηθώ ευόδωση και των περαιτέρω εργασιών της ημερίδας, από την οποία νομίζω ότι θα αποκομίσουμε πολύ χρήσιμα και πολύτιμα συμπεράσματα. Ευχαριστώ.

ΠΡΟΕΔΡΕΙΟ (Γ.ΝΙΚΗΤΙΑΔΗΣ): Ευχαριστούμε και εμείς τον εκπρόσωπο της ΑΕΚΑ, ο κύριος Τσαλαπάτης έχει το λόγο εκ μέρους της ΕΣΗΕΑ.

κ.ΤΣΑΛΑΠΑΤΗΣ (Εκπρόσωπος ΕΣΗΕΑ): Κυρίες και κύριοι, όσοι έχουμε μείνει σ'αυτή την αίθουσα, θέλω εκ μέρους της Πανελλήνιας Ομοσπονδίας Ενώσεως Συντακτών, που εκπροσωπεί όλους τους Έλληνες δημοσιογράφους και έχω την τιμή να είμαι στη διοίκησή της, όπως και στο Δ.Σ. της ΕΣΗΕΑ, να συγχαρώ για την πρωτοβουλία αυτή του ΠΑΣΟΚ γι'αυτή την ημερίδα, μόνο που έτσι όπως εξελίχθηκε το πρόγραμμα, για την εκδήλωση αυτή για την ελευθερία του τύπου, πρέπει να έχουμε πρόβλημα.

Και πρέπει να έχουμε πρόβλημα διότι ξαφνικά είδα ότι υπεράνω όλων τα κόμματα. Πρώτα μίλησαν τα κόμματα, οι εκπρόσωποι, δεν είναι προσωπικό αυτό και οι δημοσιογράφοι διέμου αυτή τη φορά, κλείνουν την εκδήλωση. Στο κλείσιμο λοιπόν να πούμε το εξής, γιατί δεν μπορώ να απευθύνω χαιρετισμό για την έναρξη. Λυπάμαι που λείπει ο κ.Σταθόπουλος, αλλά εδώ έχει ανακύψει ένα μείζον θέμα.

Το λίφτινγκ που πολύ χαριτωμένα επιχείρησε να κάνει ο Υπουργός Δικαιοσύνης, κύριε Γενικέ, ήταν θα έλεγα τεχνικά άρτιο, πολιτικά όμως, ανεπίτρεπτο και εξηγούμαι. Εν τη ρήμη του λόγου του φαντάζομαι, είπε ότι η ΕΣΗΕΑ και βεβαίως ο κώδικας αυτός είναι η βούληση των ελλήνων δημοσιογράφων, επιγράφεται, αρχές δεοντολογίας του δημοσιογραφικού επαγγέλματος. Ο Υπουργός Δικαιοσύνης φαντάζομαι θα έπρεπε να το ξέρει και ως ακαδημαϊκός, γιατί η ακαδημαϊκή κοινότητα, είχε ενημερωθεί έγκαιρα, όταν αυτό γινόταν πράξη.

Οι δημοσιογράφοι αυτοί συνολικά και συλλογικά αυτό το κάνουν πράξη κάθε μέρα. Εάν υπάρχουν εξαιρέσεις, που έχουν να κάνουν με υπερβολές ή από εδώ, ή από εκεί, επιβεβαιώνουν τον κανόνα, ότι γι'αυτούς οι αρχές είναι η αυτοδέσμευση και η αυτορύθμιση, στην οποία οι δημοσιογράφοι και θα επιμείνουν και θα το τηρούν και βέβαια δεν έχουν κανένα λόγο να απολογούνται συλλογικά.

Γιατί εδώ κατάλαβα από την πολύ σημαντική ομιλία του κ. Σταθόπουλου και θα επικεντρωθώ εκεί, γιατί ο κ. Ρέππας είπε άλλα πράγματα, κάπου φταίνει οι δημοσιογράφοι. Μέσα λοιπόν σε ένα θρίλερ ανταγωνισμού, όπου η είδηση έχει γίνει reality show σε διάφορα κανάλια και κανείς δεν τολμάει να το πει, όπου ο ανταγωνισμός είναι τέτοιος, ώστε να παίξουμε αυτό που πουλάει, να παίξουν τα κανάλια δηλαδή, όπου υπάρχουν προβλήματα, πολλά, θεσμικά και άλλα, το να μεταφέρει έστω την επιστημονική του άποψη ο Υπουργός Δικαιοσύνης, φαντάζομαι ότι δεν είναι άποψη της κυβέρνησης, για το ζήτημα του Κώδικα Δεοντολογίας όπως το χαρακτήρισε των δημοσιογράφων, θα έπρεπε να είναι εδώ, να υπάρξει μια διευκρίνιση, φαντάζομαι ότι θα μπορεί να το διευκρινίσει αργότερα, στην επιστολή που θα εισηγηθώ να του στείλουμε.

Δεν θέλω να σας κουράσω περισσότερο, εκείνο που ήθελα όμως είναι το εξής, με τον προβληματισμό μας γιατί είχαμε και Γενικό Συμβούλιο σήμερα, να πω το εξής, γιατί όλοι επικεντρώθηκαν στα ραδιοηλεκτρονικά μέσα τα ηλεκτρονικά. Για μεν τις εφημερίδες και τα περιοδικά υπάρχουν προβλήματα, τα προβλήματα αυτά συζητούνται πάντα σε κάποια πλαίσια των Ενώσεων Συντακτών, με την Ένωση Ιδιοκτητών και υπάρχει μια κοινή παράλληλη κίνηση για Κώδικα Δεοντολογίας των εντύπων, όχι των δημοσιογράφων, των εντύπων, κυριολεκτώ σ' αυτό και από την άλλη μεριά, χαίρομαι που εδώ είναι ο αγαπητός κ. Λαμπρίδης, που θέλω και από το βήμα αυτό να τον ευχαριστήσω, για την υποδοχή που επιφύλαξε στο διάβημα που κάναμε πριν μερικές μέρες στο γραφείο του ως Προέδρου του Ραδιοηλεκτρονικού Συμβουλίου, το υπόμνημα που δώσαμε στον κ. Λαμπρίδη, έχει κατατεθεί σε όλα τα κόμματα, εφ' όσον λοιπόν υπεράνω όλων των κομμάτων, θα έχουν ενημερωθεί όλα τα κόμματα, εγώ επισημάνω τρεις βούλες, αυτά που ζητήσαμε από το Εθνικό Ραδιοηλεκτρονικό Συμβούλιο, όπως γράφει το υπόμνημα της ΕΣΗΕΑ για τις ΠΟΕΣΥ, για την αφόρητη κατάσταση που επικρατεί στα Ιδιωτικά Ραδιοηλεκτρονικά Μέσα.

Δηλαδή, να αντιμετωπιστεί η επιλεκτική ενημέρωση, όπως έχει ήδη καταγγελθεί και η παραβίαση της διδαγματικής επιταγής, της αντικειμενικής και με ίσους όρους μετάδοσης πληροφοριών και ειδήσεων. Να υπάρξει διαφάνεια όσον αφορά το ιδιοκτησιακό, να τηρηθούν οι διατάξεις που ορίζουν τις αρχές των εκπομπών και διαφημίσεων, να προστατευθούν οι εργαζόμενοι από αυθαιρεσίες των εργοδοτών τους, και να κατοχυρωθούν οι όροι αμοιβής και εργασίας, όπως προβλέπει ο Νόμος Βενιζέλου, λέω ο Νόμος Βενιζέλου γιατί δεν θυμάμαι τον αριθμό του, να εφαρμοστεί η υποχρέωση που έχουν οι εταιρείες εκμετάλλευσης, το ιδιοκτησιακό τους δεν το ξέρουμε θα μας το πει κάποτε το Υπουργείο Τύπου, των σταθμών για την υπογραφή Συλλογικών Συμβάσεων Εργασίας.

Λέει ο νόμος που είπε ο κ. Λαμπρίδης, που θυμάμαι εγώ ως Νόμο Βενιζέλου, έτσι τον ξέρουν οι περισσότεροι, ότι προβλέπει, πρώτον, σύνθεση προσωπικού, δεύτερον, συλλογική σύμβαση και διευθυντή μέλος οικείας ενώσεως, αυτά δεν τηρούνται, είχα την καλωσύνη να τα κουβεντιάσω με τον κ. Λαμπρίδη και φαντάζομαι εάν συνεχιστεί η

δραστηριότητά του στο Εθνικό Ραδιοτηλεοπτικό Συμβούλιο και οι άλλοι κύριοι που θα πάνε εκεί, θα έχουν την ευκαιρία να το δουν.

Και επίσης να καταθέσω για τα πρακτικά σας και είναι στην διάθεση παντός, λέει και ο κ. Σταθόπουλος ως νομικός εδώ και ως Υπουργός Δικαιοσύνης, θα ήταν χρήσιμη η πληροφορία που του δίνω, ότι με προχθεσινή απόφαση του Μονομελούς Πρωτοδικείου Αθηνών, κατοχυρώθηκε στην πράξη το δικαίωμα άρνησης δημοσιογράφου που απελύθη γι' αυτό, και η απόλυσή του εκρίθη άκυρη, σε ραδιοτηλεοπτικό μέσο, δεν έχει σημασία αν αυτή τη στιγμή είναι ιδιωτικό ή δημόσιο, πάντως ραδιοτηλεοπτικό μέσο.

Αυτές τις επισημάνσεις ήθελα να κάνω και από την άλλη μεριά, για μια ακόμα φορά να συγχαρώ τους οργανωτές και να δώσω τις Αρχές της Δεοντολογίας του δημοσιογραφικού επαγγέλματος να τις δώσουν και στον Υπουργό Δικαιοσύνης. Ευχαριστώ.

ΠΡΟΕΔΡΕΙΟ: Ευχαριστούμε πολύ τον κ. Τσαλαπάτη.

ΠΑ.ΣΟ.Κ.

Π Ρ Α Κ Τ Ι Κ Α

ΗΜΕΡΙΔΑΣ ΜΕ ΘΕΜΑ:

“ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ - ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΠΛΟΥΡΑΛΙΣΜΟΣ
ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΑΤΟΜΟΥ”

Στρογγυλό Τραπέζι

ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΥΝ:

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΒΑΡΟΣ Δ/ντής εφημ. “ΕΘΝΟΣ”

ΣΕΡΑΦΕΙΜ ΦΥΝΤΑΝΙΔΗΣ Δ/ντής εφημ. “ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ”

ΝΙΚΟΣ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ Δ/ντής “ΜΕΓΑ”

ΑΝΔΡΕΑΣ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΙΔΗΣ Δ/ντής Αθηναϊκού Πρακτορείου Ειδήσεων

Συντονίζει ο ΒΑΣΙΛΗΣ ΛΑΜΠΡΙΔΗΣ Επίτιμος Αρεοπαγίτης, Πρόεδρος του Ε.Σ.Ρ.

Συμπεράσματα από το μέλος του Ε.Γ. του ΠΑΣΟΚ ΕΥ.ΒΕΝΙΖΕΛΟ

Τετάρτη 28 Ιουνίου 2000

Χ. Παπαθανασίου

Σολωμού 46 - 10682 Αθήνα - τηλ. 3838.597 (8 γραμμές) - fax: 3847.447
E-mail: praktika@praktika.gr - Internet: www.praktika.gr

ΠΑΣΟΚ

ΗΜΕΡΙΔΑ ΜΕ ΘΕΜΑ :

“ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ – ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΠΛΟΥΡΑΛΙΣΜΟΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΑΤΟΜΟΥ”

Τετάρτη 28 Ιουνίου 2000

β' μέρος

Στρογγυλό τραπέζι

- Στη συζήτηση συμμετέχουν:
Δημήτρης Βάρος - Δ/ντης εφημ. «ΕΘΝΟΣ»
Σεραφείμ Φυντανίδης - Δ/ντής εφημ. «ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ»
Νίκος Χατζηνικολάου - Δ/ντής «ΜΕΓΑ»
Ανδρέας Χριστοδουλίδης - Δ/ντής Αθηναϊκού Πρακτορείου Ειδήσεων
Συντονιστής: **Βασίλης Λαμπρίδης** Επίτιμος Αρεοπαγίτης, Πρόεδρος
του Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοτηλεόρασης
- Κωδικοποίηση συμπερασμάτων από το μέλος του Ε.Γ. του ΠΑΣΟΚ
Ευ.Βενιζέλο

ΠΡΟΕΔΡΕΙΟ (ΕΥ.ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ): Προτείνω να κάνουμε μια συγχώνευση των διαδικασιών και να περάσουμε κατευθείαν στο στρογγυλό τραπέζι που είχε προγραμματιστεί, στο οποίο να μετάσχουν και όσοι από τους παρεμβαίνοντες δεν είχαν προλάβει να λάβουν το λόγο πριν το διάλειμμα και ως εκ τούτου, θέλω να ευχαριστήσω τον Σεραφείμ Φυντανίδη τον Διευθυντή της «ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑΣ», που μας τιμά εδώ με την παρουσία του, τον Νίκο Χατζηνικολάου το Διευθυντή Ειδήσεων του «ΜΕΓΑ» που επίσης μας τιμά εδώ με την παρουσία του, τον κ.Δημήτρη Βάρο Διευθυντή της Εφημερίδας «ΕΘΝΟΣ» που επίσης μας τιμά με την παρουσία του, τον Ανδρέα Χριστοδουλίδη, Διευθυντή του Αθηναϊκού Πρακτορείου Ειδήσεων που μας τιμά με την παρουσία του επίσης και θέλω να μνημονεύσω ειδικά την συνεργασία που είχαμε, όσο καιρό ήμουν Υπουργός Τύπου και Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης. Φυσικά τον κ.Βασίλη Λαμπρίδη, επίτιμο Αρεοπαγίτη, Πρόεδρο του Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοτηλεόρασης, που συντονίζει το Στρογγυλό Τραπέζι και φυσικά θα πει και την άποψή του, μια που προεδρεύει του σημαντικότερου ρυθμιστικού θεσμού που έχουμε, παρά τα προβλήματά του.

Θα ήθελα να παρακαλέσω δε, να πάρουν μέρος στη συζήτηση και τον κ.Αηδίνη, το Νομικό Σύμβουλο της Ενωσης Ιδιοκτητών Ημερησίων Εφημερίδων Αθηνών, που είναι εδώ και τους φίλους και συναδέλφους στο Πανεπιστήμιο που είχαν δηλώσει την πρόθεσή τους να παρέμβουν στην συζήτηση, τον καθηγητή κ.Γιώργο Γραμματικάκη, τέως Πρύτανη του Πανεπιστημίου Κρήτης και τον καθηγητή κ. Φαίδωνα Μαλιγκούδη, του

Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και μόνιμο συνεργάτη της ωραίας έκδοσης της Ελευθεροτυπίας, τα Ιστορικά.

Πριν δώσω την σκυτάλη στον κ.Λαμπρίδη, ήθελα να πω, ότι στο πρώτο μέρος της συζήτησης, είχαμε μια σειρά από πολύ σημαντικές, πολιτικές, θα έλεγα όμως και νομικές τοποθετήσεις, οι οποίες τροφοδοτούν την συζήτηση και θέτουν μια σειρά από ερωτήματα, όχι τόσο τα θεμελιώδη διλήμματα, για την σχέση μεταξύ ελευθερίας του τύπου και προστασίας της προσωπικότητας του ατόμου και του ιδιωτικού του βίου, όσο σε σχέση με τα πιο σύγχρονα και καθημερινά δίπολα, μεταξύ πολιτικής και επικοινωνιακής εξουσίας, ή αν θέλετε και τρίπολα, μεταξύ πολιτικής, επικοινωνιακής και οικονομικής εξουσίας, με τον πολίτη, το άτομο να βρίσκεται κάπου στο μέσον αυτού του μαγνητικού πεδίου.

Θα έλεγα ότι, εάν έχω συνοψίσει καλά το πρώτο μέρος της όλης διαδικασίας, τότε το ερώτημα είναι, αυτή τη στιγμή η ελληνική έννομη τάξη έχει ελλείψεις ή ανισομέρειες; Πρέπει να γίνει μια παρέμβαση που να είναι περισσότερο προστατευτική για το άτομο, ή περισσότερο προστατευτική για την επιχείρηση των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης;

Δεύτερο ερώτημα, όταν λέμε άτομο, μέσα απ'αυτή την αφαιρετική και αφηρημένη προσέγγιση του ίσου και ελεύθερου ατόμου, μήπως ουσιαστικά συγκαλύπτουμε πολύ σημαντικές διαφοροποιήσεις;

Και δεν εννοώ μόνο την κλασσική διαφοροποίηση μεταξύ του ιδιώτη και του δημοσίου προσώπου, αλλά και περαιτέρω ταξινομήσεις. Το δημόσιο πρόσωπο το οποίο είναι διαρκώς στην επικαιρότητα, όπως ένας πολιτικός ή ένας καλλιτέχνης; Το δημόσιο πρόσωπο που ασκεί εξουσία, ή απλώς αυτό που έχει προβολή από τα Μέσα Ενημέρωσης; Όταν λέμε δημόσιο πρόσωπο εννοούμε το πρόσωπο και της σποραδικής, ή στιγμιαίας επικαιρότητας;

Τι γίνεται στην περίπτωση αυτή, με όλα αυτά τα δημόσια πρόσωπα, ή με κάποιες υποκατηγορίες δημοσίων προσώπων; Είναι και πρέπει να είναι ίδια η μεταχείρισή τους, όταν η προσβολή γίνεται επί τη βάση αναληθών πραγματικών δεδομένων και όταν γίνεται επί τη βάση πολιτικών ή άλλων αξιολογήσεων;

Η πρέπει να είναι ίδια η προστασία του πολιτικού προσώπου, όταν αυτό υφίσταται κριτική και μάλιστα δριμυτάτη, για τις πολιτικές του απόψεις, ίδια όταν υφίσταται κριτική για τον ιδιωτικό του βίο, ίδια όταν κατηγορείται για την διαχείριση του δημοσίου χρήματος;

Είναι νομίζω μια εμπειρική και απλή τυπολογία περιπτώσεων, που πρέπει να μας απασχολήσει και στο δεύτερο μέρος της συζήτησής μας. Και για να ακολουθήσω και τα όσα ειπώθηκαν το πρωί, η μεταχείριση που επιφυλάσσει απέναντι σ'όλα αυτά τα φαινόμενα και τα προβλήματα, η ελληνική έννομη τάξη σε διοικητικό, θα έλεγα, δεοντολογικό κατ'αρχάς διοικητικό, αστικό και ποινικό επίπεδο, που έχει κενά και που είναι η αχίλλειος πτέρνα ή το μαλακό υπογάστριο; Αρκούν οι κανόνες

δεοντολογίας; Αρκούν οι αυτοδεσμεύσεις; Έχουν κύρος και δυνατότητα εφαρμογής των αποφάσεών τους οι μεγάλες επαγγελματικές ενώσεις;

Μπορούν να λειτουργήσουν όργανα που έχουν απλά και μόνο δεοντολογικό χαρακτήρα; Τι γίνεται όταν οι μηχανισμοί αυτοί τελικώς γραφειοκρατικοποιούνται και δεν μπορούν να δοθούν λύσεις, οι οποίες να είναι πρακτικά εφαρμόσιμες; Αυτά είναι μερικά από τα ερωτήματα, τα οποία ετέθησαν.

Και θα αναφέρω μόνο δυο τρία πιο πρακτικά ακόμα, που σημείωσαν οι δυο αρμόδιοι Υπουργοί, ο κ.Ρέππας και ο κ.Σταθόπουλος. Κατά την άποψη του κ.Ρέππα, θα μπορούσαμε να προβληματιστούμε για την κατάργηση του ελαχίστου ορίου αποζημίωσης στις περιπτώσεις αστικής ευθύνης του τύπου, είτε των έντυπων μέσων, είτε των ηλεκτρονικών μέσων ενημέρωσης.

Αν κατάλαβα καλά την άποψή του, τα υφιστάμενα ελάχιστα όρια των δέκα και πενήντα εκατομμυρίων, ή των δυο εκατομμυρίων για τις περιφερειακές εφημερίδες, δεν έχουν λόγο ύπαρξης, θα έπρεπε η δυνατότητα επιμέτρησης που έχει ο δικαστής, να είναι ακόμα πιο μεγάλη, ακόμα πιο ευρεία.

Ενα άλλο ζήτημα συναφές που έθεσε ο κ.Σταθόπουλος, ήταν αν πρέπει, η αξίωση για αποζημίωση, να έπεται της μη επανόρθωσης εφ'όσον καταδικάζεται το μέσο ενημέρωσης σε επανόρθωση, αλλά βέβαια εκεί υπάρχει αμείλικτο το ζήτημα της επικαιρότητας, του ρυθμού με τον οποίο γίνονται όλα αυτά, γιατί φυσικά μια αποκατάσταση μετά από μεγάλο χρονικό διάστημα, είναι δώρον άδωρον.

Δεν ήταν πλήρης, αλλά νομίζω ότι ήταν ενδεικτική η ανασκόπηση αυτή και ως εκ τούτου μπορούμε να περάσουμε τώρα στην συζήτησή μας και δίνω το λόγο τώρα στον κ.Λαμπρίδη.

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ (Β.ΛΑΜΠΡΙΔΗΣ): Μετά την εισήγηση του κ.Βενιζέλου, δεν μένουν πολλά να πω, για το σημερινό αντικείμενο της ημερίδας, και θα περάσω κατευθείαν στις ερωτήσεις, βέβαια τα θέματα είναι γνωστά, είναι γραμμένα και επάνω, είναι η ελευθεροτυπία κατοχυρωμένη Συνταγματικώς, είναι και από νεώτερες διατάξεις.

Είναι το θέμα της προστασίας, το μεγάλο θέμα είναι της σύγκρουσης μεταξύ του δικαιώματος της ελευθεροτυπίας και της προσβολής της προσωπικότητας, ποιο υπερτερεί και πως πρέπει να εξετάζεται και το θέμα επίσης είναι του πλουραλισμού. Δεν υπάρχει διάταξη κύριε καθηγητά απ' ότι ξέρω, δεν υπάρχει συγκεκριμένη διάταξη που να προστατεύει την πολυφωνία, όμως όλες οι διατάξεις του Συντάγματος, πολλές άλλες, κατατείνουν στην προστασία και στη καθιέρωση της πολυφωνίας, ή πλουραλισμού, όπως συνήθιζε να λέγεται.

Βέβαια από απόψεως νομοθετικής, υπάρχει μια διάταξη του Νόμου Βενιζέλου, που υποχρεώνει όχι μόνο σε προεκλογική περίοδο,

αλλά σε όλες τις περιπτώσεις, σε όλες τις εποχές, την ίση μεταχείριση και την αντιμετώπιση των κομμάτων που είναι στην Βουλή, ή στην Ευρωβουλή, είναι βέβαια μια μεγάλη πρόοδος.

Τώρα για τον πλουραλισμό, θα ήθελα να πω για να ολοκληρώσω και να μπούμε κατευθείαν στις ερωτήσεις, ότι πρέπει να υπάρχει η υπεροχή του πλουραλισμού, έναντι της οικονομικής ελευθερίας, η οποία κατοχυρώνεται και αυτή με άλλες διατάξεις του Συντάγματος, ακριβώς διότι για τον πλουραλισμό, για την πολυφωνία, ενδιαφέρεται το σύνολο των πολιτών, χωρίς βέβαια να μειώνεται το συνταγματικό δικαίωμα και η αποστολή τους εκ προοιμίων, ενώ είναι λιγότερος ο αριθμός των ασχολουμένων με την επιχείρηση της πληροφόρησης.

Επίσης ένα άλλο στοιχείο είναι ότι, ο πλουραλισμός στηρίζεται σε πνευματικά κατά κανόνα και κατά κύριο λόγο στοιχεία και επιπλέον συντείνει στην διαμόρφωση της πολιτικής γνώμης του φρονήματος των πολιτών. Βέβαια για να υπάρξει αυτός ο πλουραλισμός απαραίτητη είναι η διαφάνεια, η κατοχύρωση της διαφάνειας, η οποία απαιτεί πριν απ'όλα έλεγχο του ιδιοκτησιακού καθεστώτος και του τρόπου χρηματοδότησεως.

Και μ'αυτά τα λίγα ως προς την εισαγωγή αφού με καλύψατε κύριε καθηγητά, θα ήθελα να δώσω πρώτα το λόγο στον κ.Βάρο του Εθνους, εν σχέσει με το τεθέν από τον κ.Υπουργό Δικαιοσύνης θέμα της ανάγκης υπάρξεως κατωτάτου ορίου αποζημιώσεων που πρέπει να επιδικάζονται, αν είναι απαραίτητο να υπάρχει, ή να μειωθεί το κατώτατο όριο. Νομίζω ότι έτσι το θέσατε κύριε Υπουργέ. Έχει δέκα εκατομμύρια για τον τύπο το κατώτατο όριο αποζημιώσεως, είναι αν δεν κάνω λάθος είκοσι εκατομμύρια για τους ραδιοφωνικούς σταθμούς και εκατό εκατομμύρια το ελάχιστο όριο για την προσβολή μέσω τηλεοπτικών σταθμών.

Αν λοιπόν είναι απαραίτητο, αυτά τα κατώτατα όρια, ή να μειωθούν, ή να παύσουν να ισχύουν. Πρέπει να σημειωθεί ότι τα δικαστήρια βρίσκονται σε δύσκολη θέση, γιατί όταν βλέπουν ότι κάποια αποζημίωση πρέπει να επιβληθεί και σ'αυτή την περίπτωση, καταφεύγουν στην μέθοδο της συνυπαιτιότητας του προσβληθέντος και γίνεται ένας συγκερασμός.

Μήπως θα έπρεπε να είναι ελεύθερα και σ'αυτό το σημείο τα δικαστήρια, να μην δεσμεύονται από κατώτατα όρια αποζημιώσεων. Ηθελα την γνώμη σας.

Δ.ΒΑΡΟΣ: Δεν νομίζω ότι το ζήτημα είναι ποσοτικό, το πόσο θα είναι το πρόστιμο, αν θα είναι εκατό χιλιάδες, ή δέκα χιλιάδες κλπ. Ακούστηκε μια άποψη εδώ, με την οποία συμφωνώ και εγώ, ότι και μόνο η επανόρθωση της εφημερίδας, από την στιγμή που κάνει λάθος μια εφημερίδα και δημοσιεύει κάτι που δεν είναι σωστό, ή θίγει κάποιον, νομίζω ότι είναι αρκετό για να τελειώνει εκεί το θέμα, μ'αυτή την ιστορία.

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ: Να μας πείτε όμως και για τα θέματα της ελευθεροτυπίας, τα θέματα της προστασίας της προσωπικής ζωής, αν θέλετε να μιλήσετε και για αυτά.

Δ.ΒΑΡΟΣ: Για το θέμα της ελευθεροτυπίας, θα έλεγα ότι στην Ελλάδα του 2000 σήμερα, τα περίπτερα είναι φορτωμένα με χιλιάδες έντυπα, έντυπα που εκφράζουν όλες τις απόψεις, που εκφράζουν τον καθένα. Ακόμα όπως διάβασα σ'ένα πετυχημένο κομικς της Ελευθεροτυπίας τις προάλλες, κοντεύουμε να έχουμε και περιοδικά για αριστερόχειρους υποθηκοφύλακες σήμερα, που σημαίνει ότι όλες οι απόψεις, τα πάντα, μπορούν να βρουν την έκφρασή τους μέσα από τον έντυπο λόγο.

Από την άλλη πλευρά η μπάντα των FM είναι επίσης ασφυκτικά γεμάτη με κανάλια, κανάλια που εξυπηρετούν πολιτικά συμφέροντα, ποδοσφαιρικά συμφέροντα, καλλιτεχνικά συμφέροντα, συμφέροντα δισκογραφιών εταιρειών, συμφέροντα μέχρι και του Τάκη του βουλκανιζατέρ ας το πούμε, έχει ένα ραδιόφωνο.

Το ίδιο και τα κανάλια. Τα κανάλια είναι πάρα πολλά, όλες οι απόψεις, όλες οι ιδέες, όλα τα γεγονότα, τα πάντα περνάνε μέσα από εκεί. Αναρωτιέται κανείς, αν έχει ουσία να μιλάμε σήμερα για ελευθερία του τύπου, από την στιγμή που δεν υπάρχει δραστηριότητα, σκέψη, γεγονός κλπ, που να μην γράφεται σε εφημερίδες, ή να μην λέγεται από ραδιόφωνα.

Φοβάμαι όμως ότι έχει ουσία να μιλάμε σήμερα για την ελευθερία του τύπου και έχει ουσία γιατί, γιατί παρ'όλο σας περιέγραψα και το οποίο το βλέπετε και το ζείτε όλοι, πρέπει να παραδεχθούμε ότι δεν υπάρχει ποιοτική πρόοδος και στην Ελλάδα και στο κόσμο ολόκληρο, δηλαδή δεν υπάρχει μια αναβάθμιση του πολιτισμικού μας επιπέδου.

Η ελληνική γλώσσα φτωχαίνει, οι ιδέες γενικά οι πολιτικές λιγοστεύουν ή φθίνουν, ακόμα και η πνευματική δραστηριότητα, τα βιβλία, η καλλιτεχνική δραστηριότητα, οι δίσκοι κλπ, όλα τείνουν σε έναν ευτελισμό. Αρα λοιπόν κάτι συμβαίνει εδώ, υπάρχουν κάποιες δυνάμεις που αντιμάχονται την ελευθερία του τύπου, δεδομένου ότι δεν μας οδηγούν σε παραδεισένιες καταστάσεις, ποιές είναι όμως αυτές οι δυνάμεις;

Οι εφημερίδες έχουν κάποιο δικτάτορα, είναι τα δελτία κυκλοφορίας που έρχονται κάθε μέρα στα γραφεία μας. Τα ραδιόφωνα έχουν τις ακροαματικότητες, οι τηλεοράσεις έχουν τις θεαματικότητες, αυτά όλα καθορίζουν τι θα γράψουν οι εφημερίδες, τι θα παίξουν τα ραδιόφωνα και τα κανάλια.

Δυστυχώς φοβάμαι ότι αυτά τα δελτία τείνουν να επιβραβεύουν την προχειρότητα και από την άλλη μεριά να χτυπούν την ποιότητα. Και επειδή και οι εφημερίδες και τα ραδιόφωνα και τα κανάλια, είναι επιχειρήσεις κατά βάση, ακολουθούν κατά γράμμα τις επιταγές αυτών των δικτατόρων ας το πω έτσι.

Αποτέλεσμα είναι εμείς σαν λαός να πριονίζουμε το κλαδί πάνω στο οποίο καθόμαστε, με τον τρόπο μας, παρά το γεγονός ότι έχουμε τόσα πολλά μέσα, με τον τρόπο μας κατευθύνουμε τα μέσα αυτά με τις επιλογές μας, στο να αποφεύγουν την ουσία και την ποιότητα και να καταφεύγουν στον εύκολο εντυπωσιασμό.

Εκεί πιστεύω ότι είναι το ζήτημα και εκεί πρέπει να δώσει κανείς μάχη και να πολεμήσουμε, αν μπορούμε να το καταφέρουμε, δεν είμαι και πολύ αισιόδοξος εγώ, να πολεμήσουμε να αλλάξει αυτή η κατάσταση, αλλάζοντας απλά τις επιλογές μας, τις επιλογές που κάνουμε αγοράζοντας έντυπα, τις επιλογές που κάνουμε ακούγοντας ραδιόφωνα και τις επιλογές που κάνουμε, βλέποντας τηλεόραση.

Με άλλα λόγια, για να μπορέσουμε να διαφυλάξουμε αυτό το μεγάλο αγαθό της ελευθεροτυπίας, θα πρέπει να εξαντλήσουμε τις δυνατότητες που μας δίνει ένα άλλο αγαθό της δημοκρατίας, η παιδεία. Πρέπει να σηκωθούμε λίγο ψηλότερα που λέει και ο Σεφέρης. Αυτά είχα να σας πω.

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ: Σας ευχαριστώ πολύ κύριε Βάρο για την τοποθέτησή σας και νομίζω ότι θίξατε όλα τα σημεία που ήταν απαραίτητα για την διαφώτιση των ανθρώπων εδώ που μας ακούνε.

Κύριε Φυντανίδη θα ήθελα να θέσω σε σας το εξής ερώτημα, λένε ότι η δυνατότητα προστασίας της ιδιωτικής ζωής, είναι επίτευγμα του σύγχρονου πολιτισμού. Αυτό το επίτευγμα κινδυνεύει όπως λένε σήμερα, από την σύγχρονη τεχνολογία. Και ερωτάται πως είναι δυνατόν να προστατευθεί, τι πρέπει να λαμβάνεται υπ' όψιν ως κριτήριο, στην περίπτωση κατά την οποία υπάρχει η σύγκρουση μεταξύ του δικαιώματος στην ελευθεροτυπία, στην ελεύθερη έκφραση, που είναι βέβαια ο ακρογωνιαίος λίθος μιας δημοκρατικής κοινωνίας με το άλλο δικαίωμα, που είναι η προστασία του ατόμου, η προστασία του ατόμου στον ιδιωτικό του βίο.

Και ακόμη, εάν η προστασία αυτή που παρέχεται, πρέπει να είναι η ίδια για τον κοινό πολίτη, ή για τα πρόσωπα εξαιρετικής επικαιρότητας όπως λένε, ή σχετικής επικαιρότητας για άλλες περιπτώσεις, πως πρέπει ακριβώς να γίνεται η αντιμετώπιση αυτών των συγκρούσεων, που είναι καθημερινές.

ΠΡΟΕΔΡΕΙΟ (Ε.ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ): Θα απαντήσετε αμέσως ή θέλετε δικηγόρο προηγουμένως;

Σ.ΦΥΝΤΑΝΙΔΗΣ: Θα φωνάξω ένα καλό δικηγόρο. Κοιτάξτε, πριν απ' όλα αυτά ήθελα να ξεκαθαρίσω κάτι. Επειδή έχω την τύχη, ή την ατυχία να εργάζομαι στον τύπο πάνω από σαράντα χρόνια, εκείνο που έχω δει σ' όλη αυτή την διαδρομή, ήταν μια διαρκής προσπάθεια των διαφόρων εξουσιών να περιορίσουν την ελευθερία του τύπου, άλλοτε με νόμους, άλλοτε με απειλές, άλλοτε με δοσίματα, άλλοτε με διορισμούς, αυτό είναι φαινόμενο των τελευταίων ετών, από πρόσωπα του δημόσιου βίου

μεγάλους επιχειρηματίες οι οποίοι αποκτούν Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και τα κάνουν φωνές υποστήριξης, ή καταπολέμησης άλλων δημοσιογράφων, που δεν συντάσσονται με τις επιθυμίες τους.

Εχω λοιπόν συνέχεια απέναντί μου και όχι μόνο εγώ βέβαια, όλοι οι συνάδελφοι παγκοσμίως, τις διάφορες εξουσίες, οι οποίες επιχειρούν να περιορίσουν την φωνή του τύπου. Οφείλω να πω, ότι στις μέρες μας τα φαινόμενα είναι λιγότερο ανησυχητικά και επικίνδυνα σε σχέση με το παρελθόν, σε ότι αφορά την εκτελεστική εξουσία, παλαιότερα είχαμε νόμους, οι οποίοι μας έπνιγαν κυριολεκτικά καθημερινώς.

Το νόμο για την περιύβριση αρχής και διάφορες άλλες διατάξεις, οι οποίες σιγά σιγά καταργήθηκαν και έχουμε σήμερα μια καλύτερη κατάσταση στο χώρο του τύπου και όταν λέω τύπος, εννοώ όχι μόνο της εφημερίδας βέβαια και τα ηλεκτρονικά μέσα και όλα τα άλλα.

Ετσι λοιπόν εγώ από την δική μου πλευρά, θα μάχομαι περισσότερο για την δική μου ελευθερία, γιατί ξέρω ότι απέναντί μου έχω κάποιους άλλους, που θα με περιορίζουν, που θα προσπαθούν να με περιορίσουν.

Ακόμα και με δολώματα. Και θα ήθελα να πω στον αγαπητό Υπουργό Τύπου που δεν είναι εδώ ένα περιστατικό, γιατί δεν δίνει στη δημοσιότητα ονόματα δημοσιογράφων, οι οποίοι εργάζονται στο δημόσιο τομέα, χωρίς να το ξέρομε εμείς, το να εργάζονται δεν είναι κακό, αρκεί να το ξέρουμε, είχε υποσχεθεί ότι θα το δώσει αυτό τον κατάλογο, δεν τον έχει δώσει.

Και λέω γιατί δεν το δίνει; Ξέρετε ότι αυτό είναι ένα φαινόμενο, μια παθογένεια του ελληνικού τύπου, μου τον έδωσες, τον περιμένουμε εδώ και τρία χρόνια, για να ξέρουμε τι γίνεται, κάποτε στείλαμε ένα συνάδελφο να κάνει ένα ρεπορτάζ κάπου και μου λένε που τον στέλνεις, αυτός εκεί πέρα εργάζεται, δεν το ήξερα εγώ, πως θα τον στείλω να κάνει ρεπορτάζ.

Είναι δηλαδή ένας από τους τρόπους με τους οποίους, η εξουσία προσπαθεί να περιορίσει την ελευθερία του τύπου, δεν μιλάω για όλους τους δημοσιογράφους, αλλά μεταξύ μας εδώ πέρα, σε χωριό ζούμε, γνωριζόμαστε. Και ξέρετε παλαιότερα υπήρχαν εκδότες, σε πιο δύσκολες εποχές για τον τύπο, όταν ο τύπος ήταν φτωχός, που υπήρχε ένας συγκεκριμένος εκδότης που έλεγε στον δημοσιογράφο του, βρε σύ, σου δίνω γραφείο, σου δίνω τηλέφωνο, σου δίνω να γράφεις, σε έχω διορίσει, μου ζητάς και μισθό;

Αλλά αυτό ίσως δεν είναι τόσο πολύ μέσα στο θέμα το σημερινό, το θέμα είναι αυτό που είπε ο κ.Πρόεδρος προ ολίγου, τι γίνεται με την ιδιωτική ζωή, τι είναι όμως η ιδιωτική ζωή; Κατ'αρχήν σ'ότι αφορά τον ανώνυμο πολίτη είμαι άτεγκτος. Εκεί και στο εκτελεστικό απόσπασμα να με στείλουν ακόμα, δεν μιλάω όμως γι'αυτούς, εδώ μιλάμε για δημόσια πρόσωπα και δημόσια πρόσωπα δεν είναι μόνο οι υπουργοί, ή οι

βουλευτές, είναι οι μεγαλοεπιχειρηματίες, οι μεγάλοι καλλιτέχνες, είναι γενικά αυτοί οι οποίοι έχουν εξουσία, έχουν παρουσία και έχουν και άμυνες.

Επειδή μιλήσατε για ιδιωτική ζωή, η υπόθεση του Προέδρου των Ηνωμένων Πολιτειών, δεν ήταν ιδιωτική υπόθεση; Τα είχε φτιάξει με μια κοπελίτσα και έκανε διάφορα πράγματα, είναι ιδιωτικό αυτό ή δημόσιο; Τελικά έγινε δημόσιο βέβαια, άσχετα εάν απηλλάγη κλπ. Γιατί θα σου πει ο απλός πολίτης, κατά πόσον ο Πρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών ή ο πρωθυπουργός ή δεν ξέρω ποιός άλλος που μας κυβερνάει, μπορεί να επηρεαστεί απ'αυτή τη σχέση και να πάρει μια λανθασμένη απόφαση;

Τα όρια δεν είναι ευδιάκριτα εδώ, τι είναι ιδιωτικό και τι είναι δημόσιο; Και έχουμε και άλλες πολλές περιπτώσεις εδώ, ακόμα και στην Ελλάδα, όπου η ιδιωτική ζωή μπορούσε να ήταν και δημόσια ζωή, ένα είναι αυτό.

Τώρα όσον αφορά τα δημόσια πρόσωπα. Οπως και να το κάνουμε, υπάρχουν αποφάσεις διεθνών δικαστηρίων, που λένε μερικά πράγματα, τα οποία στην Ελλάδα δεν μπορούν να γίνουν ευκόλως κατανοητά. Θα σας θυμίσω μια περίπτωση, η οποία αφορά την περίφημη υπόθεση "Λίγκενς" που είχε γίνει το 1986 αυτός είχε σατιρίσει τον Κολ και είχε καταδικαστεί και προσέφυγε στο Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

Λέει λοιπόν η απόφαση αυτή, στον πυρήνα της ελευθερίας του τύπου, περιέχεται το δικαίωμα, όχι μόνο της ενημέρωσης, αλλά και του πολιτικού ελέγχου, με την διατύπωση αξιολογικών κρίσεων, οσοδήποτε προσβλητικών, όπως, ανήθικη πράξη, αναξιοπρεπής πράξη, ή έκφανση του χειρότερου σπορτουισμού και την χρήση των διαθεσίμων κατά περίπτωση όπλων, τα οποία λέει η απόφαση, δεν είναι ασυνήθη στους σκληρούς αγώνες της πολιτικής ζωής.

Θα σας θυμίσω ότι μέσα στην Βουλή, ανταλλάσσονται πολύ οξείς χαρακτηρισμοί και ύβρεις, είσαι απατεώνας, είσαι αυτό ή εκείνο, τα οποία ο τύπος τα αναπαράγει βέβαια, η δουλειά του αυτή είναι, είναι προέκταση της Βουλής, εκεί τι κάνουμε λοιπόν, κάθε μέρα θα τραβάμε μια μήνυση και θα πηγαίνουμε στα δικαστήρια, όποιον αποκάλεσε τον άλλον, ανήθικο ή απατεώνα, ή αυτό ή εκείνο;

Είναι δημόσιο πρόσωπο και πρέπει να τα δέχεται αυτά και έχει και να τα δέχεται διότι έχει και τρόπο να τα αντιμετωπίσει, έχει φωνή ο ίδιος, έχει ασυλία ο ίδιος και δεν μπορεί κάθε μέρα να τρέχει στα δικαστήρια την εφημερίδα, ή τον όποιον πολίτη τον κατηγορήσει.

Υπάρχει και συνέχεια εδώ, προ ολίγου άκουσα ότι ο κ.Κοψίδης του Κ.Κ.Ε. επέκρινε την εφημερίδα μου, γιατί λέει παρουσίασε την κα Παπαρήγα, αρχηγό της 17 Νοέμβρη. Πρέπει να καταλάβει και ο κ.Κοψίδης και το ΚΚΕ αλλά και όλα τα κόμματα, ότι η σάτιρα είναι άλλο πράγμα, από την πολιτική αποκάλυψη.

Η σάτιρα είναι πανάρχαια μέθοδος άσκησης κριτικής στην εξουσία για να μην αναφερθώ στον Αριστοφάνη, που αν ήταν στις μέρες μας θα είχε φάει εκατό μηνύσεις και τριακόσιες αγωγές για δισεκατομμύρια.

Λέει η απόφαση εδώ, η τέχνη της σάτιρας βασίζεται στην παραβολή και την διαστρέβλωση, προκαλεί το γέλιο, επειδή ξύνει πληγές, πειράζει με το να είναι μονόπλευρη, χλευαστική, προσβλητική, πολλές φορές υπερβαίνει τα όρια του καλού γούστου και της ευπρέπειας, έτσι είναι, από καταβολής ανθρωπότητας, από καταβολής ελεύθερης διακίνησης ιδεών και ελεύθερου καυτηριασμού των πράξεων και των παραλείψεων της εξουσίας, να μην αναφερθώ ξανά στον Αριστοφάνη.

Υπάρχει και μια άλλη περίπτωση τώρα, η γνωστή περίπτωση Λάρυ Φλιντ που ξεσήκωσε θύελλα στην Αμερική πριν από χρόνια, αυτός ο άνθρωπος αγωνίστηκε για την ελευθερία πραγματικά του τύπου, σε σημείο που έφθασε στην υπερβολή και αυτός, έφαγε 25 χρόνια φυλακή και όταν πήγε στο Ανώτατο Δικαστήριο των Ηνωμένων Πολιτειών, πήρε μια αθωωτική ομόφωνη απόφαση, σας διαβάζω μια περικοπή από το σκεπτικό της απόφασης, "το δικαστήριο, θεσπίζει την απόλυτη ελευθερία του λόγου, σε σχέση με τα δημόσια πρόσωπα, που δεν είναι μόνο πολιτικοί, μόνη εξαίρεση και συμφωνώ και εγώ, η συκοφαντική δυσφήμιση, όταν όμως γίνεται εν γνώσει του ψεύδους."

Κοιτάζτε κάτι, εγώ ξέρω ότι αυτός είναι κλέφτης, δεν μπορώ να το αποδείξω όμως. Θα βρω τρόπο να το φωνάξω, με σάτιρα, με χλεύη, να τον κατεβάσω από το βάθρο του, γιατί αυτός από την εξουσία που έχει εκεί πάνω, μπορεί να μου κάνει την ζωή, όχι μόνο εμένα, αλλά όλων των πολιτών, πολύ πιο δύσκολη από ότι του την κάνω εγώ, δεν θα πάω φυλακή λέει το δικαστήριο εδώ, με την χλεύη, άλλο εάν πω ότι ο κ.Κακλαμάνης ας πούμε, έκλεψε πεντακόσια δισεκατομμύρια, αυτό είναι συκοφαντία. Αλλά οι χαρακτηρισμοί, η κριτική, δεν είναι αντικείμενο δικαστικής απόφασης.

Προχθές ο Αρχιεπίσκοπος είπε τον πρωθυπουργό της χώρας πραξικοπηματία, τι έπρεπε να κάνει ο κ.Σημίτης, να πάει να τον μηνύσει; Σας ερωτώ. Ετσι λοιπόν η προσωπική μου τοποθέτηση για να μην σας καθυστερώ είναι αυτή. Εγώ όπως και όλοι οι δημοσιογράφοι αγωνιζόμαστε για περισσότερη ελευθερία του τύπου, μέχρι ορισμένες φορές και ασυδοσίας να το πω έτσι, σε ότι αφορά χαρακτηρισμούς, να προστατεύω τον ανώνυμο πολίτη, για τον οποίον επαναλαμβάνω, ακόμα και στο απόσπασμα να πάω, εάν τον έχω αδικήσει, αλλά το δημόσιο πρόσωπο που έχει δύναμη, που επηρεάζει την ζωή των πολιτών με την δύναμη που έχει και μπορεί και να κατηγορεί και εκείνος, δεν έχει δικαίωμα κάθε μέρα να τρέχει στα δικαστήρια, εφημερίδες και δημοσιογράφους.

Έχει την Βουλή, έχει την φωνή του, έχει την δύναμή του, και εδώ μέσα παίζεται ένα παιχνίδι, μια διελκυστίνδα ανάμεσα στην δύναμη που μπορεί να έχει ο τύπος να ελέγχει και στην δύναμη που έχει η εξουσία, να καταστέλλει, σ'αυτό εγώ είμαι με την πρώτη ομάδα. Και μη σας κάνουν

εντύπωση αυτά, γιατί ξέρω ότι θα πουν μερικοί, ε! καλά, μέχρι που μπορεί να βρίζει ο άλλος; Να βρίζει ναι, γιατί και ο άλλος με βρίζει από εκεί με την δύναμη που έχει και δεν με βρίζει μόνο, μου αλλάζει και την ζωή μου, επιβάλλει τους δικούς του κανόνες.

Και όσον αφορά τα περί ιδιωτικής ζωής για τα δημόσια πρόσωπα, επαναλαμβάνω, δεν ξέρω, που αρχίζει και που σταματάει η ιδιωτική ζωή. Δεν το ξέρω, τι είναι η ιδιωτική ζωή; Το δημόσιο πρόσωπο κατ'αρχήν δεν έχει ιδιωτική ζωή και το επέλεξε αυτό, όπως και εγώ το επέλεξα, να κάνω αυτή τη δουλειά, η οποία έχει ευθύνες, έχει δυσκολίες και καμία φορά, καταλήγουμε και στις φυλακές, δεν παραπονιέμαι γι'αυτό, το επέλεξα, αλλά και εκείνος το επέλεξε, και θα το ακούει, και θα το ακούει, όσο θα υπάρχει δημοκρατία και όσο θα υπάρχει τύπος, ο οποίος πολύ σωστά είπε ο κ.Βάρος, μπορεί μια εφημερίδα να μην τα λέει όλα, αλλά από την ώρα που έχουμε πολυπώλιο και όχι ολιγοπώλιο ή μονοπώλιο, από κάπου θα βγει η αλήθεια.

Το έχουμε ζήσει παλαιότερα με την υπόθεση Λαμπράκη, το '63, μια εφημερίδα το έβγαλε, δυο το βγάλαν και τελικά έγινε πανελλήνιο θέμα και να μην αναφερθώ και σε άλλες περιπτώσεις σκανδάλων που τόλμησε μια εφημερίδα και λίγο λίγο το άρπαξαν και άλλες, ή κάποιες απ'αυτές.

Εκείνο που εύχομαι, είναι να υπάρχει υγιής πολιτική ζωή, να μαλώνουμε μεταξύ μας, εχθροί να μην γινόμαστε, να μαλώνουμε όμως, να αλληλοκατηγορούμεθα αν θέλετε, και να υπάρχει και πολυφωνία στον τύπο, γιατί εκείνο που με τρομάζει, αν και δεν το βλέπω ακόμα πολύ κοντινό, είναι η μονοπώληση του τύπου, κάτι το οποίο τα δικτατορικά καθεστώτα το επέβαλαν δια της βίας και εδώ είναι το περίεργο, ή μάλλον το παρήγορο, όλα αυτά τα καθεστώτα που καθιέρωσαν λογοκρισίες και μονοπώληση του τύπου, κατέρρευσαν και οι αμαρτωλές ευρωπαϊκές δυτικές δημοκρατίες με όλα τα λάθη τους, και όλες τις αδυναμίες τους, ζουν και βασιλεύουν, εν ονόματι της ελευθερίας του λόγου, της έκφρασης, ακόμα και της ύβρεως, ευχαριστώ.

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ: Ευχαριστώ κ.Φυντανίδη για την πληθωρική πράγματι ενημέρωση την οποία μας έκανε, όμως θα ήθελα μια μικρή διευκρίνιση: μέχρι που μπορεί να φτάνει η παρουσίαση της ιδιωτικής ζωής, που φτάνει μέχρι τα άδυτα της κρεβατοκάμαρας για τα δημόσια πρόσωπα πάντα.

Σ.ΦΥΝΤΑΝΙΔΗΣ: Εάν η κρεβατοκάμαρα -είπα και προ ολίγου- του κ.Κλίντον μπορεί να επηρεάσει τις αποφάσεις του, γιατί όχι; Τώρα, αν χάιδεψε την υπηρέτριά του μια φορά, δεν με ενδιαφέρει.

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ: Μήπως αυτό συντείνει στην ικανοποίηση περιεργείας του κοινού;

Σ.ΦΥΝΤΑΝΙΔΗΣ: Πολλές φορές είναι και αυτό. Αλλά το ζητούμενο είναι εάν η πράξη αυτή επηρεάζει τις αποφάσεις ενός κορυφαίου πολιτειακού παράγοντα.

Και να σας πω και κάτι άλλο; Το δίκαιο είναι πανάρχαια υπόθεση. Ο Τύπος είναι πολύ καινούρια υπόθεση στην ιστορία του

πολιτισμού. Είναι υπόθεση 200-300 ετών ακόμη δεν έχουμε βρει συντεταγμένες σωστές και νομίζω ότι δεν θα τις βρούμε ποτέ.

Ο Τύπος είναι η αναίρεση, ο αντίλογος στις όποιες εξουσίες. Αυτό δεν υπήρχε παλιά, υπήρχε μόνο στην αρχαία ελληνική Αγορά που τα έλεγαν όρθιοι εκεί πέρα, ή στην Ηλιαία ή στη Βουλή, αλλά σε περιορισμένο επίπεδο.

Όταν έχουμε κράτη τα οποία "πιάνουν" από τη Σαχαλήνη μέχρι την Πολωνία, ή από την μια ακτή ενός ωκεανού στην άλλη, ο Τύπος είναι αυτός ο οποίος παίζει το ρόλο της αρχαίας ελληνικής Αγοράς, στην οποία κανόνες ακόμη δεν μπορούμε να βάλουμε.

Αλλά το είχε πει και ο Τσώρτσιλ, ότι αυτού του είδους η δημοκρατία έχει χίλια ελαττώματα, αλλά καλύτερο δεν έχουμε βρει. Εάν πάμε να βάλουμε κανόνες αυστηρούς, τότε καταργούμε το δικαίωμα στην κριτική των πράξεων και των παραλείψεων της όποιας εξουσίας και επαναλαμβάνω όχι μόνο των πολιτικών, το λέει και η απόφαση αυτή του Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων δημόσια πρόσωπα δεν είναι μόνο οι πολιτικοί.

Εκεί δεν μπορώ να σας πω μέχρι που φτάνει. Δεν μπορεί να το μετρήσει κανείς με τη μεζούρα. Και κάποιος είπε εδώ νομίζω ότι εναπόκειται στον πατριωτισμό. Ούτε αυτό το πιστεύω. Εκείνο που πιστεύω πιο πολύ είναι ότι η ίδια η κοινωνία αν τα αποβάλλει αυτά, μπορεί να φτάσουμε σε μια ιδανική κατάσταση.

Είναι πολύπλοκο το θέμα. Αλλά εγώ ως δημοσιογράφος θα είμαι -επαναλαμβάνω- από αυτούς που θα διεκδικώ την μέχρι και ασυδοσίας καμιά φορά, ελευθερία του Τύπου. Και συγχωρήστε με για την υπερβολή μου.

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ: Επειδή η συζήτηση μαζί σας είναι άκρως ενδιαφέρουσα, μια ακόμη παρατήρηση θα ήθελα να κάνω. Όταν η κατάχρηση αυτή -ας μου επιτραπεί η λέξη εκ μέρους μου- φτάνει να γίνεται για τον σκοπό της αύξησης της ακροαματικότητας ή της κυκλοφορίας των εντύπων για λόγους καθαρά εμπορικούς, πως θα έπρεπε να αντιμετωπιστεί σε αυτή την περίπτωση μια τέτοια κατάσταση; Διότι μπορεί να φτάσει κι εκεί.

Σ.ΦΥΝΤΑΝΙΔΗΣ: Γνωρίζετε πολύ καλά ότι δεν είμαι από το είδος αυτών των δημοσιογράφων, ούτε η εφημερίδα μου. Υπάρχει τρόπος να έχεις μεγάλες κυκλοφορίες χωρίς να καταφεύγεις σε αυτά τα μέσα.

Αλλά δεν νομίζω ότι εάν δείξει κανείς το πάρτι της Ζωζώς Σαπουντζάκη ας πούμε το φέρνει ακροαματικότητα, κάνει κακό στην κοινωνία. Αν βάλεις όμως σαν σκάνδαλο, πολλά σκάνδαλα βγήκαν ως κουτσομπολιά και τελικά αποδείχτηκαν τεράστια πολιτικά ή οικονομικά σκάνδαλα. Γι' αυτό σας λέω δεν μπορώ να βάλω μια διαχωριστική γραμμή.

Και εν πάση περιπτώσει η Πολιτεία έχει το νομικό οπλοστάσιο και νομίζω είναι υπερπλήρες στην Ελλάδα και δεν συζητώ για τα εκατομμύρια που είπε ο κ.Ρέππας αν θα είναι περισσότερα ή λιγότερα, δεν με αφορά αυτό. Στο κάτω-κάτω και να καταδικαστώ ο Τεγόπουλος θα τα πληρώσει, δεν θα τα πληρώσω εγώ. Δεν με αφορά αυτό.

Α.ΚΑΚΛΑΜΑΝΗΣ: Αυτό αφορά εμάς.

Σ.ΦΥΝΤΑΝΙΔΗΣ: Τι για να πλουτίζετε;

Α.ΚΑΚΛΑΜΑΝΗΣ: Αυτό που είπατε τώρα είναι πολύ σημαντικό, το ποιος πληρώνει.

Σ.ΦΥΝΤΑΝΙΔΗΣ: Μα όλα σημαντικά λέω, δεν υπάρχει θέμα.

Και κάτι άλλο το οποίο σε ξένα δικαστήρια δεν γίνεται αποδεκτό. Κάνουν μια αγωγή, ζητάνε μερικά εκατομμύρια- δισεκατομμύρια και λέει "και αυτά θα τα δώσω για το ορφανοτροφείο τάδε". Αυτό, πρέπει το δικαστήριο να το γυρίσει πίσω. Τι πάει να πει αυτό; Πάει να πει στο δικαστήριο "ξέρετε εγώ το θέλω για να κάνω μια καλή πράξη;". Υποτίθεται ότι επλήγη η τιμή και η υπόληψή σου γι' αυτό τα παίρνεις. Το τι θα τα κάνεις, δεν θα το λες.

Είναι λάθος αυτό που κάνουμε "θα τα δώσω για το τάδε νοσοκομείο ή το τάδε ορφανοτροφείο". Σε ξένα δικαστήρια στο γυρίζουν πίσω αυτό "δεν με αφορά κύριε που θα τα δώσεις. Πας να με εντυπωσιάσεις, να με συγκινήσεις;".

Ξέρετε καλύτερα από εμένα ότι υπάρχουν πολλές λεπτές εκφάνσεις του προβλήματος. Και μη ξαναρωτήσετε για ιδιωτική ζωή. Σας είπα την άποψή μου. Εδώ έχει καταντήσει αποσυνάγωγος ο Πρόεδρος της Βουλής! Να τους κάνει μια αγωγή, μια μήνυση. Δεν θα το κάνει ποτέ βέβαια γιατί είναι δημοκρατικός άνθρωπος.

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ: Και πάλι ευχαριστώ για την πλήρη πληροφόρηση για τις απόψεις που μας διατυπώσατε τώρα.

Κύριε Χατζηνικολάου, είναι γεγονός ότι το δικαίωμα της ελεύθερης έκφρασης αφορά και τα ραδιοτηλεοπτικά μέσα, διότι βέβαια στον Τύπο αναφέρεται. Όμως το Σύνταγμα καθιερώνει κάποιες άλλες αρχές για την τηλεόραση, οι οποίες είναι η αντικειμενικότητα των εκπομπών και η ποιότητα των εκπομπών σύμφωνα με την κοινωνική αποστολή και με σκοπό την πολιτιστική ανάπτυξη.

Τι θα θέλατε να μας πείτε σχετικά με τις σημερινές εκπομπές ιδίως του ειδησεογραφικού δελτίου στο οποίο κατά κύριο λόγο ασχολείστε από ό,τι είναι γνωστό σε όλους μας.

Ν.ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ: Ευχαριστώ κ.Πρόεδρε. Φαίνεται ότι μας συναγωνίζεστε στην ικανότητα των ερωτήσεων και της συνεντεύξεως.

ΠΡΟΕΔΡΕΙΟ: Οι επαγγελματίες δικαστές είναι καλύτεροι από τους ερασιτέχνες.

Ν.ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ: Αυτό είναι απολύτως βέβαιο. Το θέμα κ.Βενιζέλο είναι αν οι ερασιτέχνες δημοσιογράφοι είναι καλύτεροι από τους επαγγελματίες.

Ερχομαι τώρα στο θέμα μας. Και το θέμα μας είναι η ελευθερία και ο τρόπος με τον οποίο αυτή η ελευθερία μπορεί να εξασφαλιστεί και για τον Τύπο και για τον πολίτη. Τα όριά της και ο τρόπος με τον οποίο θα βρούμε ένα δρόμο ειρηνικής συνύπαρξης του Τύπου και της κοινωνίας.

Αν δεν έπρεπε κατ' ανάγκη να μιλήσω θα προσυπέγραφα την τοποθέτηση του κ.Φυντανίδη και θα ξεμπέρδευα. Νομίζω όμως ότι πρέπει να προσθέσω κάτι σε αυτή την τοποθέτηση που μπορεί να την καταστήσει ακόμη πιο ελκυστική.

Λέω λοιπόν ότι αν κάτι θέλουμε να προσθέσουμε σε αυτό το μέχρι ασυδοσίας -που είπε πριν από λίγο ο κ.Φυντανίδης- είναι ότι αυτό πρέπει να πάει "πακέτο", να παντρευτεί μ' έναν συνεχή, μ' ένα διαρκή διάλογο με την κοινωνία.

Λέω δηλαδή ότι σε μια προσπάθεια αυτορύθμισης της κοινωνίας των δημοσιογράφων, θα πρέπει ο διάλογος με την κοινωνία, να είναι συνεχής, να είναι επώδυνος πολλές φορές γιατί η πίεση που εκατέρωθεν αναπτύσσεται είναι επώδυνη και το ξέρουμε όσοι εργαζόμαστε στα Μέσα Ενημέρωσης κι έτσι να καταφέρνουμε την κρατούσα λογική και την κρατούσα ηθική να την ενσωματώνουμε στη δική μας λογική, με βάση την οποία ιεραρχούμε τις ειδήσεις, αλλά και επιλέγουμε τον τρόπο με τον οποίο παρουσιάζουμε τις ειδήσεις.

Με καλύπτει απολύτως αυτό που και ο κ.Βάρος και ο κ.Φυντανίδης είπαν πριν από λίγο. Η νομική πανοπλία του απλού πολίτη απέναντι στον Τύπο πρέπει να είναι καλά θωρακισμένη, πρέπει να έχει τρόπο αμύνης απέναντι στην εξουσία των Μέσων Ενημέρωσης.

Αντιθέτως πιστεύω κι εγώ ότι στον έλεγχο της εξουσίας θα πρέπει απόλυτη ελευθερία. Η προσωπική ζωή, η ιδιωτική ζωή των δημοσίων προσώπων. Μέγα ερώτημα, μέγα θέμα. Το αντιμετωπίσαμε πριν από λίγες μέρες, με αφορμή τις επιθέσεις που δέχτηκε ο εκπρόσωπος Τύπου της Νέας Δημοκρατίας ο κ.Σπηλιωτόπουλος και την αγωγή που κατέθεσε εναντίον συγκεκριμένων δημοσιογράφων και Μέσων Ενημέρωσης.

Η ταπεινή μου γνώμη είναι ότι έβλαψε τον εαυτό του με τον τρόπο που χειρίστηκε την υπόθεση, ότι ανακύκλωσε ουσιαστικά όλη αυτή τη λασπολογία, χωρίς να προσφέρει στον εαυτό του τίποτε πέραν της ευκαιρίας που έδωσε στους επικριτές του να ανακυκλώσουν την λάσπη.

Αντιθέτως θα έλεγα ότι δίνει η σημερινή πολυφωνία των Μέσων Ενημέρωσης που είναι στα όρια του πληθωρισμού πλέον των απόψεων, δίνει την ευκαιρία σε κάθε δημόσιο πρόσωπο να αμυνθεί απέναντι σε κακόβουλα σχόλια ή απέναντι σε συκοφαντικές αιχμές που διατυπώνονται για το πρόσωπό του.

Και λέω παράλληλα, ότι θεωρώ πως αυτή η κρατούσα ηθική που πρέπει να καθορίζει τις επιλογές μας όταν παραβιάζεται από ένα δημόσιο

πρόσωπο, θα πρέπει να παραβιάζεται δημόσια και θα πρέπει να παραβιάζεται με επίγνωση της σημασίας της πράξεώς του κάθε φορά και των επιπτώσεων που αυτή η παραβίαση της κρατούσας ηθικής θα έχει για την δημόσια εικόνα.

Αυτό όμως δεν μπορεί παρά να ισχύει και για μας τους λειτουργούς του Τύπου που κι εμείς δημόσια πρόσωπα είμαστε και την "εξουσία μας" υπό την κρίση της κοινωνίας οφείλουμε να την ασκούμε.

Ποιά είναι τα όρια ρώτησε σωστά ο Πρόεδρος, ο κ.Λαμπρίδης πριν από λίγο για την ιδιωτική ζωή; Θα μπουν οι κάμερες στις κρεβατοκάμαρες των δημοσίων προσώπων για να επιτευχθεί η θεαματικότητα; Θα μπουν οι ρεπόρτερ στις κρεβατοκάμαρες των δημοσίων προσώπων για να πουλήσουν παραπάνω φύλλα οι εφημερίδες τους ή τα περιοδικά;

Η απάντηση είναι σε δύο λέξεις: Δημόσιο συμφέρον. Υποκειμενικό το πώς ο καθένας μας το εννοεί, αλλά και πάλι κρινόμεθα γι' αυτό από την ελληνική κοινωνία. Από την ελληνική κοινωνία η οποία με το 100στάρικο ή με τις 200 δραχμές που δίνει στο περίπτερο επιλέγει ποια από τις δεκάδες εφημερίδες θα αγοράσει, με το τηλεκοντρόλ επιλέγει ποιόν από τους τηλεοπτικούς σταθμούς θα δει, στην Πάντα των FM επιλέγει ποιόν από τους ραδιοφωνικούς σταθμούς θα ακούσει.

Το δημόσιο συμφέρον είναι αυτό που θα τραβήξει τη διαχωριστική γραμμή ανάμεσα στη δημοσιογραφία και στην σκανδαλοθηρία. Όσο για το πάρτι της Ζωζώς που ακούστηκε πριν από λίγο, η γνώμη μου επίσης είναι απολύτως σύμφωνη με την γνώμη του κ.Φυντανίδη. Θεωρώ ότι το πάρτι της Ζωζώς μπορεί να είναι αγχολυτικό και σε μια εποχή ψυχοφθόρο μπορεί να προσφέρει νότα στα δελτία ειδήσεων ή στα περιοδικά ή στις εφημερίδες που κανέναν δεν ενοχλεί και κανέναν δεν πειράζει. Αυτό να ήταν όλο το πρόβλημα των Μέσων Ενημέρωσής μας η στροφή στις λάιτ ειδήσεις είτε αυτές προέρχονται από το διεθνή χώρο, είτε από τον ελληνικό.

Αυτό που έχει σημασία και που είναι σημαντικό είναι στην ιεράρχηση των θεμάτων, το καθένα απ' αυτά να παίρνει τη θέση που η πραγματική του αξία επιβάλλει και η τελική συνταγή, το τελικό χαρμάνι να μην προσβάλλει την αισθητική μας και να μην υπονομεύει το σύστημα των αξιών που χαρακτήρισα πριν ως κρατούσα ηθική.

Θέλω να κλείσω σχολιάζοντας μία άποψη που άκουσα από τον κ.Βάρο. Αυτή την άποψη που αναφέρεται στην δικτατορία του κοινού, στη δικτατορία των αριθμών της τηλεθέασης, των μετρήσεων στο περίπτερο, η αίσθηση που έχω σ' αυτά τα 20 χρόνια, τα μισά απ' αυτά του κ.Φυντανίδη που κάνω αυτή τη δουλειά, είναι ότι το κοινό τελικά επιλέγει σωστά, ότι ακόμη και αν παρασυρθεί από μία πρόσκαιρη εντύπωση, ακόμη και αν παρασυρθεί από μια κραυγή ή από μια υπερβολική προσέγγιση, σύντομα επιστρέφει στο Μέσο Ενημέρωσης, στην εφημερίδα, στο ραδιόφωνο, στην τηλεόραση που σε μια πορεία, σε ένα βάθος χρόνου του έχει δώσει

εγγυήσεις ότι προσεγγίζει τα πράγματα με νηφαλιότητα, με ψυχραιμία, με περισσότερη ποιότητα.

Λέω, ότι εάν υπάρχει δικτατορία του κοινού, είναι μια δικτατορία που είναι η καλύτερη από τις δικτατορίες που μπορεί να επιλέξει κανείς στο χώρο των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης.

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ: Ευχαριστώ τον κ.Χατζηνικολάου, ο οποίος μας κατατόπισε, μας έδωσε τις απόψεις του με την πανελληνίως γνωστή γλαφυρότητά του. Ευχαριστώ πολύ.

Ο κ.Χριστοδουλίδης. Κύριε Χριστοδουλίδη ως προς τον πολιτικό πλουραλισμό που είναι ένα από τα κύρια θέματα, από τα θέματα της σημερινής ημερίδας, θα ήθελα να σας ρωτήσω τα εξής: ο πλουραλισμός αυτός συνίσταται στην ελευθερία λήψης πληροφοριών, στην ελευθερία αναζήτησης πληροφοριών και στο δικαίωμα για πλήρη και αντικειμενική πληροφόρηση. Αυτά βέβαια κατοχυρώνονται και με τις διατάξεις της Ευρωπαϊκής Σύμβασης, είναι πρόσφατη η κατάκτηση, όχι πολύ πρόσφατη, αλλά πάντως είναι από εκείνα, διότι υπάρχει και ο νόμος του '97 που λέει ακόμη και για την αναζήτηση των πληροφοριών.

Θα ήθελα να σας παρακαλέσω να μου πείτε, πώς μπορούν να κατοχυρωθούν αυτές οι αρχές με βάση την οικονομική υπεροχή των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, πώς μπορούν να κατοχυρωθούν; Ποιός είναι ο τρόπος, τι προτείνετε;

Α.ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΙΔΗΣ: Ευχαριστώ κ.Πρόεδρε για την ερώτηση αυτή, γιατί μου δίνετε την ευκαιρία να μιλήσω και για ορισμένα άλλα θέματα με τα οποία διαφωνώ για όσα ακούστηκαν.

Θα ήταν ευχάριστο εάν τα πράγματα σήμερα στην Ελλάδα για τα Media ήταν τόσο καλά, όσο έχουν εμφανιστεί, ότι δηλαδή περίπου δεν έχουμε κανένα πρόβλημα. Εγώ έχω πρόβλημα, δεν μπορώ να βλέπω 10' τις γιορτές των Γιάννηδων στο Δελτίο Ειδήσεων ενός καναλιού, δεν μπορώ. Εάν αυτό είναι ειδήσεις, με γεια του με χαρά του, για μένα δεν είναι.

Δεν πιστεύω, ότι τα προβλήματα μπορεί να λυθούν με νομοθετικές ρυθμίσεις. Αλλά είναι φανερό ότι κάτι πάσχει στο σύστημα και κάτι πάσχει γιατί αν δούμε τον προβληματισμό σε όλο το χώρο, όχι τον ελληνικό, γενικότερα σε όλο τον κόσμο, θα διαπιστώσουμε ότι αυτά τα προβλήματα είναι παντού.

Θα μου επιτρέψτε, να σας διαβάσω μια φράση μικρή από ένα κείμενο του Μισέλ Ροκάρ που γράφτηκε στην εφημερίδα "ΤΑ ΝΕΑ" προχθές.

Ν.ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ: Μου επιτρέπετε μια διακοπή για να ζωηρέψουμε και λιγάκι;

Α.ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΙΔΗΣ: Παρακαλώ.

Ν.ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ: Τι είναι πιο σημαντικό και τι είναι πιο επικίνδυνο για την ελληνική κοινωνία; Είναι πιο σημαντικό και πιο επικίνδυνο το να δείξει

ένα κανάλι επί 10' τις γιορτές των Γιάννηδων ή κάποιος κρατικοδίαιτος Γιάννης σε κάποιο Πρακτορείο Ειδήσεων να παρουσιάζει τις μεγάλες ειδήσεις που αφορούν το μέλλον του τόπου με τον τρόπο που κάθε φορά η κρατική εξουσία του επιβάλλει;

Α.ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΙΔΗΣ: Θα απαντήσω και σ' αυτό. Γράφει ο Μισέλ Ροκάρ: "Το παρόν καθεστώς των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας δυστυχώς ενισχύει την αδυναμία των δημοσιογράφων να αντιστέκονται σε τάσεις που ωστόσο επιτρέπονται από το σύστημα". Και θα εξηγήσω ποιές είναι αυτές οι τάσεις.

Όσον αφορά το πρόβλημα της ελευθερίας του Τύπου. Βεβαίως υπάρχει και βεβαίως το σημαντικό είναι το πρόβλημα που σχετίζεται μ' αυτό που λέμε Κυβέρνηση. Μακριά τα χέρια Κυβέρνηση από τα Μέσα Ενημέρωσης, πολύ σωστά.

Πέρα όμως απ' αυτό έχει προστεθεί σε όλα αυτά τα χρόνια που πέρασαν μια εθιμική υποχρέωση που συνοδεύει αυτή την αρχή της ελευθερίας του Τύπου, είναι η έννοια που δίνει τη δυνατότητα στον δημοσιογράφο να έχει την ανεξαρτησία του και την αυτονομία του.

Σήμερα κατά τη δική μου άποψη αυτή η αυτονομία και η ανεξαρτησία διαβρώνεται συνεχώς. Και διαβρώνεται γιατί έχουμε μια σειρά από εξελίξεις που οδήγησαν σε μια σειρά από υποχρεώσεις των Μέσων Ενημέρωσης.

Κατ' αρχήν κατά τη δική μου άποψη έχει εξαφανιστεί το δημόσιο συμφέρον. Η ελευθερία του Τύπου έχει δοθεί στους δημοσιογράφους όχι για να υπηρετήσουν τους εκδότες τους, ούτε για να υπηρετήσουν τα συμφέροντα τρίτων, ούτε τα δικά τους τα ατομικά, αλλά τα συμφέροντα του κοινού, το δημόσιο συμφέρον όπως πολύ σωστά αναφέρεται.

Αυτή η τάση σήμερα διαβρώνεται με τις παρεμβάσεις οι οποίες περιλαμβάνουν τις εξουσίες τις γνωστές είτε αυτή είναι κυβερνητική, είτε πολιτική, κομματική, θρησκευτική κλπ. και τις εξουσίες πλέον των εκδοτών, οι οποίοι δεν έχουν απλώς μόνο την εκδοτική επιχείρησή τους για να ασκήσουν την κριτική τους.

Η εξουσία των super media, όπως έχουν διαμορφωθεί σήμερα, είναι εξουσία οικονομική, είναι εξουσία που περιλαμβάνει κάθετη και οριζόντια ανάπτυξη δραστηριοτήτων, είναι εξουσία που περιέχει μια σειρά από συμφέροντα, που το ένα έρχεται σε αντίθεση με το άλλο. Για αυτό το λόγο νιώθουν αυτό που είπε ο Ροκάρ στις πλάτες τους οι δημοσιογράφοι.

Στην Ελλάδα έχουμε ακόμη ένα πρόσθετο στοιχείο, τον κομματισμό που υπάρχει ανάμεσα στα έντυπα. Υπάρχουν εφημερίδες που κινούνται ανεξάρτητα, αλλά γνωρίζετε πολύ καλά ότι η βασική διάκριση που γίνεται στη χώρα μας είναι οι φιλοκυβερνητικές και οι αντικυβερνητικές εφημερίδες.

Δεν έχουμε φτάσει ακόμα σε αυτό το διαχωρισμό στα ηλεκτρονικά Μέσα, παρ' όλο ότι και εκεί άρχισε σιγά - σιγά να διαπιστώνεται και αυτό το πράγμα. Εχουμε, όμως, εκεί τα περίεργα φαινόμενα, όπου οι ίδιοι οι πολιτικοί διαθέτουν τα ΜΜΕ. Είναι ιδιοκτήτες οι ίδιοι και εξυπηρετούν υποτίθεται τον πλουραλισμό, εξυπηρετούν τις υποχρεώσεις που έχουν με βάση το Σύνταγμα και τους νόμους.

Εχουμε, λοιπόν, μια σειρά από ζητήματα, που δεν αφορούν - όπως είπα και πριν- μόνο την Ελλάδα, αλλά και τον κόσμο ολόκληρο. Η τάση, κατά τη δική μου άποψη, που επέβαλαν αυτές οι εξελίξεις και η ανάπτυξη των Μέσων, είναι η τάση που οδηγεί στη δημοσιογραφία της αγοράς. Τι σημαίνει αυτό; Σημαίνει ότι αυτό που θα δώσω, θα το δώσω με εκείνο τον τρόπο που θα ενισχύσει τα έσοδα του Μέσου στο οποίο εργάζομαι, όχι γιατί ικανοποιεί το δημόσιο συμφέρον.

Αν, λοιπόν, αυτό δεν μπορεί να γίνει, δεν θα το δώσω ή θα το περιγράψω με τέτοιο τρόπο, ούτως ώστε να δώσω τα στοιχεία εκείνα που θα μου φέρουν τα περισσότερα έσοδα. Ετσι, λοιπόν, το στοιχείο της σημαντικότητας μιας είδησης μπορεί να περιοριστεί με την εμφάνιση του στοιχείου του ενδιαφέροντος.

Δηλαδή αν η κα Χ' είναι μια ωραία γυναίκα, η οποία μπορεί να εμφανιστεί και να προκαλέσει, προτιμώ να δώσω ένα life style στο κείμενό μου από το να γράψω αυτά τα οποία είπε, τα οποία μπορεί να είναι και σημαντικότερα. Αυτά είναι τα προβλήματα που, κατά την άποψή μου, έχουμε σήμερα σαν δημοσιογράφοι και πρέπει να τα δούμε.

Ο Τόμας Φρίντμαν, περιγράφοντας το ρόλο ενός καλού δημοσιογράφου, γράφει τα εξής: "Για να εξηγήσει κανείς στους πολίτες τι συμβαίνει γύρω τους και τι είναι αυτό που έχει σημασία, χρειάζεται να είναι ειδικός στην πολιτική, την κουλτούρα, την εθνική ασφάλεια, τις διεθνείς αγορές, τις τεχνολογίες της επικοινωνίας και την οικολογία". Επτά στοιχεία, τα οποία εγώ πολύ σπάνια βρίσκω σε Έλληνες συναδέλφους.

Το πρόβλημά μας είναι, λοιπόν, να αντιληφθούμε, ότι για να μπορέσουμε να παίξουμε αυτό το ρόλο χρειάζεται εκπαίδευση, χρειάζεται επιμόρφωση, χρειάζεται παρακολούθηση των εξελίξεων, χρειάζεται να δούμε τι θέλει η κοινωνία μας. Αν, λοιπόν, δεν ανταποκριθούμε σε αυτά, τα οποία θα προσφέρουν -κατά την άποψή μου- και την οικονομική δύναμη στα Μέσα να επιβιώσουν, θα έχουμε το συνεχές πρόβλημα που εμφανίζεται στη χώρα μας με τις πτώσεις των πωλήσεων των εφημερίδων, με τα προβλήματα που έχουν τα ηλεκτρονικά ΜΜΕ, κλπ.

Το πρόβλημα, λοιπόν, δεν είναι εάν ένα κανάλι είναι καλό ή κακό ή αν ένας κρατικοδίαιτος διευθυντής δίνει τη μια ή την άλλη εικόνα. Εάν το κάνει και δεν προσφέρει στη δουλειά του και δεν προσφέρει στην υπηρεσία που έχει τεθεί, να αντικατασταθεί. Κανένα πρόβλημα.

Το θέμα μας είναι, όμως, να διαπιστώσουμε ότι υπάρχουν προβλήματα και τα προβλήματα αυτά τα φορτώνουμε συνεχώς στους

δημοσιογράφους, ενώ ουσιαστικά είναι αυτοί που υφίστανται τις πιέσεις των εξελίξεων και, βεβαίως, τις πιέσεις των εκδοτών. Και, βεβαίως, οι εκδότες έχουν μία επιχείρηση, η οποία θέλει να αποδώσει κέρδος, δεν θέλουν να πληρώνουν από την τσέπη τους. Λογικό είναι αυτό το πράγμα.

Σε μια εποχή, όπως αυτή η οποία έχουμε μπροστά μας, αναφέρθηκε προηγουμένα ότι στο INTERNET υπάρχουν οι δυνατότητες για εκατοντάδες μικρές εταιρείες να εμφανίσουν τις πληροφορίες τους. Μα ήδη άρχισε η συγχώνευσή τους, η απορρόφησή τους. Τις μικρές εταιρειούλες έτσι τις αρπάνε οι μεγάλες εταιρείες. Έχουμε τις συγχωνεύσεις, οι οποίες οδήγησαν σε όλα αυτά τα μεγαθήρια.

Εάν αύριο, λοιπόν, δεν αντιμετωπίσουμε εμείς το πρόβλημα της συγκέντρωσης των Μέσων στα χέρια ορισμένων ανθρώπων, θα υπάρχει πλουραλισμός; Μα ήδη υπάρχουν έρευνες σε πανεπιστήμια της Αμερικής, που δείχνουν ότι το 91% των ειδήσεων των αμερικανικών καναλιών είναι όμοιες και η ιεράρχησή τους και ο τρόπος ανάλυσής τους και τα πάντα.

Το έχουμε και εδώ, με άλλη λογική βεβαίως, διότι εδώ οι επιλογές είναι διαφορετικές για α' ή β' λόγους, αλλά πάλι έχουμε αυτή την ταύτιση στον τρόπο ιεράρχησης και μεγέθους ακόμα και της ίδιας της είδησης. Υπάρχουν προβλήματα, σοβαρότατα προβλήματα, τα οποία θίγουν και την ελευθερία του Τύπου και τον πολιτικό πλουραλισμό και την προστασία του ατόμου.

Δυο λόγια για την προστασία του ατόμου θα ήθελα να πω. Πιστεύω ότι η δημοκρατία μας δεν έχει να φοβηθεί τίποτα από την σκανδαλοθηρία που μπορεί να δει κανείς σε ορισμένα ΜΜΕ. Εκείνο το οποίο φοβάται είναι η επιβολή μιας πλήρους σιωπής και σε αυτό το χώρο. Πλήρης σιωπή σημαίνει δικτατορία και αυτό δεν πρέπει να γίνει με τίποτα. Εγώ θα προτιμούσα να υποφέρω μέσα από μια δόση σκανδαλολογίας, από το να πω ότι τραβάω και βάζω το φερμουάρ στο στόμα των ανθρώπων. Αυτό θα ήταν το μεγαλύτερο λάθος.

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ: Ευχαριστώ πολύ τον κ.Χριστοδουλίδη για την εμπειρισταωμένη, πράγματι, απάντηση στο ερώτημα που του ετέθη.

ΠΡΟΕΔΡΕΙΟ: Να παρακαλέσουμε τους τρεις κυρίους που προσετέθησαν στο πάνελ, πολύ σύντομα και ζητάμε και την κατανόησή τους.

κ.ΑΗΔΙΝΗΣ: Φοβάμαι ότι υποτιμούμε το κοινό. Πάρα πολλά από αυτά που ακούω προϋποθέτουν ότι έχουμε ένα κοινό, το οποίο είναι μάλλον ανώμαλο, υπό επιτροπεία, πρέπει να το προσέχουμε, διότι αλλιώς θα πάθει ζημιά.

Αυτό το ίδιο κοινό εκλέγει την εξουσία του κάθε 4 χρόνια. Την ημέρα που την εκλέγει είναι ώριμος πολίτης, ιδίως για αυτούς που κερδίσανε τις εκλογές, είναι σοφός, είναι και σόφρων και έχουμε και αποφάνσεις του τύπου "ο λαός φέρθηκε πολύ σοφά κατανέμοντας τις δυνάμεις έτσι", λες και είχε οργανωθεί όλος αυτός ο λαός κατά ένα περιέργο τρόπο, πιθανόν από κάποιο τύπο.

Δεν είναι δυνατόν να αίρουμε την εξουσία μας, είτε πολιτικοί λεγόμαστε ή ό,τι άλλο θέλουμε, από το λαό και συγχρόνως να τον υποτιμούμε. Ας ξεκαθαρίσουμε τι θέλουμε να κάνουμε με αυτό το λαό.

Εάν είναι ώριμος, τότε αυτός είναι εκείνος που θα αποφασίζει πότε μια συγκεκριμένη συμπεριφορά ατόμου προσβάλλει το δημόσιο αίσθημα ή όχι. Δεν πιστεύω ότι Έλληνας Πρωθυπουργός ή Πρόεδρος της Δημοκρατίας θα είχε υποστεί το ρεζιλίκι που υπέστη ο Κλίντον στην Ελλάδα, για έναν απλούστατο λόγο, διότι δεν θα ενδιαφερόταν ο ελληνικός λαός εάν αυτός ο κ.Έλληνας πολιτικός είχε και μία φιλενάδα. Καλώς ή κακώς έτσι είναι.

Όταν ο αγγλικός Τύπος ξεσκέπαζε τις ερωτικές ιστορίες της κας Νταϊάνα.

ΠΡΟΕΔΡΕΙΟ: Αυτά είναι τα καλά των ορθοδόξων κοινωνιών, σε σχέση με τις πουριτανικές προτεσταντικές και άλλες κοινωνίες.

κ.ΑΗΔΙΝΗΣ: Όχι, δεν είναι πουριτανικές.

(Διαλογικές συζητήσεις)

κ.ΑΗΔΙΝΗΣ: Κατηγορήθηκε; Πήγε στον εισαγγελέα; Επεσε πάνω του η κρατική μηχανή, αυτή η φοβερή κρατική μηχανή; Πρώτη φορά είδα ένα άτομο που είναι ο πλανητάρχης, να βρίσκεται τόσο πολύ στριμωγμένος σε μία γωνία από κάτι εισαγγελείς. Είναι θαυμάσιο, αλλά πρέπει να αναλογιστούμε τι έγινε εκεί πέρα.

Έχετε την εντύπωση ότι θα μπορούσε ο εισαγγελέας να τα κάνει αυτά στην Αμερική, αν δεν υπήρχε το αντίστοιχο υπόβαθρο του λαού, ο οποίος ήθελε να διαβάσει αυτά τα πράγματα; Στη Γαλλία απεδείχθη ότι ο κ.Μιτεράν είχε νόθο. Ουδείς ενδιαφέρθηκε. Η δε εφημερίδα η οποία το αποκάλυψε, έχασε κυκλοφορία.

Στην Αγγλία οι εφημερίδες αποκάλυψαν ότι η κα Νταϊάνα διακινδύνευε το σύστημα να έχει νόθο διάδοχο, διότι έτσι ήθελε να συμπεριφέρεται αυτή. Ενδιαφέρθηκε ο λαός. Γιατί ενδιαφέρθηκε; Είναι θέμα δικό του. Δεν μπορείς να προσδιορίσεις ποτέ, παρά μόνο μέσα στα πλαίσια της συγκεκριμένης κοινωνίας, τι είναι ιδιωτική ζωή και τι δεν είναι ιδιωτική ζωή.

Εν πάση περιπτώσει, η ιδιωτική ζωή ελαχιστοποιείται σε οποιοδήποτε θέλει να ασχοληθεί με τα κοινά. Ουδείς υποχρεώνει κανένα να ασχοληθεί με τα κοινά. Εάν αποφασίσει να ασχοληθεί με τα κοινά, θα το παίξει το παιχνίδι έτσι. Δημοκρατία σημαίνει ότι αυτός ο οποίος τον εξέλεξε, επειδή δεν τον εκλέγει κάθε μέρα, γιατί τον εκλέγει ανά 4ετία, πρέπει να γνωρίζει τι κάνει σε όλη αυτή τη διαδρομή της 4ετίας.

Εάν το έχουμε παίξει -λυπάμαι που λέω το έχουμε παίξει, αλλά εκπροσωπώ την ιδιοκτησία των εφημερίδων, η οποία βάλλεται τόσο πολύ για διαπλεκόμενα- άσχημα αυτό το παιχνίδι.

(Διαλογικές συζητήσεις)

κ.ΑΗΔΙΝΗΣ: Εγώ κ.συνάδελφε, ως δικηγόρος, ταυτίζομαι με τον πελάτη μου. Αν αυτό είναι κακό, να μου το πεις εσύ. Διότι και για τα διαπλεκόμενα, τόσο ωραία καραμέλα που ακούγεται τα τελευταία χρόνια, θα ήθελα να πω αυτό που είπα κάποτε και στη Βουλή: Φτιάξτε επιτέλους ένα σύστημα δημοσίων έργων, στο οποίο να μην χωράνε διαπλεκόμενα.

Αν δεν θέλει η νομοθετική εξουσία και η εκτελεστική εξουσία να το φτιάξει, ας μην παίζει αυτή την υποκρισία, που ο τάδε με υποχρεώνει να υποστώ τον εκβιασμό του για να του δώσω δημόσιο έργο, επειδή έχει εφημερίδα. Φτιάξτε το σύστημα να μην μπορεί να το κάνει. Όσο δεν το φτιάχνετε, σταματήστε αυτή την υποκρισία.

(Διαλογικές συζητήσεις)

κ.ΑΗΔΙΝΗΣ: Γιατί ένας είναι πολιτικός; Γιατί πονάει τον κόσμο; Διότι του αρέσει. Τι θα πει ματαιοδοξία; Γιατί η μία ματαιοδοξία είναι θεμιτή και η άλλη είναι αθέμιτη; Γιατί οι επιχειρήσεις είναι καταραμένο πράγμα; Αν πηγαίνει καλά η Ελλάδα, πηγαίνει από τις επιχειρήσεις κ.Πρόεδρε. Ποιος σας είπε ότι δεν επιδέχεται να επιδιώκει κέρδος; Δηλαδή πρέπει να είναι οπωσδήποτε παθητική μια εφημερίδα για να τη θαυμάζετε. Και τότε θα υποχρεωθεί το Δημόσιο να την ενισχύσει για να υπάρχει και τότε θα είναι καλή.

(Διαλογικές συζητήσεις)

κ.ΑΗΔΙΝΗΣ: Με το δικό σας σκεπτικό θα σας απαντήσω, διότι εσείς δεν φτιάχνετε ένα νόμο να αποφύγετε τα διαπλεκόμενα. Φτιάξτε τον. Δικό σας θέμα είναι. Ξέρετε πόσα χρόνια ακούω τα διαπλεκόμενα; Έχει προέλθει καμία πρόταση από κάποιο κόμμα, η οποία να λέει "αυτό το νόμο πρέπει να κάνουμε"; Εγώ δεν έχω δει καμία.

ΠΡΟΕΔΡΕΙΟ: Εφαρμόστε την υφιστάμενο νόμο κ.Αηδίνη. Υπάρχει νόμος. Ας εφαρμοστεί.

κ.ΑΗΔΙΝΗΣ: Ποιος να τον εφαρμόσει; Ο Τύπος φταίει;

ΠΡΟΕΔΡΕΙΟ: Όχι - όχι. Η δημόσια διοίκηση, η δικαιοσύνη, οι ανεξάρτητες Αρχές.

κ.ΑΗΔΙΝΗΣ: Δηλαδή η εξουσία.

ΠΡΟΕΔΡΕΙΟ: Η εξουσία, ναι.

κ.ΑΗΔΙΝΗΣ: Γιατί δεν τον εφαρμόζει;

ΠΡΟΕΔΡΕΙΟ: Συμφωνούμε.

κ.ΑΗΔΙΝΗΣ: Α, μπράβο! Τότε μην κατηγορούμε τον άλλο.

ΠΡΟΕΔΡΕΙΟ: Θα το καταγράψω και στα συμπεράσματά μου. Η Ένωση Ιδιοκτητών ζητάει την αυστηρή εφαρμογή του Τύπου για την διαφάνεια και την απαγόρευση των ασυμβιβάστων δραστηριοτήτων.

κ.ΑΗΔΙΝΗΣ: Μα ισχύει αυτό κύριε υπουργέ. Δεν μιλάω γι' αυτό, εγώ μιλάω για τα διαπλεκόμενα τώρα.

ΠΡΟΕΔΡΕΙΟ: Εσημειώθη αυτό.

κ.ΑΗΔΙΝΗΣ: Δεν λέει τίποτε ο νόμος περί διαπλεκομένων.

Το άλλο θέμα είναι ένα θέμα το οποίο εθίγη, για το οποίο κάνουμε και την κουβέντα σήμερα.

Ν.ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ: Να ρωτήσω κάτι; Τα διαπλεκόμενα με ποιους διαπλέκονται;

κ.ΑΗΔΙΝΗΣ: Αυτό ρωτάω και εγώ. Γι' αυτό λέω στον κύριο Πρόεδρο φτιάστε ένα νόμο να σταματήσουν να διαπλέκονται. Με ποιον διαπλέκονται, με τον εαυτό τους;

Ν.ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ: Διαπλέκονται μόνο τους αυτά, ε;

κ.ΑΗΔΙΝΗΣ: Η διαμαρτυρία συνήθως είναι της μη εξουσίας, δηλαδή αυτός που δεν έγινε εξουσία, εναντίον της εξουσίας η οποία διαπλέκεται και δεν μπορεί να διαπλακεί ο άλλος.

ΕΥ.ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ: Κύριε Αηδίνη, το κρίσιμο ειπώθηκε.

κ.ΑΗΔΙΝΗΣ: Όχι, δεν είναι αυτό το κρίσιμο, είναι πολλά τα θέματα. Αμα θέλεις καθόμαστε και τα συζητάμε υπουργέ μου. Αν δεν θέλεις, δεν τα κουβεντιάζουμε. Πρώτον για να πω και κάτι καλό, πρέπει να εκφράσω την

...

(Διαλογικές συζητήσεις)

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ: Κύριε Αηδίνη παρακαλώ συμπληρώστε για να πάρουν και οι άλλοι το λόγο. Είναι άλλοι τρεις. Ο ένας μάλιστα μας ήρθε από τη Θεσσαλονίκη. Τελειώσατε;

κ.ΑΗΔΙΝΗΣ: Βεβαίως τελειώσα, αφού μου ζητάτε να τελειώσω.

ΠΡΟΕΔΡΕΙΟ: Νομίζω ότι ο κ.Αηδίνης είναι πάντα λιτός και καίριος. Δεν αφαιρέθηκε κανένας λόγος, αλίμονο. Κύριε Αηδίνη θεωρείτε ότι περιορίστηκε η ελευθερία του λόγου της Ένωσης Ιδιοκτητών; Να το επανορθώσουμε.

κ.ΑΗΔΙΝΗΣ: Όχι της Ένωσης Ιδιοκτητών, προς Θεού. Εμού

ΠΡΟΕΔΡΕΙΟ: Συνεχίστε.

κ.ΑΗΔΙΝΗΣ: Είναι η πρώτη φορά που βλέπω εξουσία εν ενεργεία, όπως είναι η σημερινή κυβέρνηση, να προβληματίζεται γι' αυτό το θέμα. Συνήθως αυτά τα θέματα έρχονται από κάποια αντιπολίτευση η οποία θέλει να χαϊδέψει τον τύπο ή οποιονδήποτε άλλο. Αυτή τη φορά για πρώτη φορά γίνεται αυτό και πρέπει να συγχαρώ εσάς κ.Σκανδαλίδη γι' αυτό το θέμα, και βεβαίως και όλη την κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ.

Είναι καταπληκτική η αναφορά στο 7έμα από τον κ.Ρέππα και από τον Υπουργό Δικαιοσύνης. Πάρα πολύ ενδιαφέροντα πράγματα να λέγονται από εξουσία εν ενεργεία, διότι αυτή είναι εκείνη η οποία κινδυνεύει.

Το άλλο που ήθελα να σας πω, είναι για τα μονοπώλια. Ακούγεται και αυτό πάρα πολύ. Έχουμε 28 εφημερίδες, 23 πολιτικές εφημερίδες, μέλη της Ενώσεως Ιδιοκτητών. Πόσες εφημερίδες έχουμε στην Ελλάδα, ούτε το Υπουργείο Τύπου δεν θα ξέρει. Πόσα ραδιόφωνα έχουμε στην Ελλάδα, αμφιβάλω αν το ξέρει και η εποπτεύουσα αρχή. Πόσες τηλεοράσεις έχουμε στην Ελλάδα, το ξέρει κανένας σας; Εσείς το ξέρετε κύριε Γενικέ; Είστε ο μόνος. 250 τηλεοράσεις.

Όταν όλα αυτά υπάρχουν σε αυτό τον τόπο, καθόμαστε και λέμε ότι ο τρόπος ενημέρωσης του κοινού είναι κακός. Και τι απεκρύβη από το κοινό, ας αναρωτηθούμε. Πότε απεκρύβη μια είδηση; Χάθηκε μια είδηση

ξαφνικά. Ενώ έπρεπε να ενημερωθεί ο λαός ότι κάτι γινόταν με τον Κοσκωτά, κανένας δεν μίλαγε. Δεν μίλαγε η εξουσία τότε αλλά τέλος πάντων. Αυτό που ήθελα να πω ήταν αυτό, δεν νομίζω ότι χρειάζεται να σας απασχολήσω άλλο, σας ευχαριστώ.

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ: Να δώσουμε τον λόγο στον κ.Γραμματικάκη.

Γ.ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑΚΗΣ: Εγώ κυρίες και κύριοι πραγματικά αισθάνομαι περίεργα ενώπιον τόσων εκλεκτών πολιτικών και δημοσιογράφων. Ο μόνος τίτλος που μου απεδόθη σήμερα είναι διανοούμενος και αυτός κινδυνεύει απ' ότι κατάλαβα από τον κ.Σταθόπουλο, ενδεχομένως μελλοντικά να ονομάζομαι σκεπτόμενος άνθρωπος και θέλω να δηλώσω ότι περιοδικώς σκέπτομαι.

Κατά καιρούς πράττω κιόλας, έχω να διδάξω, έχω να φτιάξω το αυτοκίνητό μου, αλλά νομίζω ότι είμαι τελείως ειλικρινής αν πραγματικά συναινέσω με τους άλλους για την σημασία και το νόημα της σημερινής εκδηλώσεως και επειδή δεν μας έχει συνηθίσει το ΠΑΣΟΚ σε παρόμοιες εκδηλώσεις που απηχούν τα πραγματικά ενδιαφέροντα της κοινής γνώμης, το μόνο που θα ήθελα να ευχηθώ είναι να ανοίξουν και άλλα μεγάλα θέματα που παραμένουν εν εκκρεμότητα, θα έλεγα εν εγρηγόρσει καλύτερα.

Βέβαια όπως συμβαίνει πάλι με το ΠΑΣΟΚ, η ιδέα είναι λαμπρή, οι προθέσεις λαμπρές, η υλοποίηση πάσχει λίγο. Εγώ για παράδειγμα βρέθηκα στους θεατές και ανέμενα την παρέμβαση μου, όταν ήρθε η ώρα της παρεμβάσεως μου ανακάλυψα ότι δεν υπήρχαν ακροατές, άρα και όχι λόγος παρεμβάσεως και τώρα χάρις στην ευγένεια του αγαπητού μου κ.Βενιζέλου βρέθηκε στο πάνελ και τώρα αισθάνομαι πολύ μεγαλύτερη ευθύνη.

Εξ άλλου νομίζω κατά την διάρκεια όλης της σημερινής συγκεντρώσεως έζησα ένα φαινόμενο που θα δείτε αμέσως πόσο παράλληλο είναι μ' αυτά που κουβεντιάζουμε σήμερα.

Ενώ εγώ προσπαθούσα και εσείς ελπίζω να συγκεντρωθούμε και να κατανοήσουμε τις πραγματικά εξαιρετικά ενδιαφέρουσες συζητήσεις, συνεχώς κουδούνιζαν τα κινητά τηλέφωνα και πρέπει να πω ότι μια άμεση απάντηση θα ήταν να απαγορευθούν τα κινητά τηλέφωνα δια παντός σε όλη την γη.

Το ίδιο συμβαίνει και με το τύπο φοβούμαι και με τα μέσα ενημέρωσης. Ο ρόλος τους είναι σπουδαίος, είναι ρόλος επικοινωνίας, μια λοιπόν που δεν μπορούμε να τα απαγορεύσουμε ας προσπαθήσουμε και το έκαναν πολύ καλά οι εισηγητές να εντοπίσουμε τις αδυναμίες τους.

Εκεί που έχω αρκετές επιφυλάξεις που πάλι συμβαίνει συχνά σ' αυτό τον τόπο είναι ότι ενώ ένα θέμα φωτίζεται με πολύ επάρκεια και θα έλεγα όπως για παράδειγμα από τον Πρόεδρο της Βουλής τον κ.Κακλαμάνη ή και τον κ.Χριστοδουλίδη με πολύ τόλμη, εκεί που αρχίζει λίγο να έχω δεύτερες σκέψεις είναι όταν έρθει η ώρα του πρακτέου και δεν

αρκεί βέβαια η πολύ ωραία ρήση του Δημοκρίτου που ανέφερε ο αγαπητός μου Υπουργός Δικαιοσύνης, ότι το δέον είναι το ζητούμενο.

Συμφωνώ απολύτως, αλλά όταν το δέον δεν επαρκεί κάτι πρέπει να κάνει κανένας για μια κατάσταση που η κοινή γνώμη σας πληροφορώ ανεξάρτητα απ' ότι λέμε εμείς σήμερα, η κοινή γνώμη δεν θεωρεί πάρα πολύ υγιή.

Και εκεί πρέπει να σας πω οι επιφυλάξεις μου οξύνθηκαν όταν ο Υπουργός Δικαιοσύνης τον οποίο υπερασπίζομαι προσωπικά και όλοι εμείς αυτές τις μέρες από κακοήθεις επιθέσεις, δήλωσε στο τέλος προφανώς έμπλεος φόβου ότι αυτά που λέω είναι προσωπικές απόψεις και βέβαια η κυβέρνηση εν καιρώ θα αποφασίσει. Κοιτάξτε πρέπει να σοβαρευτούμε, σαν έθνος, σαν κοινωνία, σαν λαός πρέπει να σοβαρευτούμε.

Εγώ είμαι πάντα και όλοι μας είμαστε υπέρ του διαλόγου, αλλά αυτός ο διάλογος πρέπει να έχει μια ημερομηνία λήξεως. Δεν γνωρίζω γιατί το χρηματιστήριο κατά την κυβέρνηση, η κρίση του χρηματιστηρίου είχε ημερομηνία λήξεως που δεν είχε και αυτός ο απέραντος διάλογος εξακολουθεί να μην έχει ημερομηνία λήξεως.

Θα ήθελα λοιπόν να έχει μια ημερομηνία λήξεως και αυτό για δυο λόγους. Ο πρώτος είναι ήδη εμφανής, η εξέλιξη των μέσων ενημέρωσης, το διαδίκτυο είναι χαρακτηριστικό. Τα διαπλεκόμενα που αναφέρθηκαν με πολύ χιούμορ είναι επίσης χαρακτηριστικά, η ισχυροποίηση των μέσων ενημέρωσης είναι χαρακτηριστικά, αλλά και θα έλεγα ως φυσικός επιταχυνόμενα.

Και εμείς είμαστε πολύ πίσω να προλάβουμε αυτές τις φοβερές εξελίξεις, δεν υπάρχει για παράδειγμα καμία απολύτως νομοθεσία, ο κ.Βενιζέλος εξέφρασε αλλού ενδιαφέρουσες σκέψεις για το διαδίκτυο και όταν ανακαλύψαμε ότι εκεί χρειάζεται κάποιου είδους επέμβαση θα είναι ήδη πολύ αργά.

Από την μια λοιπόν είναι επιταχυνόμενες οι εξελίξεις, από την άλλη πάρα πολλοί από μας ήδη αυτή την στιγμή ζουν υπό την πίεση δεδομένων καταστάσεων και να τονίσω, ένας από τους λόγους που αναφέρθηκε και είμαστε εδώ πολλοί από σας είναι η ιστορία των μηνύσεων, των αγωγών, του δικτύου 21 ή του ΕΛΚΙΣ εναντίον επωνύμων συναδέλφων σας και μέσα στους επώνυμους αυτούς συναδέλφους πιθανόν αύριο να είναι και ο σκεπτόμενος ή μη σκεπτόμενος κ.Γραμματικάκης.

Επείγουν λοιπόν να αποκατασταθούν ορισμένα πράγματα, επείγουν για να παύσουμε να ζούμε υπό αυτό τον φόβο, ότι κάποια στιγμή κάποια οργανωμένη μειοψηφία που έπρεπε εκείνη να απολογείται, είτε ονομάζεται δίκτυο 21, είτε ονομάζεται ΕΛΚΙΣ εκείνη έπρεπε να απολογείται, ζητάει ευθύνες από άλλους.

Και να θέσω και ένα νομικό ερώτημα, γιατί είστε πολύ διαπρεπείς νομικοί εδώ και να το αρχίσω με ένα συγκεκριμένο παράδειγμα. Ένας συνάδελφος μου, εκλεκτός μου συνάδελφος έκανε ένα αγώνα ζωής κάνει για το πρόβλημα του σκανδάλου των πανεπιστημιακών συγγραμμάτων το οποίο όλοι γνωρίζουν και ουδείς τολμά να θίξει.

Αυτός ο συνάδελφος εμηνύθη από έναν από τους εκδότες και μετά από μια διαδικασία 2 χρόνων προφανώς αθώωθηκε. Αυτά τα 2 χρόνια όμως όλοι εμείς γράφαμε υπομνήματα, πηγαίναμε μάρτυρες, ο ίδιος πέρασε νύχτες άυπνος. Αν θέλετε η αποκατάσταση του είναι η αθώωση και αυτό σπουδαίο πράγμα είναι, αλλά δεν θα έπρεπε αυτοί που τον εμήνυσαν να πληρώσουν κάτι.

Οχι προς τον ίδιο προς θεού, ας έλεγα σε ένα φιλανθρωπικό ίδρυμα, ας έλεγα σε ένα πανεπιστήμιο, σε μια υποτροφία. Θα ήθελα μια απάντηση σ' αυτό και επίσης μια παρατήρηση και να τελειώσω ακούστηκαν πολλά και πολλά ενδιαφέροντα πράγματα για το περίφημο θέμα της ιδιωτικής ζωής των δημοσίων προσώπων των πολιτικών.

Να σας πω εγώ μια πληροφορία που θα την αποκαλούσατε ιδιωτική και που εγώ την είδα με πάρα πολύ ενδιαφέρον. Εμαθα από κάποια καταγραφή σε μια από τις εφημερίδες και νομίζω ήταν πάρα πολύ ενδιαφέρουσα, θα έλεγα η πιο επιφανής πολιτική του τόπου μας και πολλοί απ' αυτούς Υπουργοί Παιδείας παρακαλώ, ενώ υμνούσαν την δημόσια παιδεία, ενώ δεν έχω καμιά αμφιβολία ότι έκαναν ότι μπορούσαν για να την προωθήσουν τα παιδιά τους τα αγαπητά τα έστελναν σε ιδιωτικά σχολεία. Αυτό κάτι σήμαινε για μένα ως πολίτη, όπως είπα όχι σκεπτόμενο, αλλά ως ενεργό πολίτη.

Και τελειώνω, η κατάσταση που έχουμε μπροστά μας θυμίζει πολύ το θέμα της επικαιρότητας το άλλο, την ανακάλυψη του γονιδιώματος, που είστε ήδη πεπεισμένοι όλοι ότι έχει τρομακτικές σημασίες, άλλο και αν αυτές τις μέρες ακούγονται πάρα πολλές υπερβολές.

Ή πρέπει να αποφασίσουμε ότι σταματάμε κάθε έρευνα πάνω σ' αυτό, την σταματάμε ως κοινωνία, ως ανθρωπότητα, ως Ελλάδα, το αποφασίζουμε αύριο το πρωί και πρέπει να σας πω, καλά είμαστε. Διότι να κάνω και μια παρατήρηση από την πείρα τη δική μου και η τηλεόραση η ελληνική και οι εφημερίδες οι ελληνικές είναι σε πολύ υψηλότερο επίπεδο απ' αυτό που έχω ζήσει στις πολλές χώρες που έχω κάνει -αν θέλετε- την επιστημονική μου διαδρομή.

Και θέλω να το τονίσω αυτό ή σταματάμε εκεί και δεν συζητάμε καθόλου άλλο και βρίσκουμε ένα τρόπο να συμπαριστάμεθα στα θύματα εκάστοτε των οργανωμένων συμφερόντων ή αν αποφασίσουμε να συνεχίσουμε την έρευνα, όπως συμβαίνει ακριβώς και με το γονιδίωμα θα πρέπει στο μυαλό μας να έχουμε πρώτα και κύρια τη θεραπεία και δεύτερα την πρόληψη από τα χειρότερα. Ευχαριστώ πάρα πολύ.

ΠΡΟΕΔΡΕΙΟ: Και τώρα ο κ.Μαλιγκούδης, τελευταίος με την κατανόησή του, ώστε να κλείσουμε.

Φ.ΜΑΛΙΓΚΟΥΔΗΣ: Οφείλω να εκφράσω μια σχετική αμηχανία που αισθάνομαι, γιατί είχα προετοιμάσει κάποιο γραπτό κείμενο, άλλωστε εκ της δευτέρας φύσης έχουμε συνηθίσει να μιλάμε σε διαφορετικά ακροατήρια, γι' αυτό θα προσπαθήσω έτσι να συνοψίσω όσα είχα κατά νου να σας πω εδώ.

Θα έπρεπε να αρχίσω με μία αναφορά στις γραφές μια και η γενική κατάσταση των ημερών το απαιτεί, ωστόσο δεν μπορώ να υπερβώ κάποιες μύχιες αποκλίσεις που έχω και θα παραπέμψω στον Μαρξ όχι όμως στο γνωστό νεογελιανό Κάρλο Μαρξ, αλλά σε κάποιον συνονόματό του, σε έναν από τους τρεις Μαρξ αδελφούς τους γνωστούς κωμικούς.

Ν.ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ: Οποίος Μαρξ και αν είναι, τον αφορισμό δεν τον γλιτώνετε.

Φ.ΜΑΛΙΓΚΟΥΔΗΣ: Τον Γκούρτσο Μαρξ ο οποίος πραγματικά μας άφησε μια μεγάλη παλέτα από το χιούμορ του. Λέει ο Μαρξ, με την άδειά σας κ.Χατζηνικολάου, ότι η τηλεόραση πρέπει να πω είχε επίδραση στη μόρφωσή μου, τη στιγμή που κάποιος ανοίγει τη συσκευή πηγαίνω στη βιβλιοθήκη και διαβάζω ένα βιβλίο, είπε ο Μαρξ.

Ο Γκούρτσο Μαρξ ζει σε μία περίοδο τότε που ακριβώς ανθεί το κλίμα, η νοοτροπία του Μακαρθισμού, είναι και ο ίδιος μέλος μιας Επιτροπής των 50, μεταξύ των άλλων και Χάμφρεϊ Μπόγκαρντ ο οποίος βέβαια μετά άλλαξε πλευρά και εκφράζει βέβαια την πικρία του για τα media τα οποία συνεργάζονται με τους διάφορους δημόσιους κατήγορους του Μακάρθι.

Εχω επιλέξει και μια άλλη μαρτυρία ενός αυτόπτη μάρτυρα ο οποίος έζησε στο πετσί του ακριβώς το κλίμα αυτό το μακαρθισμού, είναι ο μεγάλος Γερμανό Συγγραφέας το Τόμας Μαν, ο οποίος αναγκάστηκε κι αυτός να εγκαταλείψει τη δεύτερη πατρίδα του, την Αμερική στην οποία είχε καταφύγει διωγμένος από το ναζισμό, αναγκάστηκε να εγκαταλείψει τη δεύτερη πατρίδα του διωγμένος από τον Μακάρθι αυτή τη φορά και όταν επέστρεψε στην πατρίδα του, τρεις - τέσσερις μήνες μετά την επιστροφή του γράφει ένα γράμμα στο φίλο του, στον Τ.Αντόρνο όπου λέει: "ότι, στις 30/10/52, εκείνο που βλέπω να έρχεται, να αναδύεται και να εξαπλώνεται γοργά ασυγκράτητο, είναι ξεκάθαρα η βαρβαρότητα. Η υψηλή μας λογοτεχνία έχει καταντήσι σήμερα μια πρόχειρη σύνοψη, μια παρωδία ανακεφαλαίωσης της δυτικής παράδοσης.

Όσοι έχουμε απομείνει πια από εκείνους που ήταν σε θέση να συλλάβουν τις θεμελιώδεις εμπειρίες της εποχής των αστών, ο αριθμός συρρικνώνεται με ρυθμό ταχύ και να που μας περιβάλλει ολούθε μια μάζα απαίδευτη και ανίκανη να συλλάβει το παραμικρό. Δεν περιμένω να έρθει τίποτα πια. Η βαρβαρότητα απλώνει το πέπλο της παντού, μια μακρά νύχτα ίσως και μια βαθιά λήθη μας περιμένουν".

Είναι δύο περιγραφές δύο μαρτύρων, ο καθένας από τη δική του πλευρά περιγράφουν το ίδιο φαινόμενο και θα ήθελα να πω εδώ, ότι η βαρβαρότητα αυτή την οποία αισθάνεται ο Τόμας Μαν απλώνει το πέπλο της παντού, δεν είναι παρά η μετάπτωση, το πισωγύρισμα, αρχίζει τώρα το πισωγύρισμα στην Αμερική στο πολιτιστικό στάδιο της προφορικότητας με όλες τις συνέπειες στη συλλογική νοοτροπία και συμπεριφορά, αλλά και η επικράτηση μέσα στα πλαίσια της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας κι αυτό είναι πρωτοφανές μιας κάστας ανθρώπων, που θα την χαρακτηρίσει αργότερα ο Νομ Τσόμσκι στις μέρες μας ως φρουρούς της ιστορίας και της παράδοσης.

Είναι οι ταγοί εκείνοι που αγρυπνούν για την τήρηση μιας δικής τους νόρμας της πολιτικής ορθότητας και παρόλου που δεν ενεργούν στα θεσμικά όργανα της πολιτείας είναι σε θέση να επιβάλλουν κυρώσεις ή και να εξοντώνουν κυριολεκτικά εκείνους που θα χαρακτηρίσουν οι ίδιοι ως εχθρούς του συστήματος.

Δεν είναι διόλου τυχαίο ότι και οι δυο αυτές εκφάνσεις τόσο η πολιτιστική, το πισωγύρισμα δηλαδή στο στάδιο της προφορικότητας, όσο και η πολιτική, η άγρυπνη παρουσία των φρουρών της ιστορίας στην πολιτική σκηνή θα πρωτοεμφανιστούν στο νέο κόσμο ταυτόχρονα με το νέο το τηλεοπτικό μέσο επικοινωνίας για να παρεισφρήσουν τελικά και να καταδυναστεύσουν την ιδιωτική σφαίρα του κοινού πολίτη.

Ο Μακαρθισμός, για να καταφύγω λόγω χρόνου σε έναν αφορισμό, είναι νομίζω η συνεισφορά της σημερινής υπερατλαντικής κοσμοκράτειρας στην παγκόσμια ιστορική εξέλιξη. Αν τολμήσω εδώ να παραφράσω λίγο αυτό που είχε πει ο Ντοστογιέφσκι, ότι δηλαδή η Ελληνική Ανατολή, η Αρχαία Ελλάδα, αλλά και το Βυζάντιο προσέφεραν στην Οικουμένη δύο πολιτισμούς, η Εσπερία, η Ευρώπη προσέφερε τις ιδεολογίες, τότε θα μπορούσαμε να προσθέσουμε, ότι από την Αμερική μας ήρθε το δώρο του μακαρθισμού.

Και για να αναφερθούμε στο δικό μας, άλλωστε γι' αυτό είμαστε εδώ, εδώ και τώρα στη νεοελληνική μας κοινωνία που μέσα σε ένα χρονικό διάστημα μιας ανθρώπινης γενιάς, της δικής μου της γενιάς κατόρθωσε να αφομοιώσει όλες τις υπερατλαντικές κατηγορίες.

Είναι μια διεργασία πολιτιστικής προσαρμογής που εκτείνεται σε ολόκληρο το φάσμα της δημόσιας ζωής, από κάποιες πατροπαράδοτες αισθητικές αξίες της καθημερινότητας οι οποίες έχουν εξαφανιστεί, επιτρέψτε μου να σας πω, ότι όσοι γνωρίζετε ότι κάποτε στη Θεσσαλονίκη η Εγνατία Οδός ήταν γεμάτη πατσατζήδικα, σήμερα είναι όλα Φάστφουντς. Αυτό είναι μία επίδραση, μας έχει εισαχθεί από την επίδραση σε αισθητικές κατηγορίες της καθημερινότητας μέχρι ακόμα και αν θέλετε τον τρόπο κατακυριαρχησης της πολιτικής μας κουλτούρας, από μεθόδους μαζική χειραγώγησης της Μέντισον Εβενιου, όπως είναι τα ... κλπ.

Ηταν επόμενο να βρει και το υπερατλαντικό πνεύμα του μακαρθισμού στις μέρες μας κάποιους επάξιους μιμητές του εδώ.

Προσωπικότητες πολυσχιδείς που κινούνται με άνεση στο χώρο της εικονικής τηλεοπτικής πραγματικότητας, αλλά και στις παρυφές του κοινοβουλευτικού συστήματος, αν δεν έχουν εισέλθει μερικοί, πρόκειται για τους πολιτικώς ορθούς εκείνους συνέλληνες που είναι λεκτικά πάντα παρόντες στους εθνικούς αγώνες, θυμίζω το Μακεδονικό, τη συστράτευση με τον αγώνα κάποιων αιμοσταγών ομοδόξων μας Βαλκανικών Φιλάρχων, αλλά ακόμα και σήμερα στη συσπείρωση κάτω από το υψωμένο αντίγραφο του εθνικού μας λαβάρου, ήταν το αντίγραφο το οποίο είδαμε, δεν ήταν το καθ' εαυτού.

Είναι αυτοί οι εθνικοί κατήγοροι που με συνέπεια αποκαλύπτουν και καταγγέλλουν όλους εμάς τους ημεδαπούς πράκτορες των επιβούλων ανθελλήνων. Ετσι τα επείσακτα αυτά φαινόμενα και εδώ μεταφέρω μια ιστορική εμπειρία, την οποία μπόρεσα εγώ τουλάχιστον να συγκεντρώσω, δεν μεταφυτεύονται και δεν ευδοκιμούν αυτούσια από το αρχικό τους πολιτιστικό περιβάλλον στο νέο.

Ενας κανόνας από τον οποίο όπως μπορούμε να διαπιστώσουμε από την πραγματικά περιορισμένη έκταση των συνεπειών του στο κοινωνικό μας σύνολο, δεν φαίνεται ότι εξαιρείται και η ελλαδική παραλλαγή του μακαρθισμού. Ευχαριστώ πολύ.

ΕΥ.ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ: Με την άδειά σας και επειδή ήδη έχουμε ξεπεράσει προ πολύ τον προβλεπόμενο χρόνο, θα επιχειρήσω να κάνω μία σύνοψη συμπερασμάτων και μετά θα δώσω τον λόγο στον Κώστα Σκανδαλίδη να κλείσει την εκδήλωση και να σας αποχαιρετίσει. Τα συμπεράσματα που τουλάχιστον εγώ έχω καταγράψει είναι τα εξής:

Ενα. Η ελευθερία του Τύπου είναι η βάση του πολιτικού πλουραλισμού και ιστορικά και θεσμικά.

Δύο. Το επίπεδο προστασίας της ελευθεροτυπίας ταυτίζεται με το επίπεδο και την ποιότητα της δημοκρατίας σε μία χώρα. Βέβαια, η έννοια της ελευθεροτυπίας περιλαμβάνει και την λεγόμενη εσωτερική ελευθερία του Τύπου, δηλαδή την ελευθερία δράσης και έκφρασης του συντάκτη στο εσωτερικό της επιχείρησης Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης στην οποία εργάζεται.

Τρία. Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης είναι υποκείμενα δικαιωμάτων, αλλά και φορείς εξουσίας, εξουσίας πολιτικής, αισθητικής, οικονομικής. Εξουσίας σημαντικής που λειτουργεί ως αναγκαίο αντίβαρο σε σχέση με την πολιτική εξουσία, λειτουργεί όμως και ως εν δυνάμει απειλή για την προσωπικότητα και τον ιδιωτικό βίο του ατόμου.

Τέσσερα. Η προστασία του ατόμου είναι απολύτως σεβαστή και στην αφηρημένη στάθμιση των αγαθών, η ελευθερία του απλού ατόμου προτάσσεται της ελευθερίας του Τύπου.

Πέντε. Ως προς τα δημόσια πρόσωπα, ιδίως τα πρόσωπα της λεγόμενης διαρκούς επικαιρότητας, αλλά και ως προς τα πρόσωπα

σποραδικής δημοσιότητας για πολύ κρίσιμα θέματα, η μεταχείριση είναι διαφορετική και διαφοροποιημένη. Βέβαια δημόσια πρόσωπα δεν είναι μόνο οι αξιωματούχοι της δημοκρατίας και δεν είναι μόνο τα πολιτικά πρόσωπα. Είναι τα πρόσωπα που ασκούν καλλιτεχνική, πολιτιστική, κοινωνική, οικονομική εξουσία. Οι εκδότες και οι δημοσιογράφοι είναι επίσης δημόσια πρόσωπα.

Εξι. Εδώ, στην περίπτωση δηλαδή των δημοσίων προσώπων όπως τα ορίζουμε, μόνη λύση είναι η στάθμιση των αγαθών και η εναρμόνιση των δικαιωμάτων σε συγκεκριμένη βάση. Θεμελιώδες κριτήριο είναι η αντιδιαστολή μεταξύ γεγονότος και κρίσης. Και όταν λέμε κρίση, εννοούμε επίκριση, κατάκριση, σάτιρα. Είναι διαφορετική η μεταχείριση όταν έχουμε παραποίηση γεγονότων ή προβολή αναληθών ως αληθών και διαφορετική μεταχείριση όταν έχουμε αυστηρή και λεκτικά ακραία ακόμη κρίση. Τα γεγονότα με τη σειρά τους διαφοροποιούνται σ' αυτά που αφορούν δημόσια πράγματα και ιδίως τη διαχείριση του δημοσίου χρήματος και αυτά που αφορούν τον ιδιωτικό βίο, γιατί ο βαθμός διείσδυσης και ερευνητικότητας και ο βαθμός καλής πίστης που πρέπει να υπάρχει από πλευράς Μέσων Ενημέρωσης, ελέγχεται με διαφορετικά κριτήρια, ως προς το αν έχουμε μπροστά μας δημόσια πράγματα ή ιδιωτικό βίο.

Αρα, το κριτήριο είναι εν πολλοίς το δικαιολογημένο ενδιαφέρον, με την έννοια που ο όρος έχει στο ποινικό μας δίκαιο. Αλλά το μεγάλο ερώτημα που τίθεται είναι αν ως δικαιολογημένο ενδιαφέρον του μέσου ενημέρωσης, νοείται και εκλαμβάνεται και το αντίθετο επιχειρηματικά ενδιαφέρον. Γιατί είναι άλλο το ενδιαφέρον που έχει ως κίνητρο και αφετηρία την ανάγκη πληροφόρησης του κοινού και ενημέρωσης της κοινής γνώμης και άλλο όταν το κίνητρο είναι η επιχειρηματική αντιπαλότητα για θέματα που μπορεί να έχουν έμμεση σχέση με το σύστημα ενημέρωσης ή και καμία σχέση με το σύστημα ενημέρωσης.

Εδώ θέλω να κάνω μία μικρή αγκύλη και να πω ότι η επίκληση του δημοσίου συμφέροντος χρειάζεται και ως έννοια και ως όρος προσοχή, γιατί στο όνομα του δημοσίου συμφέροντος, δηλαδή στο όνομα του *interet general* ή της *raison d' etat*, έχουν παραβιαστεί πάρα πολλές φορές τα ατομικά δικαιώματα. Το Σύνταγμα, αν εισφέρει κάτι στο σύγχρονο κράτος τους τελευταίους δύο αιώνες, είναι το γεγονός ότι το ίδιο προβαίνει σε μία οριστική στάθμιση ως προς το τί είναι δημόσιο συμφέρον και τί δεν είναι δημόσιο συμφέρον.

Εφτά. Το δικαίωμα απάντησης και η υποχρέωση επανόρθωσης λογικά και ενδεχομένως νομικά, προηγείται της ευθύνης των Μέσων Ενημέρωσης, εφ' όσον όμως η απάντηση και η επανόρθωση είναι άμεση, πλήρης, επίκαιρη και τον τελικό λόγο έχει ο θιγόμενος.

Οκτώ. Η δεοντολογική ευθύνη δεν αρκεί και πάντως δεν υπάρχουν επαρκείς και αξιόπιστοι μηχανισμοί επιβολής και εφαρμογής της δεοντολογικής ευθύνης.

Εννέα. Η νομική ευθύνη είναι εντέλει ενιαία, καθώς και η διοικητική ευθύνη ελέγχεται δικαστικά και μετατρέπεται σε δικαστικό έλεγχο. Υπό την έννοια αυτή, διοικητική, αστική και ποινική ευθύνη είναι ένα ενιαίο τρίπτυχο, που εξαρτάται εντέλει από τον δικαστή και ο δικαστής σε ένα κράτος δικαίου ότι και να κάνουμε, ότι και να πούμε, έχει πάντα ένα περιθώριο εκτίμησης, ένα περιθώριο διακριτικής ευχέρειας. Εγώ έτσι συνοψίζω την συζήτηση που προηγήθηκε και παρακαλώ τον κ.Σκανδαλίδη να πάρει τον λόγο.

Κ.ΣΚΑΝΔΑΛΙΔΗΣ: Κατ' αρχήν θέλω να σας ευχαριστήσω για την παρουσία σας και την υπομονή σας. Πρέπει να πω ότι νοιώθουμε πολύ χαρούμενοι, γιατί μόνοι οι ομιλητές, οι φορείς, τα πρόσωπα που μετείχαν σε όλη αυτή τη διαδικασία δικαίωσαν αυτή την πρωτοβουλία και αυτή την προσπάθεια. Και αυτό για μας, είναι πάρα πολύ μεγάλη υπόθεση ιδιαίτερα στις σημερινές κρίσιμες συνθήκες.

Το μόνο πράγμα που πιστεύω ότι κάναμε λάθος εδώ, είναι μια παλιά συνήθεια ότι νομίζαμε ότι ζούμε ακόμη ως Κόμμα στην εποχή των μακρών αφηγήσεων και όχι του τηλεοπτικού χρόνου, με αποτέλεσμα να κάνουμε μια μάλλον μακριά και ανάμικτη διαδικασία.

Θα ήταν πιο σωστό να χωρίσουμε τη μια μέρα το πρώτο κομμάτι και την άλλη μέρα το δεύτερο, γιατί αυτή την πραγματικά καταπληκτική συζήτηση που οι εκλεκτοί προσκεκλημένοι μας είχαν την καλοσύνη να συμμετάσχουν και να δώσουν το έναυσμα, θα έπρεπε να την παρακολουθήσουν πολύ περισσότεροι από αυτούς που έμειναν, είχαν την αντοχή να καθίσουν μέχρι τώρα.

Και δημιουργήθηκαν και κάποιες -και θέλω να ζητήσω συγγνώμη από τους φορείς- παρεξηγήσεις για το είχε κόσμο στην αίθουσα την ώρα που μίλησαν ή αν δεν είχε, ενώ στην αρχή ήταν γεμάτη κι όλα αυτά. Την επόμενη φορά θα προσαρμολογούμε στην εποχή του τηλεοπτικού χρόνου, εγκαταλείποντας οριστικά ως Κόμμα την εποχή των μακρών αφηγήσεων.

Το ΠΑΣΟΚ θα πάρει κι άλλες πρωτοβουλίες -αυτή ήταν η πρώτη και νομίζω ότι στέφθηκε από επιτυχία- και από τώρα μπορώ να σας πω ότι πέρα από τη συζήτηση που κάνουμε στο επίπεδο της κοινωνίας και με τη δική μας πρωτοβουλία πάντοτε στα πολύ επίκαιρα, καυτά ζητήματα που αφορούν τις πολιτικές και τις κοινωνικές εξελίξεις, εμείς θέλουμε να έχουμε ένα λόγο.

Θα ήθελα να πω ότι η δεύτερη πρωτοβουλία που θα πάρει το ΠΑΣΟΚ, θα αφορά την κοινωνία των ίσων ευκαιριών και θα έχει σχέση με την κατοχύρωση των δικαιωμάτων των μειονοτήτων των διαφορετικών ανθρώπων και παντού και ελπίζω αυτή η πρωτοβουλία να λάβει χώρα στη Θεσσαλονίκη.

Σας ευχαριστώ και πάλι που ήσασταν εδώ σήμερα και εύχομαι όλα να πάνε καλά.